

รัฐสภาสาร

เรื่องในเล่ม

ธรรมนูญกับการเมือง (1)	1
มหาดุริยางค์ไทย	53
ครุกับการพัฒนาการเมือง	68
200 ปี รัตนโกสินทร์จากวันนั้นถึงวันนี้	75

วัตถุประสงค์	<ul style="list-style-type: none"> ★ เพื่อเผยแพร่ระบอบประชาธิปไตย ★ เพื่อเสนอข่าวสารวิชาการในวงงานรัฐสภา และอื่น ๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ
ร้อยตรี ปณิธาน เลิศฤทธิ	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ รักษาราชการแทนผู้อำนวยการ
<ul style="list-style-type: none"> * กำหนดออก * อัตราค่าบำรุง 	เดือนละหนึ่งฉบับ ปีละหกสิบบาท ครึ่งปีสามสิบห้าบาท
นายบุรีรักษ์ นามวัฒน์	บรรณาธิการ
<ul style="list-style-type: none"> * การส่งเรื่องลงรัฐสภาสาร 	โปรดส่งที่ บรรณาธิการ ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา โทร. ๒๘๒๖๑๘๑-๕๕ ต่อ ๒๓๓
นางสาววิมลญา กัรติพงศ์ไพบูลย์	ผู้จัดการและสมุหบัญชี
<ul style="list-style-type: none"> * บอกรับเป็นสมาชิก 	ส่งเงินล่วงหน้า ในนามผู้จัดการที่ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา โดยเช็ค ไปรษณีย์หรือธนาคาร สั่งจ่าย ณ ที่ทำการ ไปรษณีย์ดุสิต
นายแผ้ว หมู่พยัคฆ์	ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา
<ul style="list-style-type: none"> * สำนักงานหนังสือพิมพ์รัฐสภาสาร 	สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา ถนนอุทองใน ดุสิต กรุงเทพมหานคร ๓ โทร. ๒๘๒๖๑๘๑-๕๕ ต่อ ๒๒๕
พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์อักษรไทย ๔๑๐/๑๐-๑๓ ถนนเจริญสนิทวงศ์ ซอย ๔๐ แขวงบางยี่ขัน เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๑ โทร. ๔๒๔๔๕๕๗, ๔๒๔๐๖๖๔ นายณัฐ ปวิณวิวัฒน์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๒๕	

บทบรรณาธิการ

ในวาระดิถีขึ้นปีพุทธศักราช 2525 นี้ คณะผู้จัดทำหนังสือรัฐสภาสาร ขออาราธนา
คุณพระศรีรัตนตรัย พระสยามเทวาธิราช ตลอดจนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ได้ปกป้องรักษาท่าน
ผู้อ่านมีสุขภาพและพละนามัยสมบูรณ์ เจริญก้าวหน้าทั้งในหน้าที่การงานและครอบครัว และเป็น
กำลังใจพัฒนาประเทศไทยอันเป็นที่รักยิ่งของเรา ให้ดำรงเอกราชและรุ่งเรืองตลอดไป

สิ่งที่คนไทยพากันภูมิใจมากที่สุดก็คือ กรุงรัตนโกสินทร์ มีอายุครบ 200 ปี ใน
ขณะที่เพื่อนบ้านรอบ ๆ ตัวเราต้องสูญเสียเอกราชในสมัยล่าอาณานิคม และบางประเทศก็กำลัง
ใกล้จะสิ้นชาติ หรือปล่อยให้ชาติอื่นเข้ามาเป็นเจ้าของเข้าครอง เราถวิลรักษาเอกราชและอธิปไตย
ของเราไว้ได้ตลอด 200 ปี ที่ผ่านมา

เมืองไทยเป็นเมืองพุทธศาสนา มีวัดวาอารามปรากฏอยู่ทั่วทุกแห่ง ความเป็นชาวพุทธ
ทำให้เราใจกว้างให้โอกาสแก่ศาสนาอื่น ๆ เข้ามาเผยแผ่หลักธรรมคำสอนได้โดยเสรี โดยเห็นว่า
ศาสนาของแต่ละศาสนา ย่อมประสงค์ให้ทุกข์คนผู้หนึ่ง ภัย วาจา ใจ ให้เป็นคนดี มี
ศีลธรรม เพื่อแต่ความสุขของตนให้แก่บุคคลอื่น และนี่ก็เป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เรา
รักษาเอกราช ของเราไว้ได้ตลอดมาและตลอดไป

บรรณาธิการ

อาศิรวาท

นักปรัชญาการเมืองแต่โบราณ ขอร้องให้ทุกคนเป็นสัตว์การเมือง (Political animal) คือมีหน้าที่สนใจการเมือง ร่วมกันจัดสังคมให้อยู่กันอย่างสงบสุข โดยไม่ต้องใช้อาชญา; แต่คนสมัยนี้ ทำได้มากเกินไป ขนาดที่เรียกว่า การเมืองชั้นสมอง แล้วใช้การเมืองนั้นเองเป็นเครื่องมือกอบโกย หรือฟาดฟันผู้อื่น ครอบงำผู้อื่น เพื่อประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว ดังนั้น แทนที่การเมืองจะตั้งอยู่ในฐานะเป็นเรื่องศีลธรรม ก็กลายเป็นเรื่องอุบาทว์หะจัญไรในโลกไปเสีย

เมื่อก้าวโดยปรัชญาทางศีลธรรม การเมืองก็คือหน้าที่ของมนุษย์ ที่เขาจะต้องประพฤติกระทำให้ถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติอันเฉียบขาด เพื่อผลคือ การอยู่กันเป็นชาติสุข โดยไม่ต้องใช้อาชญา แต่เมื่อไม่มีการคำนึงถึงศีลธรรมกันเสียแล้ว การเมืองก็กลายเป็นเรื่องสกปรกสำหรับหลอกลวงกันอย่างไม่มีขอบเขต จนกระทั่งโลกนี้กลายเป็นโลกแห่งการหลอกลวงไปเสีย; มีแต่สัตว์การเมือง ที่เป็นสัตว์เอาเสียจริงๆ กล่าวคือ บุษารื่องกิน-กาม-เกียรติ แทนสันติสุข

มีใครสักกี่คนที่เป็นนักการเมืองเพื่อเอาบุญ ด้วยการมุ่งสร้างสันติภาพขึ้นในโลก และมีกี่คนที่เป็นนักการเมืองเพื่อตัวกู-ของกู, และมีผลกลายเป็นเรื่องของกิน-กาม-เกียรติ ชนิดที่เห็นแก่ตัวฝ่ายเดียว

การเมืองที่แท้จริงสำหรับมนุษย์ ต้องตั้งรากฐานอยู่บนรากฐานทางศาสนาของทุกศาสนาที่มีอยู่ว่า “สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด-แก่-เจ็บ-ตาย-ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น” นักการเมืองที่มีธรรมสัจจะซ่อนอยู่ในใจ ย่อมเป็นนักการเมืองของพระเจ้า; การเคลื่อนไหวของเขาทุกกระเบียดนิ้ว มีแต่บุญกุศล จนกระทั่งกลายเป็นปูชนียบุคคลไป ขอภาวนาให้โลกเรามีนักการเมืองชนิดนั้นเป็นผู้จัดการเมืองของโลกโดยทั่วไปเถิด

(จากอนุโมทนาในหนังสือ ธรรมะกับการเมืองของท่านพุทธทาส)

ธรรมะกับการเมือง

-1-

หินโง้ง 3 ก.ค. 19

โดย พุทธทาสภิกขุ

การเมืองกับธรรมะ

ท่านสาธุชนผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย

การบรรยายประจำวันเสาร์ สำหรับภาควิสาขบูชา ได้สิ้นสุดลงไปแล้ว ตั้งแต่
วันเสาร์ที่แล้วมา วันเสาร์นี้เป็นวันเสาร์แรก ของภาคอาสาฬหบูชา ซึ่งจะได้มีเป็น
ลำดับไป การบรรยายสำหรับภาคอาสาฬหบูชา นี้ ก็เป็นการตั้งต้นใหม่ คือเปลี่ยนเป็น
เรื่องใหม่ เพราะว่ามันสิ้นสุดไปเรื่องหนึ่งแล้ว ในภาคนี้จะได้กล่าวโดยหัวข้อใหญ่ของ
เรื่องประจำภาคนี้ว่า **ธรรมะกับการเมือง** และในวันนี้ จะมีหัวข้อเฉพาะตอนนี้ว่า
การเมืองกับธรรมะ

เหตุที่พูดเรื่องการเมืองในรูปบรรยายธรรมะ :

บางคนอาจจะสงสัยว่า ทำไมจะต้องเอาเรื่องการเมืองมาพูด ในรูปของการบรรยาย
ธรรมะ? และบางคนจะสงสัยไปถึงกับว่า การเมืองจะเป็นธรรมะได้อย่างไร? เกี่ยวกับข้อนี้
เราจะต้องทำความเข้าใจกันให้ถึงที่สุด ในคำว่า "การเมือง" เสียก่อน แม้จะโดยย่อหรือโดย
สรุปความ; คือเราจะลองตั้งข้อสังเกต หรือข้อสงสัยดู ว่า โลกในปัจจุบันนี้ ไม่มีความสงบสุข
ที่ไม่มีความสงบสุข ก็เพราะว่ามีอะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำให้เป็นเช่นนั้น, ทุกคนอาจจะมองเห็น

LIART

พ้องต้องกันว่า เพราะเหตุที่สิ่งหนึ่ง คือสิ่งที่เรียกว่า การเมืองนั่นเอง ไม่เป็นไปอย่างถูกต้องในโลกนี้ โลกนี้จึงยุ่งยากลำบากมากขึ้นทุกที แล้วเราจะไม่สนใจในสิ่งที่เรียกว่าการเมืองนั้นได้อย่างไร

นี่เป็นข้อแรกและเป็นข้อใหญ่ที่สุด คือข้อที่เราหาความสงบสุขไม่ได้ ก็เพราะว่าไม่มีความถูกต้องทางการเมือง; อย่างน้อยก็ควรจะหยิบขึ้นมาพิจารณากันดูบ้าง แม้ยังไม่ถึงคำว่า “ธรรมะ” ก็ถึงคำว่า “การเมือง” ก็แล้วกัน ก็เห็นได้ว่า การเมืองเป็นสิ่งที่ควรหยิบขึ้นมาดู พิจารณา

การเมืองยุ่งยาก เพราะคนไม่รู้จักรการเมือง:

นี่สำหรับคำว่า “การเมือง” นั้น มันยุ่งยากลำบาก เพราะว่ายังไม่รู้ว่าจะอะไรกันแน่ ค่อยเข้าไป พวกนักศึกษาก็ยังไม่รู้ว่า การเมืองโดยแท้จริงนั้นมันคืออะไร, แล้วก็คิดนึก หรือทำไปโดยไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง; นี่ก็เลยแก้ปัญหาต่างๆ ทางการเมืองไม่ได้ นี่สำหรับคนทั่วไปที่ไม่เป็นนักศึกษา เป็นชาวบ้านธรรมดา ก็ยังไม่รู้ว่า การเมืองนั้นคืออะไร; รู้แต่เพียงว่าเขาพูดกันอย่างไร ก็เหมวๆ กันเอาไปตามนั้น; มันก็ได้แต่การเมืองชนิดที่คนทั่วไปเขารู้จัก หรือเขาพูดกัน หรือเขาสมมติกัน ก็เลยยังไม่ได้รับประโยชน์ที่แท้จริง; ไม่สามารถจะช่วยกันแก้ไขหรือระมัดระวัง ให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องได้ บางคนจะคิดเสียว่า เรื่องการเมืองนั้น มันเป็นเรื่องพิเศษ เฉพาะหมู่ เฉพาะพวก เช่น เฉพาะพวกนักการเมือง เป็นต้น; ไม่เกี่ยวกับชาวไร่ ชาวนา ชาวบ้านตามธรรมดา ไม่เกี่ยวกับพระศาสนา อะไรทำนองนี้; นี่ก็เพราะรู้หรือเข้าใจเพียงเท่านั้น

แต่ถึงอย่างไรก็ดี เราอยากจะทำมองไปยังปัญหาที่ว่า ทั้งโลกไม่มีความสงบสุข ก็เพราะเหตุว่า ไม่มีความถูกต้องทางการเมือง; เหตุผลเพียงเท่านี้ก็พอแล้ว ที่เราจะสนใจเรื่องการเมือง แต่จะต้องหาความหมาย หรือข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า “การเมือง” นั้นให้ครบถ้วน; และต้องเข้าใจอย่างถูกต้อง แม้ว่าเราจะทำไม่ได้ คือจัด ทำ ตามอำนาจของเราไม่ได้ ก็ยังควรจะรู้ไว้ว่ามันจะต้องทำอย่างไร และจะต้องพูดกันไว้ โดยหวังว่าให้คนชั้นหลังเขาจะทำได้; ฉะนั้น ช่วยกันออกความคิด ความเห็น ไว้ให้ครบถ้วน ก็เชื่อว่า จะเป็นการดี

แต่ตามความรู้สึกของอาตมา^{๕๖} รู้สึกว่า จำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งเราจะให้ทุกคนต่อไป ในข้อที่ว่า การเมืองนั้นมันเกี่ยวอะไรกันกับสิ่งที่เรียกว่า ธรรมะ

แล้วเมื่อสิ่งที่เรียกว่า “ธรรมะ” มันเป็นของพุทธบริษัทอยู่โดยตรง; ถ้าการเมืองมันเกี่ยวกับธรรมะเท่าไร การเมืองมันก็ต้องเกี่ยวกับพุทธบริษัทมากเท่านั้น นี่จึงได้ตั้งหัวข้อสำหรับบรรยายขึ้นมาว่า ธรรมะกับการเมือง

พุทธบริษัทมีเหตุผลที่ต้องสนใจการเมือง :

เราควรจะตั้งปัญหาขึ้นมาตรงๆ ว่า พุทธบริษัทควรสนใจหรือเกี่ยวข้องกับการเมือง เพราะเหตุไร? ตลอดไปถึงว่า สนใจอย่างไร? และเพียงไรด้วย? ถ้าเรารู้จักสิ่งที่เรียกว่า การเมืองอย่างถูกต้อง ก็จะตอบได้เองทันทีว่า เพราะเหตุไร จึงต้องสนใจการเมือง เคียง^{๕๗} เนื่องจากยังไม่รู้ หรือไม่รู้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ มันก็ต้องพูดพร้อมๆ กันไปว่า การเมืองนั้นคืออะไร, ธรรมะนั้นคืออะไร, และเราพุทธบริษัทควรจะสนใจเพราะเหตุใด ในฐานะที่เราเป็นพุทธบริษัท อาตมาก็อยากจะอิงอาศัยพระพุทธานุชาตินี้บ้าง เป็นธรรมดา คือจะมองโดยหลักของพระพุทธานุชาตินี้ก่อนสิ่งอื่นเสมอ

การเมืองคืออะไร ?

สำหรับคำว่า “การเมือง” จะมีรายละเอียดอย่างไรก็ตามที่เถิด; แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปความสั้นๆ แล้ว มันก็เป็นการช่วยกันแก้ปัญหาของบ้านเมือง หรือของสังคมทั้งหมด หรือของโลกก็ได้; และมุ่งหมายโดยตรงก็คือว่า :

1. ปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากคนอยู่กันมากๆ เพิ่มมากขึ้นทุกที, เป็นปัญหาอย่างเดียวกันทั้งนั้นแหละ ไม่ว่าจะในระดับเล็ก หรือระดับกลาง หรือระดับใหญ่

ขอให้นึกถึงคำว่า การเรือน แล้วก็ การบ้าน แล้วก็ การเมือง แล้วก็ การโลก : ซึ่งต่อไปอาจจะมีถึงคำว่า การจักรวาล คือทุกๆ โลกรวมกัน มันมีปัญหาก็เกิดขึ้นมาอย่างเดียวกัน คือ ปัญหาเกิดมาจากการที่สัมพันธ์ ติดต่อกันมากคนขึ้น ถ้าไม่มาอยู่กันมากคน ไม่มาเกี่ยวข้องกันมากคน ปัญหาชนิดนี้ไม่เกิด; พอเกิดมาอยู่กันมากคน มันก็เกิดปัญหาขึ้น และเพิ่มมากขึ้น

LIART

ภายในบ้านเรือนหลังหนึ่ง มันก็มีปัญหาที่เกิดจากการที่อยู่กันหลายคน ถ้าจับไม่ได้ มันก็อยู่กันไม่ได้, อยู่กันด้วยความทนทาน ; คิคคุเถอะ แม้แต่ในบ้านเดี่ยวแท้ๆ ครอบครัวยุคเดียวแท้ๆ มันก็ยังต้องการจัด การทำ อะไรบางอย่างให้มันถูกต้อง มันจึงจะอยู่กันได้ โดยสาธุ

ที่นี้ ขยายออกไปถึงหมู่บ้าน มีหลายเรือน จำนวนคนมันก็มากขึ้น ปัญหามันก็มากขึ้น ก็ยังจับได้ยากขึ้นไปอีก ; ต่อเมื่อจับได้จึงจะเรียกว่าอยู่กันเป็นสาธุ ที่นี้มันขยายออกไปถึงประเทศทั้งประเทศ มันก็ยังเห็นได้ว่าจำนวนคนมันมากขึ้น ; อย่างประเทศไทยเรา นี้ ก็ได้ยินว่าตั้ง 40 กว่าล้านคนแล้ว ปัญหาต่างๆ มันก็มากขึ้น มันก็ต้องจับมากขึ้นไปอีก

2. คำว่า “การเมือง” มักจะหมายถึงปัญหาระดับบ้านเมืองในประเทศอย่างนี้ นี้มันอยู่คนเดียวไม่ได้ อยู่ประเทศเดียวไม่ได้ มันเกี่ยวข้งกัน ; เดียวนี้ก็เรียกได้ว่าจะทุกประเทศแล้ว การเมืองแล้วมันก็เลยขยายออกไปเป็นการโลก คือการเมืองของโลกนั่นเอง เดียวนี้เราก็รู้กันอยู่แล้วว่า โลกมันเล็กเข้า แคบเข้า เพราะว่าการไปมาหาสู่กัน มันสะดวกยิ่งขึ้นจนจะไม่มีเหลืออยู่สำหรับให้อยู่โดดเดี่ยวโดยไม่มีใครรู้จัก, สามารถจะไปได้ถึงทุกหนทุกแห่งในโลก ; มันก็เลยเนื่องกันหมด ; แล้วยังเห็นได้ว่า แต่ละประเทศมีความมุ่งหมาย จัดตั้งทูตของตัวไปประจำในประเทศต่างๆ ทุกประเทศในโลกทีเดียว ถ้าทำได้, และก็ได้พยายามกระทำกันอยู่อย่างนั้น. นี้ทำให้เห็นได้ว่า ทั้งโลกนี้จะมีประเทศก็ตาม มันผูกพันถึงกัน เกี่ยวเนื่องถึงกันปัญหามันก็มากขึ้น, เป็นปัญหาของโลก การโลก หรือการเมืองของโลก.

ที่นี้อยากจะพูดเลยเถิดไปหน่อยว่า นานไปวันหน้านั้น จนกระทั่งว่ามันมีความสามารถไปยังโลกอื่นๆ ในจักรวาลนี้ได้ ; ไปมากขึ้นเหมือนว่าเล่นแล้ว มันก็กลายเป็นปัญหาจักรวาลขึ้นมาทันที ซึ่งคงจะยุ่งยากลำบากมากกว่าที่กำลังเป็นอยู่เดี๋ยวนี้ ซึ่งเป็นเพียงในโลกนี้ โลกเดียว. ขอให้มองดูการเมืองกันในด้านลักษณะอย่างนี้ จะเข้าใจได้ในทางที่จะเป็นประโยชน์

3. ความหมายของ “การเมือง” ควรต้องเนื่องด้วยธรรมะ. นักภาษาศาสตร์ นิรุกติศาสตร์ หรือแม้แต่วกนักการเมืองเองก็อธิบายความหมายของคำว่า “การเมือง” ไว้อย่างนั้นบ้าง อย่างนั้นบ้าง อย่างโน้นบ้าง บางอย่างก็แทบจะไม่มีประโยชน์อะไร ; แต่พอจะจับใจความสำคัญได้ว่า หมายถึงการจัด การทำให้คนที่อยู่กันมากๆ นั้นอยู่กันด้วยสันติสุขด้วยความสงบสุขอย่างแท้จริง, นี้คือความหมายของคำว่า การเมือง ที่ถูกต้อง ที่บริสุทธิ์. แต่ถ้าความหมายของ

การเมืองมันเปลี่ยนเป็นไม่ถูกต้อง ไม่บริสุทธิ์ มันก็กลายเป็นคดโกง เหมือนอย่างที่กำลังเป็นอยู่ในเวลานี้ ; เรื่องการเมืองก็เลยกลายเป็นเรื่องคดโกง เรื่องเอาเปรียบกันระหว่างคนหมู่มากนั่นเอง ที่แรกก็ตั้งท่าไว้ดีแล้วว่าจะจัด จะทำ จะช่วยกันปลุกปล้ำทุกอย่าง ทุกประการ ให้คนทุกคนในโลกนี้อยู่กันอย่างผาสุก ; แต่พอไปทำเข้าจริงมันกลายเป็นเครื่องมือสำหรับคดโกงซึ่งกันและกัน เอาเปรียบผู้อื่น จะให้เป็นสุขยิ่งๆ ขึ้นไปแต่พวกของตัว เอาเปรียบผู้อื่นได้ลงคอการเมืองเลยกลายเป็นเรื่องสกปรก.

ที่เรามองดูอีกทีหนึ่ง ว่าการเมืองอย่างบริสุทธิ์ก็คือ การเมืองอย่างสกปรกก็คือ ก็ยังต้องเนื่องกันอยู่กับธรรมะ หรือพระธรรมอยู่นั้นแหละ ; ถ้าการเมืองมันบริสุทธิ์ ก็เป็นไปตามธรรมะ เนื่องอยู่กับธรรมะ ; เพราะประกอบอยู่ด้วยธรรมะ. ที่การเมืองสกปรกมันก็ไม่มีธรรมะ มันก็ขาดธรรมะ ; มันก็เนื่องกันอยู่กับธรรมะในข้อที่ว่า มันขาดไปเสีย หรือมันผิดไปเสีย, หรือว่ากำลังต้องการธรรมะเข้ามา ประกอบกันเข้ากับการเมืองที่สกปรก เพื่อแก้ไขให้มันหายสกปรกให้มันกลายเป็นการเมืองบริสุทธิ์,

ทั้งการเมืองบริสุทธิ์ และการเมืองสกปรก มันก็เกี่ยวข้องกันอยู่กับโลกมนุษย์นั้นแหละ เกี่ยวอยู่กับประเทศชาติหนึ่งๆ หรือสังคมหนึ่งๆ กระทั่งว่าถ้าเล็กลงมา ก็เป็นเรื่องการบ้าน การเมืองเล็กๆ กระทั่งการเรือน คือครอบครัวหนึ่ง. เราไม่รู้จะใช้คำจำกัดความว่าอย่างไรดี สำหรับคำคำนี้ ที่จะให้มันใช้ได้กับเรือนหลังหนึ่งขึ้นไป จนถึงบ้านเรือนทุกหลังในโลก ; แต่เอาเป็นว่ารวมเรียกกันไปทีก่อนว่า การเมืองก็แล้วกัน แล้วอยู่ในระดับกลาง คือระดับของประเทศ

สรุปเหตุผลที่ต้องสนใจ “การเมือง” :

เท่าที่พูดมานี้ ต้องสรุปเอาใจความให้ได้ว่า เรื่องมนุษย์นั้นมันเป็นเรื่องที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้เพราะเราเป็นคนมนุษย์ ; และเรื่องของโลกเราก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะว่าเราก็เป็นคนหนึ่งในโลก ; หรือว่าเรื่องของประเทศเราก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะว่าเราเป็นพลเมืองคนหนึ่งของประเทศ ; เรื่องของสังคม เราก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเราก็เป็นสมาชิกหน่วยหนึ่งของสังคม. แม้แต่ว่าหมู่บ้านนี้เราก็เป็นคนหนึ่งในหมู่บ้านนี้. กระทั่งในวัดนี้, กระทั่งในเรือนของท่านแต่ละคนนั้น, มันก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ที่จะไม่รู้ ไม่รับผิดชอบ.

ฉะนั้น พุทธบริษัทก็น่าใจอย่างกับพุทธบริษัท รู้จักรับผิดชอบ ; บางทีจะรู้จัก กตัญญูกตเวทีต่อสิ่งที่มีประโยชน์แก่เรา หรือว่าเราได้อาศัยมาก่อนแล้ว. ถ้าพูดอย่างพุทธบริษัท ก็คือพูดได้ว่า โลกนี้มันก็มีประโยชน์แก่เราแล้ว เพราะว่าเราได้เกิดมาในโลกนี้ ต้องกตัญญู กระทบมัน ต้องช่วยให้มันดีขึ้น อย่างนี้เป็นต้น ; นี่พุทธบริษัทมีเหตุผลอย่างกว้างๆ อย่างนี้ ที่ ทำให้ต้องสนใจในสิ่งที่เรียกว่า การเมือง.

พิจารณาการเมืองโดยอาศัยหลักพระพุทธานุชาต.

เอา, ที่นี้ก็มาพูดถึงพระพุทธานุชาตอย่างที่ได้อธิบายมาแล้ว เมื่อตะกัณว่า เราเป็น พุทธบริษัท อิงอาศัยในพระพุทธานุชาตเป็นหลักอยู่เสมอ.

1. พระพุทธานุชาตที่เกี่ยวกับพระองค์เองก็มีอยู่มากมายหลายแห่งทั่วไปว่า “ตถาคต เกิดขึ้นในโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขของมหาชน ของสัตว์ทั้งหลาย ทั้งเทวดาและมนุษย์” ; ใจความย่อๆ เป็นอย่างนี้ ไม่ได้พูดตรงตามตัวหนังสือ ในความหมายอย่างเดาแบบนี้ พูดสรุปมาแต่ ใจความว่า “ตถาคตเกิดขึ้นในโลกนี้เพื่อประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวง ทั้งเทวดาและมนุษย์”

ขอให้นึกถึงคำว่า “เทวดาและมนุษย์” ในความหมายที่พอจะมองเห็นได้. ใน ความหมายที่มองเห็นไม่ได้ นั้นก็ยกไว้ก่อนก็ได้.

ในความหมายที่พอจะมองเห็นได้นี้ ก็หมายความว่าพวกเทวดานั้นเป็นพวกที่ไม่รู้จัก เหงื่อ, พวกมนุษย์นี่คือพวกที่มันต้องอาบเหงื่ออยู่ตลอดเวลา ; หมายความว่าพวกหนึ่งสบายมาก จนไม่รู้จักเหงื่อ ; แต่พวกหนึ่งมันคุ้นเคยกับเหงื่อ. แต่ทั้งสองพวกนี้ ยังอยู่ในลักษณะอย่างเดียวกันอยู่อย่างหนึ่ง คือต้องมีธรรมะจึงจะอยู่เป็นผาสุกได้ ; อย่างอดีตไปว่า ไม่ต้องออกเหงื่อแล้ว จะมีความสุขได้ มันยังมีเรื่องอื่นอีก

เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าท่านจึงทรงทำทนายไว้ว่า เป็นประโยชน์ทั้งแก่พวกเทวดา และพวกมนุษย์ ซึ่งหมายความว่า ทั้งเทวดาและมนุษย์ยังมีปัญหา ; อย่าไปหลงว่าเป็นเทวดาแล้ว ก็หมดปัญหา หรือมีความสุขถึงที่สุด ไม่มีทุกข์อะไร.

LI RT

ที่นี้ ทั้งเทวดาและมนุษย์มันมีปัญหาอยู่ ยังต้องการธรรมะอยู่ ; ฉะนั้นคนในโลกนี้ ก็จะไม่ทำอะไรมากไปกว่าสองพวกนี้ คือพวกที่รู้จักเหตุ, กับพวกที่ไม่รู้จักเหตุ ; พุทธภาษาวรรณธรรมคำๆ ให้มันฟังทีละข้อยออก, พุทธบริษัทจึงสนใจทั้งต่อเทวดาและมนุษย์ ในฐานะที่จะร่วมมือกันแก้ปัญหานั้น

2. ที่นี้ยังมี พระพุทธภาษิตอีกพวกหนึ่ง ซึ่งลครระดับลงมาว่าบุรุษอาชาไนยเกิดขึ้นมาในโลกนี้เพื่อประโยชน์แก่มหาชน ; หมายความว่าไม่ใช่เพื่อตัวเอง แต่เพื่อมหาชน, บางทีก็ขยายออกไปทั้งเทวดาและมนุษย์ ; บุรุษอาชาไนยนี้ ไม่ได้หมายถึงพระพุทธเจ้าอย่างเดียว ; ใครก็ได้ถ้าเป็นผู้มีสติปัญญาในระดับสูงสุด ก็เรียกว่า อาชาไนย, เขาเกิดมาเพื่อประโยชน์แก่มหาชน ไม่ใช่เพื่อตัวเอง ; ถ้าเมื่อเพื่อเป็นประโยชน์แก่มหาชนแล้วเรื่องมันก็ต้องไปในเรื่องของสังคม ซึ่งเป็นปัญหาทางสังคม, ซึ่งก็ไม่พ้นไปจากเรื่องการเมือง แต่ต้องเป็นการเมืองที่บริสุทธิ์ หรือประกอบอยู่ด้วยธรรมะ คือเป็นการเมืองที่แท้จริงอย่างที่กล่าวมาแล้ว ไม่ใช่การเมืองที่เพิ่งมาเปลี่ยนรูปเป็นคตโกง อุบายสำหรับคตโกง เอาเปรียบผู้อื่น

3. แล้วก็ยังมีพระพุทธภาษิตที่ตรัสถึงประโยชน์ : อตุตฺตํ หิ สมฺปตฺตฺสฺมาเนน อลเมว อปฺปมาเทน สมฺปาเทตฺติ ฯลฯ เมื่อเห็นประโยชน์ตนก็ทำประโยชน์ตนให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ; เมื่อเห็นประโยชน์ผู้อื่นก็ทำประโยชน์ผู้อื่นให้ถึงพร้อม ด้วยความไม่ประมาท ; เมื่อเห็นประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือทั้งตนและผู้อื่น ก็พึงทำประโยชน์ทั้งสองฝ่ายให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท. นี้ก็คือให้มันถึงผู้อื่นด้วยเสมอไป คือมันถึงทุกคน ; นั่นก็คือเรื่องปัญหาทางการเมือง, คือปัญหาร่วมกันของสังคมนั้นเองจะต้องช่วยปลดเปลื้อง.

4. ที่นี้ยังไปกว่านี้ ก็ยังมีข้อความบางประเภทที่ตรัสว่า ธรรมะนี้ตรัสเพื่อให้ช่วยกันรักษาเอาไว้ เพื่อประโยชน์ความสุขเกื้อกูล ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ ; เช่นเรื่องโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ ซึ่งเราได้พูดกันอย่างละเอียด จบไปเมื่อวันเสาร์ที่แล้วมานี้เอง ว่าการที่พระองค์ได้ตรัสธรรมะที่เรียกว่า โพธิปักขิยธรรม 37 ประการนั้น เพื่อประโยชน์ว่า จะช่วยกันรักษาไว้ให้ตั้งอยู่เป็นหลักพระศาสนา หรือเป็นพรหมจรรย์อย่างมั่นคง เพื่อประโยชน์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ ไม่ใช่เพื่อตัวใครคนใดคนหนึ่ง หรือเพื่อตัวผู้ปฏิบัติธรรมคนนั้นคนเดียว.

ขอนขอให้ช่วยจำไว้ด้วย เพื่อจะได้ถือเป็นหลักอันมั่นคงว่า ธรรมะหรือพระศาสนานี้ ไม่ใช่เพื่อตัวใครตัวมัน; พระองค์ทรงประสงค์ไว้ว่า ให้รักษากันไว้อย่างมั่นคง เพื่อประโยชน์ ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ ขอย้ำอีกว่า เทวดาพวกนี้ไม่ต้องมีเหงื่อ ไม่ต้องออกเหงื่อ, พวกมนุษย์ ยังต้องอาบเหงื่อ; มันจะไกลกันเท่าไรก็ตามเถอะ มันก็ยังต้องการธรรมะอยู่นั่นเอง.

สรุป พระพุทธภาษิตเกี่ยวกับการเมือง :

ฉะนั้นขอให้สรุปข้อความทั้งหมดนี้ ซึ่งอยู่ในรูปของพระพุทธภาษิต มาพิจารณาคู ว่าท่านประสงค์ให้ถือเอาประโยชน์ของโลกทั้งโลก คือทั้งเทวดาและมนุษย์เป็นหลัก; อย่าเพื่อ ตนคนเดียว ถ้าใครรู้ว่า ประโยชน์สองฝ่าย ก็คือว่า ฝ่ายตนด้วย และฝ่ายผู้อื่นทั้งหมดด้วย หรือบางทีก็ว่า ประโยชน์อย่างต่ำๆ เช่น ประโยชน์อย่างโลก ๆ นี้นับ และประโยชน์อย่างสูงสุด คือเป็นไปเพื่อพระนิพพานด้วย แม้อย่างนั้นก็ยิ่งใครว่า ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์อยู่นั้นแหละ; จึงขอ ให้มองให้เห็น ให้เข้าใจเสียให้ถูกต้องตั้งแต่ตอนแรกๆ แล้วเราก็จะรู้ว่า การนี้ถึงประโยชน์ ของคนทั้งโลกนั้นเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัท; เมื่อมีความตั้งใจอย่างนั้นแล้ว มันจะหลีกเลี่ยงเรื่อง การเมืองไปได้อย่างไร.

ขอให้ท่านทั้งหลายลองคิดดูเองก็แล้วกัน ถ้าหากถึงประโยชน์ในโลกนี้ ของเพื่อน ร่วมโลกด้วยกันทั้งหมดแล้ว มันหลีกเลี่ยงเรื่องการเมืองไปไม่ได้. เคียงโลกมันกำลังจะลุกเป็นไฟ จะวินาศ จะอะไรก็สุดแท้ มันเป็นเรื่องการเมือง อยู่ในโลกนี้. ฉะนั้นถ้ามีทางที่จะช่วยกันได้ แล้วก็ช่วยกัน; แม้ยังไม่เห็นทางว่าจะช่วยได้ ก็จะต้องพยายามหาหนทาง คิดหาหนทางให้พบ ให้ช่วยกันได้.

ทีนี้ลองเปรียบเทียบกันดูว่า คนที่เป็นพุทธบริษัท กับคนที่ไม่เป็นพุทธบริษัท มันจะมีอะไรเกี่ยวกันเกี่ยวกับเรื่องนี้? มองดูก็เห็นได้ทันทีว่ามันไม่มีอะไรเกี่ยวกัน: คนทั่วไปแม้จะ ไม่ใช่พุทธบริษัท มันก็ผูกพันอยู่กับการเมือง เพราะอยู่ในโลกที่เต็มไปด้วยการเมือง; ทีนี้ พุทธบริษัทก็ยังเป็นคนทั่วไปอยู่ในความหมายหนึ่ง แม้ว่าอีกความหมายหนึ่ง จะเป็นพุทธบริษัท ก็ตาม; ก็เลยเป็นเหตุให้ต้องสนใจในสิ่งที่เรียกว่า การเมือง. ถ้าไม่อย่างนั้นแล้ว ก็จะเป็นคน ไร้ประโยชน์ หรือมีประโยชน์น้อยที่สุด หรือว่าไม่ทำตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าก็ได้ ในฐานะ,

แม้ที่แรกเริ่มเดิมที ที่มันจะมีสิ่งที่เรียกว่า การเมือง ขึ้นมา มันก็มี ปัญหาจากการที่อยู่กันไม่เป็นสาสุก, แล้วก็ช่วยกันแก้ไขให้มันเกิดความเป็นสาสุก, แล้วก็พอใจ, ที่นั่นต่อมาอีกทีหนึ่ง มันจึงค่อยเปลี่ยนไปตามกิเลส คือเห็นแก่ความสุขของตนถ่ายเดียว. แล้วก็ละโมภโภภลาภ ไม่รู้จักอิ่ม ไม่รู้จักพอ มันจึงต้องปล้นเอาประโยชน์ของผู้อื่นมาเป็นของตน; นิยมทำกันอย่างไรไปตามอำนาจกิเลสของตน ทำด้วยกันทุกคน ทำด้วยกันทุกประเทศในโลกนี้; นี่การเมืองจึงมาอยู่ในรูปของการปล้นเอาประโยชน์ของผู้อื่น มาเป็นประโยชน์ของตนอย่างแยบคายที่สุด. แต่ขอให้รู้ว่า นั่นไม่ใช่การเมืองที่มุ่งหมายในที่นี้. การเมืองที่มุ่งหมายในที่นี้ หมายถึงการเมืองบริสุทธิ์ คือ มุ่งจะให้สังคมอยู่กันอย่างสงบสุข. ดังนั้น การเมืองที่แท้จริงนั้น จึงต้องประกอบไปด้วยสิ่งที่เรียกว่า ธรรม หรือพระธรรม; นี่เป็นมูลเหตุสำคัญ ที่ทำให้เราต้องพูด บรรยายธรรมกันในหัวข้อนี้ ว่า ธรรมะกับการเมือง. แล้วการเมืองจะมีประโยชน์ หรือเป็นสิ่งสูงสุด ก็เพราะว่าประกอบอยู่ด้วยธรรม; ดังนั้นจึงต้องสนใจในคำว่า “ธรรม” หรือพระธรรม กันเป็นพิเศษ ให้ถูกต้องเต็มที่, แล้วก็เอามาใช้กับการเมือง, หรือเอามาเป็นหลักของการเมืองเสียก็ได้, ปัญหา ก็จะหมดไป. เราจึงควรสนใจสิ่งที่เรียกว่า ธรรม กันให้เพียงพอ.

พิจารณาถึงคำว่าธรรม 4 ความหมาย

เอาละ, ที่นี้จะวินิจฉัยกันถึงคำว่า “ธรรม”; แล้วก็ต้องขอทบทวนความจำ ความเข้าใจของท่านผู้ฟัง ทางท่านผู้แทน 4 คนนี้ต่อไปตามเดิม.

ถาม : คำว่า “ธรรม” เมื่อสรุปเอาแต่ใจความสำคัญ จะมีความหมายว่าอย่างไรบ้าง ?
ก็ความหมายคุณประยูร ?

ตอบ : คำว่า “ธรรม” นี้ มีความหมายที่สำคัญอยู่ 4 ความหมาย : ความหมายแรกก็คือ หมายถึงสิ่งทุกสิ่ง เรียกว่า สภาวธรรม คือจะเป็นตั้งแต่สิ่งเล็กไม่มีชีวิต จนกระทั่งสิ่งใหญ่ที่สุด จะมองเห็นหรือไม่มองเห็นก็ตาม นั่นคือสิ่งทุกสิ่ง. ความหมายที่สองหมายถึงกฎของมัน กฎของธรรมชาติที่เรียกว่า สัจธรรม ของธรรมชาติ; เรียกว่า สัจธรรม เป็นต้นว่า กฎไตรลักษณ์ หรือกฎแห่งกรรมต่าง ๆ. ความหมายที่สาม

LIART

ก็คือ หมายถึง การปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎของธรรมชาตินั้น เรียกว่า ปฏิบัติธรรม ; ส่วนมากก็คือ มรรคมีองค์ 8. ที่มีความหมายที่สี่ ก็เป็นความหมายที่หมายถึงผลที่ได้ รบจากการปฏิบัติ ตามกฎแห่งธรรมะนั้น ; นี้เรียกว่า ปฏิเวธธรรม. มี 4 ความหมาย อย่างนี้ครับ.

ถาม : ก็เห็นได้ว่า ยังจำได้ ยังเข้าใจอย่างถูกต้อง. ที่พูดให้สั้นที่สุด โดยใช้คำพูดให้สั้น ที่สุดสำหรับ 4 ความหมายนี้ จะพูดว่าอะไรละคุณทอง ให้สั้นที่สุด 1, 2, 3, 4 ไปเลย ?

ตอบ : พูดว่า 1. คือธรรมชาติ กฎของธรรมชาติ หน้าที่ และผลที่ได้จากธรรมชาติครับ.

ถาม : ทำไมหนึ่งแล้ว มีตั้งสี่ละ ว่าใหม่ซิ. 1-2-3-4 ไปซิ. 1. คือ ธรรมชาติ 2. คือ กฎของธรรมชาติ, 3. คือหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ, 4. คือ ผลที่ได้รับตามสมควร แก่หน้าที่, ทั้งสี่อย่างนี้เรียกว่า ธรรม; เมื่อถือเอาภาษาบาลีเป็นหลัก และถือเอา คำบรรยาย อธิบายทั้งหลาย ตามที่มีอยู่ในพระคัมภีร์ของพุทธศาสนาแล้ว, คำว่า "ธรรม" เกิดมีความหมายขึ้นมาเป็น 4 ความหมาย แยกกันอยู่เป็นชั้น ๆ :-

1. ความหมายที่ 1 ตัวธรรมชาติ คือ ปรัชญาการณทั้งหลาย ; จะเป็นรูปหรือเป็นนามก็ได้ เป็นเหตุเป็นผลก็ได้ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ. นี้เราเรียกว่าตัวธรรมชาติ ก็เรียกว่าธรรม ในฐานะเป็นตัวธรรมชาติ.

2. ความหมายที่ 2 ในธรรมชาติทั้งหลาย มีกฎของธรรมชาติประจำอยู่ สิ่งทั้งหลาย จึงเป็นไปตามกฎ. แม้ถึงสิ่งๆ ที่เรียกว่ากฎ หรือสิ่งๆ นั้น ก็เรียกได้ว่า ธรรมอีกเหมือนกัน ในฐานะที่เป็น กฎของธรรมชาติ.

ถาม : ที่มีความหมายที่ 3. หน้าที่ที่จะต้องประพฤติ กระทำ ตามกฎของธรรมชาติ ได้แก่ หน้าที่ของใครละ คุณทอง ?

ตอบ : คือหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในโลกนี้ครับ.

ถาม : ผู้ที่อยู่ในโลกนี้ ยังไม่ชัดเจน, คนหรือสัตว์ ?

ตอบ : ก็หมายถึงคนและสัตว์ครับ.

ถาม : แล้วต้นไม้ละ ?

ตอบ : ต้องหมายถึงต้นไม้ด้วยครับ.

ถาม : เอ้า ! อย่างนั้น คุณพูดเสียใหม่ซิ ว่า ใครล่ะที่จะต้องทำหน้าที่ หรือประพฤติกตามหน้าที่ ? คุณชวน ใคร ? คุณกล้า ใคร ? ใครนั้นก็ไต่ถามาก่อน ?

ตอบ : หมายถึงสิ่งที่มีชีวิตทั้งหมดในโลกนี้.

นั่นแหละค้, หมายถึง สิ่งที่มีชีวิตทั้งหมดในโลกนี้ นับตั้งแต่ต้นไม้ขึ้นไป ; ถ้าหากว่า ก้อนหิน ก้อนหิน มันมีชีวิตด้วย ก็ต้องเอาด้วย. เคียวนี้เรายังไม่พิสูจน์กันในเรื่องนี้ ก็เอาเป็นว่า สิ่งที่มีชีวิตนั้นแหละ มันจะต้องทำหน้าที่ ; ถ้ามีฉะนั้นแล้ว มันจะต้องตาย. ที่ว่าต้นไม้หมายถึงพืชเล็ก ๆ ตะไคร่น้ำนิด ๆ ก็ยังได้ มันก็ต้องทำหน้าที่, กระทั่งต้นไม้ต้นโต ๆ นี้ก็ต้องทำหน้าที่ ตามที่มันจะต้องทำ มันจึงรอดชีวิตอยู่ได้, นิสัตว์เตรจจวนก็ทำหน้าที่เห็นอยู่แล้ว. ที่นคน หรือมนุษย์ รวมทั้งเทวดาคด้วย ก็ต้องทำหน้าที่ ไม่อย่างนั้นมันต้องตาย ; ฉะนั้นส่วนที่เป็นหน้าที่ที่สิ่งที่มีชีวิตจะต้องประพฤติกกระทำ เราเรียกว่า หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ ; เรียกเป็นบาลีสักหน่อย ก็เรียกว่า ปฏิบัติธรรม. ปฏิบัติ คือสิ่งที่ต้องปฏิบัติ หรือพึงปฏิบัติ ; นี้คือ ธรรมในความหมายที่สาม ; ในฐานะที่เป็น หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ.

ในความหมายที่ 4 คือ ผลที่เกิดขึ้นมา ; ไม่มีอะไรที่ว่ามันกระทำแล้ว มันจะไม่เกิดผลขึ้นมา. ถ้ากระทำผิด ก็มีผลออกมาไม่พึงปรารถนา, ถ้ากระทำถูก ผลก็ออกมาในลักษณะที่พึงปรารถนา. ส่วนที่เป็นผลนั้น เราเรียกว่า ธรรม เหมือนกัน ในฐานะที่เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ. ในระดับสูง เรียกว่า ปฏิเวธธรรม คือผลที่เราได้รู้ สึกด้วยจิตใจของเรา. จะทบทวนในแง่ที่ควรสังเกตต่อไปอีกหน่อย :

1. คือธรรมชาติ 2. คือกฎธรรมชาติ 3. คือหน้าที่ตามกฎธรรมชาติ 4. ผลที่เกิดขึ้นตามหน้าที่.

ถาม : ทบทวนข้อที่ 1 ธรรม คือ ธรรมชาติ เพื่อให้ได้ใจความชัดลงไปอีกสักนิดว่า อะไรที่ไม่ใช่ธรรมชาติ ? คุณทอง ลองยกตัวอย่างอะไรที่ปรากฏอยู่ในที่ทั่วไปนี้ ที่ไม่ใช่ธรรมชาติ ?

ตอบ : สิ่งที่เราเรียกว่า ธรรมชาตินั้น ก็หมายถึงตั้งแต่พื้นดินจนถึงต้นไม้ และสัตว์ มนุษย์ ; เหล่านี้ครับ คือธรรมชาติ.

ถาม : เอ้า ! ไม่ตรงคำถามแล้ว, ถามว่า อะไรที่ไม่ใช่ธรรมชาติ ?

ตอบ : ไม่มีอะไรที่จะไม่เป็นธรรมชาติ ครับ.

ไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ธรรมชาติ เกี่ยวกับคนอื่น ๆ เขาจะไม่เข้าใจ ฉะนั้น จึงย้ำในข้อนี้ว่า ให้ดูให้ดี ให้เข้าใจให้ดี. ตามหลักของพุทธศาสนา ไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ธรรมชาติ ; นั้นมันเลยลงไปถึงว่า ก้อนหิน ก้อนหิน กรวด หวาย อะไรก็ตาม มันก็เป็นธรรมชาติ สูงขึ้นมาถึงสิ่งที่มีชีวิต ประเสริฐสุด มันก็ธรรมชาติ. แล้วเลยนั้นออกไป ที่เป็นผลของการปฏิบัติ หรือว่าเป็นอยู่ตามธรรมชาติ ที่เรียกว่า พระนิพพาน ก็ยังเป็นธรรมชาติอยู่นั้นแหละ. นี่จึงมีหลักขึ้นมาว่า พวกสังฆธรรมทั้งหลาย ก็เป็นธรรมชาติ, พวกอสังฆธรรม ก็เป็นธรรมชาติ เลยไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ธรรมชาติ. ขอให้เข้าใจเสียทีหนึ่งว่า ไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ธรรมชาติ ; ถ้าไม่เข้าใจมันแล้ว จะไม่เข้าใจธรรมะได้.

ถาม : ที่ข้อที่ 2 ที่เรียกว่า กฎของธรรมชาติ นั้นละ คืออะไร ? ให้ตอบให้สั้นที่สุด คืออะไร คุณชวน ?

ตอบ : กฎของธรรมชาติ ก็คือ สภาพที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ ครับ.

ถาม : นั่นคือตัวธรรมชาติ. ที่กฎของธรรมชาติคืออะไร คุณทอง ?

ตอบ : คือการเปลี่ยนแปลง ครับ.

ถาม : นั่นคือสิ่งที่ธรรมชาติทำให้เป็นไป คือกฎธรรมชาติทำให้เป็นไป ; นั่นคือการเปลี่ยนแปลง. แล้วอะไรคือกฎของธรรมชาติ คุณดำ ?

ตอบ : คือกฎของอิทัปปัจจยตา.

ถาม : กฎของอิทัปปัจจยตา ? กฎของธรรมชาติคืออะไร ? คุณก็ออกชื่อมันเท่านั้นเอง ยังไม่ได้บอกว่า คืออะไร ? คุณประยูร กฎของธรรมชาติ คืออะไร ?

ตอบ : กฎของพระธรรมชาติ คือพระเจ้า.

ถาม : อย่างนั้นมันไม่มีใครฟังถูก มันเคล็ดเปิดเบิ่งไปไหนก็ไม่รู้.

ตอบ : ก็คือกฎอิทัปปัจจยตา.

ก็ออกชื่ออย่างคุณแล้ว. กฎของธรรมชาติ คือสิ่งที่บังคับธรรมชาติให้เป็นไป ; นั้นต้องการจะให้มองอย่างนี้. กฎของธรรมชาตินั้นคือสิ่งที่บังคับธรรมชาติให้เป็นไปตามกฎนั้น. ตัวธรรมชาติ คือสภาวะธรรมทั้งหลาย : ที่ไหนก็ได้, สังขตะก็ได้, อสังขตะก็ได้. ที่นี้กฎของธรรมชาตินั้นคือ สิ่งที่บังคับธรรมชาติให้เป็นไป. ถ้าสิ่งที่บังคับได้ มันก็เป็นไปตามที่บังคับ ; ที่บังคับไม่ได้ มันก็ยืนอยู่ สำหรับต้านทานกฎธรรมชาติ. ถ้าว่า อสังขตะ ไม่เปลี่ยนแปลง ยังคงอยู่ มันก็เพราะกฎของธรรมชาติอันหนึ่งที่ทำให้สังขตะนี้ยังคงอยู่ ไม่เปลี่ยนแปลง. ส่วนพวกสังขตะทั้งหลาย ก็เปลี่ยนแปลงอย่างไหลเชี่ยวเป็นเกลียวไปเลย. ฉะนั้นเราจึงพูดได้ว่า กฎของธรรมชาติ คือสิ่งที่บังคับธรรมชาติให้เป็นไป ; เป็นไปในลักษณะเปลี่ยนแปลงก็ได้, เป็นไปในลักษณะที่ไม่เปลี่ยนแปลงเลยก็ได้ เรียกว่า มันอยู่ก็แล้วกัน.

ถาม : กฎของธรรมชาตินี้อะไรปฏิบัติได้ ? อะไรหรือใครก็ตาม ปฏิเสธได้ ? ยกตัวอย่างดูซิ ใครบ้าง ? หรืออะไรบ้าง ที่มันปฏิเสธต่อกฎของธรรมชาติได้ ยกตัวอย่างมาดูซิ ?

ตอบ : ไม่มีตัวอย่าง ครับ.

ถาม : ไม่มีตัวอย่างหรือ ? คุณทอง ?

ตอบ : ก็ไม่มีใครที่จะปฏิเสธได้ ครับ.

ไม่มีใคร ไม่มีอะไร ที่จะปฏิเสธกฎของธรรมชาติได้ ; ก้อนหินแท้ ๆ ก็ยังปฏิเสธกฎของธรรมชาติไม่ได้ : มันมาอยู่ที่นี้ก็ตามกฎของธรรมชาติ, มันจะสลายไป ก็ไปตามกฎของธรรมชาติ. ข้อนั้นไม่ต้องพูดถึงสิ่งที่มันมีชีวิตมีความรู้สึก มันไปตามกฎของธรรมชาติอย่างรุนแรงอย่างที่ไม่ปฏิเสธได้.

ถาม : ที่นี้ข้อที่ 3 ที่ว่าหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ. หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ นี้คืออะไร ? ระวังจะเหมือนข้อที่ 2 อีกนะ หน้าที่ตามกฎของธรรมชาตินั้น คืออะไร, คุณประยูร ?

ตอบ : คือการปฏิบัติไปตามกฎของธรรมชาติของมัน คือถ้าปฏิบัติไปในทางที่ถูกต้อง มันก็เปลี่ยนไปในทางถูกต้อง ; ถ้าปฏิบัติไปในทางที่ผิด มันก็เปลี่ยนไปในทางที่ผิด.

ถาม : เอ้า ! มันฟังเพื่อยด้วยคำพูดนัก คุณทองตอบใหม่ ให้สั้นที่สุด ว่าหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ คืออะไร ? มันง่าย ๆ ตอบอย่างความรู้สึกอย่างเด็ก ๆ บ้างซิ, ว่าหน้าที่ตามกฎของธรรมชาตินั้นมันคืออะไร ?

ตอบ : หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ คือ การกิน การถ่าย.

ถาม : เติลคเบ็คเบ็งไปไหนไม่รู้ สรุปเอาแต่ใจความซี ว่าหน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาตินี้คืออะไร ?

ตอบ : หน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาติ คือการกระทำ ครับ, คือต้องกระทำ.

คือความที่^๕ต้องกระทำ หรืออะไร ก็พูดให้มันชัดลงไป ว่าความที่มันต้องกระทำและไม่กระทำไม่ได้. ในที่นี้หน้าที่^๕นั้นคือ สิ่ง^๕ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ; ถ้าหลีกเลี่ยงแล้วเป็นตายแน่ ; ฉะนั้น หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ ก็คือ สิ่ง^๕ที่ชีวิตจะต้องทำ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นับตั้งแต่การหา กิน การกิน การนอน การอะไรทุกอย่าง จนกระทั่งเรื่องทางจิต ทางใจ เขา^๕ก็ต้องทำให้มันถูกต้อง จึงจะมีความสุข.

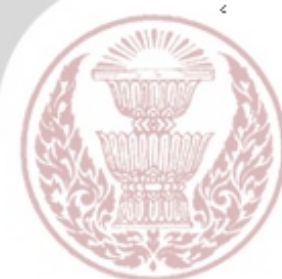
ถาม : หน้าที่ตามกฎของธรรมชาตินี้ ใครจะหลีกเลี่ยงได้ นึกเห็นไหม ? ลองยกตัวอย่างซี ใครหลีกเลี่ยงหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติได้ คุณทอง ?

ตอบ : ไม่มีครับ.

ให้มันแน่ลงไปว่า มันไม่มี ; แล้วคนอื่นเขาก็จะได้พลอยเข้าใจ สังเกตเห็น : แล้วหน้าที่ชนิดไหนที่ใครก็หลีกเลี่ยงได้ ; เมื่อหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ แล้วก็หน้าที่ชนิดไหนบ้าง ที่เราอยากจะหลีกเลี่ยงบ้างก็ได้, คุณประยูร. เอ๊ะ, ทำไมไม่ตอบอย่างเด็ด ๆ ละ ว่า คือหน้าที่ที่ไม่ใช่กฎของธรรมชาติ, มันก็เป็นหน้าที่ ที่ไม่ใช่ตามกฎของธรรมชาติ. นี้เราจะล้อเล่นก็ได้ จะหลีกเลี่ยงเสียบ้างก็ได้ ; เพราะฉะนั้นพูดได้ว่า หน้าที่ตามกฎธรรมชาติ^๕ คือสิ่งที่ชีวิตทั้งหลายหลีกเลี่ยงไม่ได้

มาถึงข้อที่ 4 ว่า ผลที่เกิดขึ้นตามกฎของธรรมชาติ, ผลที่เกิดขึ้นด้วยการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ คือมันต่อมาจากว่า หน้าที่ที่เราได้ปฏิบัติแล้วตามกฎของธรรมชาติ ; ที่นี้ผลมันเกิดขึ้นมาจากหน้าที่นั้น มันก็ยังคงตรงตามกฎของธรรมชาติอยู่นั่นเอง แล้วแต่ว่า ปฏิบัติถูกหรือปฏิบัติผิด

ถาม : การที่เกิดผลตรงตามกฎของธรรมชาตินี้ ใครแก้ไขได้ คุณทอง ? ใครจะแก้ไขได้ ผลที่เกิดขึ้น^๕ ?

ตอบ : ไม่มีใครแก้ไขได้ครับ

ถาม : เพราะฉะนั้นทำไมจะมาเถียงกันว่า ทำดีไม่ได้ดี, ทำชั่วได้ดี ทำดีได้ชั่วนี้? ทำไมเรามันจึงมาเถียงกันอย่างนี้ล่ะ?

ตอบ : นั่นก็เพราะเข้าใจผิดครับ

มันมีอะไรอยู่บางอย่าง ที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด : เขาไปหลงในคำพูด หลงในการบัญญัติเฉพาะกรณี หรือไปหลงเอาปฏิภริยา พลอยได้อะไรมาเป็นของจริง ตัวจริง ; ฉะนั้นขอให้ถือไว้เป็นหลักตายตัวว่า ผลจะเกิดขึ้นตรงตามกฎของธรรมชาติเสมอไป แต่เรื่องนั้นถ้ายังสงสัย มันต้องไว้พูดกันคราวอื่น เพราะมันยืดยาวนัก ขอให้เป็นแต่เพียงว่า ถ้าผลเกิดขึ้นจากหน้าที่แล้ว มันต้องตรงตามกฎของธรรมชาติ ไม่มีใครแก้ไขได้ ; เช่น จะแก้ไขให้ผลของการทำดี ออกมาเป็นความชั่ว ให้ผลของการทำความชั่ว ออกมาเป็นความดี อย่างนี้ไม่มีใครแก้ไขได้

ฉะนั้น เราจึงได้ความหมายของคำว่า ธรรม นั้น 4 ประการ ว่าธรรมชาตีก็นิยามว่า ธรรม, กฎของธรรมชาตีก็นิยามว่า ธรรม, หน้าที่ตามกฎของธรรมชาตีก็นิยามว่า ธรรม, ผลที่เกิดขึ้นจากหน้าที่ตามกฎของธรรมชาตีก็นิยามว่า ธรรม, นี่ถ้ารู้ธรรมจริงๆ ต้องรู้ 4 ประการนี้

ถาม : เคียงวัน คนทั่วไปรู้จักธรรมในความหมาย 4 ประการนี้หรือเปล่า คุณทอง? คุณกล้าพูดจริงๆ ที่ ฉะนั้นต้องถามคุณ

ตอบ : คนไม่เข้าใจตามนี้ ครับ

ถาม : ไม่เข้าใจตามนี้ แล้วเข้าใจอย่างไร? เข้าใจว่า ธรรมะนี่คืออะไร?

ตอบ : เข้าใจเพียงว่า ธรรมะ คือ เพียงแต่เป็นสิ่งที่ดี ๆ ชั่ว ๆ เท่านั้น ครับ

นั่นจึงรู้จักธรรมะน้อยเกินไป จึงไม่เอาธรรมะมาใช้เป็นประโยชน์ได้ และไม่เพียงพอที่จะเอามาใช้ในเรื่อง อันเกี่ยวพันกันอย่างยุ่งเหยิง ซับซ้อน ของสิ่งที่เรียกว่าการเมือง

เราได้พูดกันขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อไม่นานมานี้ ที่สรุปเอาความหมายของคำว่าธรรมะมา 4 ประการ ในลักษณะอย่างนี้ ทั้ง ๆ ที่มันมีอยู่ในพระบาลีตั้งพันกว่าปี สองพันปีมาแล้ว

สองพันกว่าปีมาแล้ว มันก็ไม่เอามาพูดกัน ที่เราเอามาพูดนี้ ก็เพื่อช่วยให้จับเอาความหมาย
ได้ทันที ในความหมายทั้งหมดของสิ่งที่เรียกว่า ธรรม พอได้เป็นความหมายขึ้นมา 4 อย่าง
เหล่านั้นแล้ว ; ฟังระว่างตั้งใจมองเห็นให้ชัดเจน ให้มันเห็นเป็น 4 อย่าง อย่างนี้จริงๆ ประเด็น
เราก็จะเห็นชัดทีเดียวว่า มันเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า การเมือง

เอาละ, เมื่อเข้าใจความหมายของคำว่า ธรรม ดี ; หรือว่า ธรรมมี 4 ความหมาย
อย่างนั้นแล้ว เราก็จะดูความที่สิ่งนี้เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า การเมือง

การเมืองเกี่ยวข้องกับธรรมะอย่างเต็มตัว

สิ่งที่เรียกว่า การเมือง เกี่ยวข้องกันอยู่กับสิ่งที่เรียกว่า ธรรม อย่างแน่นแฟ้น แล้ว
ก็อย่างเต็มที่ หรืออย่างทั้งหมดเลย

ถาม : เอ้า, เคียวจะเพื่อน ; ตั้งต้นใหม่ว่า สิ่งทีเรียกว่า การเมืองนั้น คืออะไร คุณทอง ?

สิ่งที่เรียกว่าการเมืองโดยความหมายที่สันตสุจริตที่สุดนะ มันคืออะไร ?

ตอบ : คือ ระเบียบปฏิบัติในการที่จะทำให้คนอยู่กันด้วยความสงบสุข ครับ

ถาม : คือระเบียบปฏิบัติที่ต้องให้คนก็คนละ ที่อยู่กันด้วยความสงบสุข ; ต้องหมายความว่า
มากคน, แล้วก็มากไม่มีจำกัดเสียด้วย ระเบียบปฏิบัติที่ทำให้คนจำนวนมากอยู่กันเป็น
ผาสุก นี่เราจะเรียกว่าการเมือง ระเบียบปฏิบัติให้คนอยู่กันเป็นผาสุกนี้จำเป็นไหม
คุณทอง ?

ตอบ : จำเป็น ครับ

ถาม : จำเป็นก็มากน้อย ?

ตอบ : จำเป็นอยู่เป็นอย่างมากเหมือนกัน ครับ

ถาม : ยังเหลืออยู่อีกหรือ, ยังไม่ใช่ทั้งหมดหรือ ?

ตอบ : ครับ, เพราะว่าส่วนที่เหนือไปกว่ากฎหมายหรือระเบียนนั้น ต้องเป็นกฎธรรมชาติครับ
ผมคิดอย่างนั้น

LIART

ถาม : หน้าที่ทางการเมืองนั้นคือ สิ่งที่คุณต้องช่วยกันกระทำให้คนจำนวนมากอยู่กันเป็นผาสุก แล้วก็เรียกว่า จำเป็นนะ ที่น้อยอยากจะถามว่า จำเป็นก็มากน้อย? จำเป็นทั้ง 100 เปอร์เซ็นต์ หรือว่า จำเป็นไม่ถึง 100 เปอร์เซ็นต์ ยังชักไว้ได้บ้างล่ะ? ถามอย่างนั้นนะ การที่จะต้องทำให้คนอยู่กันเป็นผาสุก นี้เรียกว่าจำเป็นทั้ง 100 เปอร์เซ็นต์ หรือว่าจำเป็นไม่ถึง 100 เปอร์เซ็นต์ เหลือชักไว้บ้างก็ได้ ; แล้วก็อยากจะทราบว่า มันคืออะไร คุณประยูร? จำเป็นก็มากน้อย?

ตอบ : มีความจำเป็นทั้ง 100 เปอร์เซ็นต์ ของการเมืองแต่ละครั้ง

ถาม : ของอะไรนะ?

ตอบ : ของระเบียบการปฏิบัติ

ถาม : ต้องเรียกว่า มีความจำเป็น 100 เปอร์เซ็นต์ ของความจำเป็น แล้วการที่ทำอย่างนั้น เป็นหน้าที่หรือเปล่า? เป็นหน้าที่ของมนุษย์หรือเปล่า คุณทอง?

ตอบ : เป็นหน้าที่ครับ

ถาม : ถ้าเมื่อมันเป็นหน้าที่ แล้วมันจัดเป็นธรรมชาติข้อไหน? คุณชวน มันจัดเป็นธรรมชาติใน ความหมายไหน?

ตอบ : ในความหมายว่าการปฏิบัติ ครับ

ถาม : ในความหมายไหนที่ 1 หรือที่ 2 หรือที่ 3 คุณว่าอย่างนั้นเถอะ?

ตอบ : ที่ 3 ครับ

ถาม : ในความหมายที่ 3 : เมื่อมันจำเป็น มันเป็นหน้าที่ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ; เพราะฉะนั้น การเมืองจึงกลายเป็นธรรมชาติในความหมายที่ 3 ความหมายที่ 3 ว่าอย่างไร คุณประยูร?

ตอบ : ความหมายที่ 3 หมายถึง สิ่งที่ต้องปฏิบัติตามกฎของธรรมชาติ ไม่ปฏิบัติไม่ได้

ความหมายที่ 3 คือหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามกฎของธรรมชาติ อย่างไม่ยกเว้น ฉะนั้น การเมืองก็คือหน้าที่ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติตามกฎของธรรมชาติ ; หน้าที่อย่างนั้นเราเรียกว่า ธรรม ในความหมายที่ 3

ถาม : ที่นี้การปฏิบัติธรรมในความหมายที่ 3 นี้ เพื่อให้มันถูกต้องตามความหมายของธรรม ในความหมายไหน ? เพื่อให้มันถูกต้องตามความหมายของธรรม ในความหมายไหน คุณทอง ?

ตอบ : ตามความหมายที่ 2

ถาม : ตามความหมายที่ 2 คุณคึกคึกขี้ มันจะต้องปฏิบัติอย่างนั้น ก็เพื่อให้มันถูกต้องตาม ความหมายของธรรม ในความหมายที่ 2 ที่เรียกว่าอะไร ?

ตอบ : กฎของธรรมชาติ ครับ

ถาม : ที่เรียกว่ากฎของธรรมชาติ ที่เป็นอย่างนั้นเพราะเหตุอะไร ? ที่เป็นอย่างนั้นหรือต้องเป็น อย่างนั้นเพราะเหตุอะไร คุณชวน ?

ตอบ : เพื่อผลของการปฏิบัติธรรม ครับ

ถาม : เอาผลอย่างนั้นไว้ทีหลัง ; เพราะเหตุใดจึงต้องทำอย่างนั้น ไม่ทำไม่ได้ เพราะเหตุ อะไร ?

ตอบ : เพราะเหตุที่กฎมันถูกต้อง

ถาม : เพราะเหตุอะไร คุณทอง ?

ตอบ : ก็เพราะเหตุของธรรมชาติ ครับ

ถาม : เอ้า, ยังฟังไม่ออกนัก คุณประยูร ?

ตอบ : เพราะกฎของธรรมชาติ มันเป็นสิ่งที่บังคับให้ธรรมชาติเป็นครับ; ฉะนั้นต้องทำไป ตามกฎอันเป็นธรรมในความหมายที่ 2

เพราะว่า คนหรือต้นไม้ หรืออะไรก็ตาม นั้นมันคือธรรมชาติตามความหมายที่ 1 เพราะสิ่งทั้งหลายที่เป็นคนก็คื เป็นสัตว์ก็คื เป็นต้นไม้ก็คื นั้น คือธรรมชาติตามความหมายที่ 1 ฉะนั้นจึงเป็นไปตามกฎ หรือต้องเป็นไปตามกฎ, ครั้นคนหรือสิ่งที่มีชีวิตประพฤติกฎถูกต้องตามกฎ นั้นแล้ว จะได้ผลตามความหมายของธรรม ในความหมายที่ 4 เห็นไหม; มันก็จะแยกได้ 4 ข้อ หรือ 4 บรรทัด.

LI RT

ทบทวนคู่อีกที ว่าการเมืองคือธรรมในความหมายที่ 3; ไม่เข้าใจก็ถามเสีย แยังเสีย. การเมืองคือสิ่งที่เรียกว่า ธรรม ในความหมายที่ 3 คือหน้าที่. ที่นี้ก็ว่าเพื่อให้ถูกต้องตามธรรม ในความหมายที่ 2 คือกฎของธรรมชาติ, แลว่าก็ว่า เพราะว่าทั้งคน ทั้งสัตว์นั้นมันคือ ธรรมในความหมายที่ 1 คือเป็นตัวธรรมชาติ. เมื่อเป็นตัวธรรมชาติ มันก็หนีกฎธรรมชาติไปไม่พ้น. ที่นี้เมื่อปฏิบัติแล้ว มันก็จะได้ผล ตามความหมายของคำว่าธรรมในความหมายที่ 4 คือผลที่เกิดมาจากการปฏิบัติหน้าที่.

นี่เราจึงเห็นได้ว่า สิ่งที่เรียกว่า การเมืองนั้น เกี่ยวพันกันอยู่กับธรรมใน 4 ความหมายอย่างสนิทแน่นแฟ้น, เข้าเกลียวกันอย่างที่แยกออกจากกันไม่ได้ : การเมืองคือธรรมในความหมายที่ 3 ทำให้ถูกต้องตามธรรมในความหมายที่ 2; เพราะว่า ทั้งหมดนั้นมันเป็นธรรมในความหมายที่ 1. และเมื่อทำแล้ว มันก็ได้ผลตามความหมายที่ 4 ของคำว่า ธรรม เลยแยกกันไม่ออก. นี่ธรรมะกับการเมืองตามความจริงของธรรมชาติ มันเป็นเรื่องที่ผูกพันกันอยู่อย่างนั้นอย่างที่ไม่แยกกันไม่ออก.

เอ้า, สรุปเสียให้ชัดเจนว่า ธรรมใน 4 ความหมายนั้น เกี่ยวพันกันอยู่กับสิ่งที่เรียกว่าการเมือง ในลักษณะ 4 โดยที่แยกกันไม่ออก; มันก็พอจะแก้อรรถสัจไปได้มากทีเดียวว่าทำไมเราจึงต้องพูดกันว่า ธรรมะกับการเมือง? เพราะมันแยกกันไม่ออก; ถ้ามันถึงถึงการเมืองที่ถูกต้องแล้ว มันก็คือธรรมะนั้นเอง.

“ธรรม” ในความหมายอย่างอื่น.

ที่นี้จะมองกันไปในทางอีกทางหนึ่ง คือธรรมะในความหมายอย่างอื่น. สิ่งที่เราเรียกว่า ธรรมะในความหมายอย่างอื่น, หรือมีวิธีพูดอย่างอื่น นอกจาก 4 ความหมายนั้นแล้ว ก็ยังมีอยู่อีกหลายชื่อ หลายนาม หรือมีวิธีพูดได้หลายวิธี

ถาม : ธรรมะในชื่ออย่างอื่น ในความหมายอย่างอื่น หรือในคำอย่างอื่น มีอะไรบ้าง? คุณทองนิกได้เอะไรที่เรียกว่ามา? ธรรมะเรียกกันไปในชื่ออย่างอื่นซึ่งไม่ใช่การเมืองนะ เรียกชื่ออะไรได้บ้าง? หรือในความหมายอะไรได้นบ้าง?

- ตอบ : ธรรมะที่มีชื่ออย่างอื่น หมายถึง ศีลธรรม คือการทำความปรกติ ครับ.
- ถาม : อะไรรีก? คำเดียวเท่านั้นหรือ ตัวอย่างมันเยอะแยะไปหมด อะไรรีก? อะไบบ้าง
คุณประยูร?
- ตอบ : ธรรมะมีอยู่ในรูปของวัฒนธรรม ศีลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณีแล้วก็ในกฎหมาย.
- ถาม : เห็นไหมไม่เคยนึกไว้อีก่อน เห็นไหมมันนึกไม่ออก แล้วมันไม่เป็นระเบียบ. คุณชวน
ในชื่ออะไบบ้าง? ในความหมายอะไบบ้าง?
- ตอบ : นึกไม่ได้ครับ. สมกีนึกๆมา.
- ถาม : เอ้า, เพื่อคุณล้าจะนึกออกแปลออกไป?
- ตอบ : ก็มีอยู่ในการปกครอง ในการศึกษา.
- ถาม : เอ้า, คุณทองอีกทีหนึ่ง เพื่อจะนึกรวบยอด ในชื่ออย่างอื่น ในความหมายอย่างอื่น
อะไบบ้าง?
- ตอบ : ยังนึกไม่ออก ที่แปลไปกว่าที่ได้ตอบมาแล้วครับ.
- ถาม : นี่แหละ ขี้ลืม เพราะว่าเรื่องนี้ได้พูดกันหลายครั้งแล้วเหมือนกันว่าอะไร ๆ ก็ล้วนแต่
เป็นศีลธรรม ก็คือเป็นธรรมนั่นเอง แม้กระทั่งว่าการสงครามก็เป็นศีลธรรม เคยพูด
ไหม? เคยพูดหรือเปล่า?
- ตอบ : เคยพูด ครับ
ก็เคยพูด แล้วตอนนั้นก็พูดกันมาก ว่าไม่มีอะไรที่มีใช้ศีลธรรม เพราะว่ามันเป็นสิ่งที่
ทำไปเพื่อให้เกิดความปรกติทั้งนั้น. เออละ, ที่นี้ธรรมะในความหมายอื่น หรือชื่อเรียกอย่างอื่น
มีอะไบบ้าง ก็ควรจะหยิบขึ้นมาพิจารณาดู; แล้วในที่สุดจะชี้ให้เห็นว่า ล้วนแต่เนื่องกับการเมือง.
- ถาม : ธรรมะในความหมายอย่างอื่น เช่น ศีลธรรม. แปลว่า สิ่งที่ทำให้ความปรกติ. ศีลธรรมนี้
ดูเป็นขั้น ๆ ไป แล้วจะได้สักกี่ขั้น คือของใครบ้าง? มันจะได้สักกี่ขั้น คุณทอง?
คุณประยูร?
- ตอบ : ได้ 4 ขั้น ครับ 1. ศีลธรรมของวัตถุที่ไม่มีชีวิต. 2. ศีลธรรมของตัว กาย กายภาย
นอก. 3. ลึกเข้าไป ศีลธรรมของจิต. แล้วขั้นต่อไป 4. ศีลธรรมของวิญญาณ ครับ.

1. ธรรมในข้ออื่น คือคำว่า “ศีลธรรม”.

นั้น ยังจำได้อยู่; ซึ่งเราเคยแยกกันอย่างนั้น อย่างละเอียด. สิ่งใดที่อาจจะทำให้ปรกติได้ สิ่งนั้นย่อมเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า ศีลธรรม คือการกระทำเพื่อให้เกิดปรกติ. เคี้ยวจะเอาเฉพาะที่เกี่ยวกับมนุษย์; ยกเว้นพวกวัตถุเสีย เพราะว่าเข้าใจยากอยู่ แล้วคนทั่วไปก็ไม่เคยมองเห็น ไม่เคยสนใจ เอาไว้พูดกันอย่างเรื่องลึกซึ้ง.

เรื่องธรรมาสามัญ ในหมู่คนเราแล้วศีลธรรมนั้นมันก็จะพูดได้เป็น 3 ระดับ คือของคนแต่ละคน คนหนึ่งๆ, แล้วก็ของสังคมที่ผูกพันกันเป็นหมู่ย่อยๆ เรียกว่าสังคมหนึ่งๆ, แล้วก็ศีลธรรมของโลกทั้งโลก ซึ่งในบางโอกาส และบางกรณี เราก็พูดได้เหมือนกัน เช่นว่า เคี้ยวทั้งโลกไม่มีศีลธรรม หรือทั้งโลกมีศีลธรรมเสื่อมในข้อนี้ข้อนี้ มันก็พูดได้.

ศีลธรรมของบุคคลแต่ละบุคคล, มันก็เนื่องกับการเมือง, ของสังคมก็เนื่องกับการเมือง, ของคนทั้งโลก ของโลกทั้งโลก มันก็เนื่องกับการเมือง; เพราะการเมืองมันก็ต้องการทำให้เกิดความสงบ แล้วศีลธรรมก็คือตัวการทำความสงบ.

ถาม : ถ้าคนแต่ละคนมีศีลธรรม; คุณทอง พึงให้ดี, ถ้าคนแต่ละคนมันมีศีลธรรม แล้วมันเนื่องกับการเมืองของโลกอย่างไรบ้าง?

ตอบ : ถ้าคนแต่ละคนมีศีลธรรม บุคคลก็เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้นๆ หากว่าหน่วยแต่ละหน่วยของสังคมมีความปรกติ มีความสงบ มีศีลธรรม ก็หมายถึงสังคมนั้นย่อมจะต้องมีความปรกติ มีศีลธรรมด้วย. เมื่อสังคมแต่ละสังคมนั้นมีปรกติ มีศีลธรรม มีความสงบสุขกันทุกๆ สังคม หรือทุกประเทศแล้ว ก็ย่อมทำให้โลกนี้มีความสงบ.

พูดเป็นขั้นตอน แยกแยะออกไปมาก ก็พูดอย่างนั้นได้. ที่นี้พูดรวบรัดก็พูดว่า เมื่อแต่ละคนมันมีศีลธรรมดี มันก็เนื่องถึงการเมืองของโลก คือว่า โลกมันหมดปัญหาทางการเมือง. คนที่ฟังไม่ถุก หรือไม่เคี้ยวฟัง จะไม่เข้าใจ แล้วก็แย้ง; แต่พวกเราพอจะรู้กันได้ คือว่าถ้าคนแต่ละคนมันมีศีลธรรมดี การเมืองของโลก จะหมดปัญหา; คือเรามีพลเมืองดี มีพ่อค้าดี มีชาวนาดี มีสภาผู้แทนดี มีรัฐบาลดี มีนักเศรษฐกิจดี มีการทหารดี มีอะไรดี; เพราะว่าทุกคนมันมีศีลธรรม การเมืองของโลกมันก็หมดปัญหา.

เมื่อเรากลับไปที่สังคม เอาที่หน่วยของสังคม คือคนแต่ละคน มันก็ยังเป็นอย่างนี้เสียแล้ว; ที่นั่นถ้า แต่ละคนมันมีศีลธรรมดี สังคมนั้นมันก็ดี โลกนั้นมันก็ดี. ถ้าแต่ละคนมีศีลธรรมดีบ้าง ไม่ดีบ้าง แต่ดีเป็นส่วนใหญ่ แล้วก็พอจะเรียกได้ว่า สังคมนั้นดี; เพราะที่เลวมันไม่กี่คน สังคมหมื่นเป็นสังคมที่มีศีลธรรมอยู่. ในเรื่องของโลกก็เหมือนกัน แม้ว่าสังคมบางสังคมมันยังจะเลวอยู่; แต่สังคมส่วนมากมันดี ก็เรียกว่า โลกนั้นมันยังมีศีลธรรมดี. ธรรมะในข้ออย่างอื่น คือคำว่า ศีลธรรม จำเป็นแก่การเมืองของโลก เพราะมันเนื่องกันอยู่.

2. ธรรมในข้อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี, วัฒนธรรม.

ธรรมะในข้ออย่างอื่น นอกจากศีลธรรม ยังมีว่าขนบธรรมเนียม หรือว่า ประเพณี หรืออะไรที่มันคล้ายกัน.

ข้อที่เราได้ถึงสิ่งที่นำมาประพุดกันอยู่ จนเคยชินเป็นนิสัยของบุคคลหรือของหมู่บุคคล กระทั่งมันซึมอยู่ในสายเลือด เช่นขนบชาตินี้ หรือหมื่นมีวัฒนธรรมดี มาแต่กำเนิดในสายเลือดของบิดา มารดา ออกมาเป็นลูกหลาน; อย่างนี้เรียกว่าวัฒนธรรม ที่มีอยู่ในสายเลือด คือพอคลอดออกมา มันก็แวดล้อมอยู่แล้วในวัฒนธรรมที่ดี. เด็กมันก็ดีเต็มที่ เพราะว่าในสายเลือดมันก็ดี การอบรมแวดล้อมที่หลังมันก็ดี มันก็ดีไปหมด; นั่นอันสูงส่งของวัฒนธรรมมันเป็นอย่างนั้น.

ขนบธรรมเนียมประเพณี ก็มุ่งหมายอย่างนั้น เมื่อของเขายังถูกต้องดีอยู่ มันก็มีแต่ส่วนดี ไม่มีส่วนเสีย ไม่มีมึงมาย; ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มึงมายนี้น่าจะมีที่หลัง. เพราะเหตุว่าที่แรกก็มีศีลธรรม; ที่นั่นเอาศีลธรรมมาประพุดจนชินเป็นนิสัย อยู่ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน ก็เลย เรียกว่า ประเพณี ขนบธรรมเนียม หรือว่าวัฒนธรรม เป็นต้น.

ฉะนั้นถ้าเรามีวัฒนธรรมดี บ้านเมืองนั้นก็เต็มไปด้วยความถูกต้อง; ที่นั่น การเมืองมันก็ดี, การเมืองระดับโลกมันก็ดี ถ้าคนในโลกแต่ละคนมันมีวัฒนธรรมดี.

3. ธรรมในข้อ การปกครอง, เศรษฐกิจ, สงคราม ฯลฯ

ที่นั่นคือไปถึงข้ออื่น เช่นว่า การปกครอง การเศรษฐกิจ เป็นต้น กระทั่งการสงคราม เป็นที่สุด ซึ่งไม่ค่อยมีใครจะเชื่อ ว่าแม้ สงครามก็คือ ศีลธรรม, ถ้าเขากระทำอย่างถูกต้อง

เอ้า, ตอนที่การปกครองก่อน การปกครองนั้นก็คล้ายกับการเมือง ความหมายคล้ายกับการเมืองคือ จัด หรือทำให้มันมีสันติสุข แต่ว่าการปกครองนี้ เราจะไปถึงการเล่นงานคนที่มันหัวคือ หัวด้าน มันไม่เชื่อฟัง มันเป็นอนธพาล มันเกรง มันจึงต้องมีระบบอันหนึ่งขึ้นมา เรียกว่าระบบการบีบบังคับ หรือปกครอง มันไม่ได้เชื่อเชิญชักชวนกันทำตามสบายใจ เหมือนระบบการเมือง: แต่ถึงอย่างนั้น การปกครองมันก็ยังเป็นศีลธรรมอยู่นั่นแหละเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ คือจะต้องปกครอง ถ้ามีการปกครองดี ก็มีศีลธรรมดี;

ถาม : นั้นมีธรรมในความหมายไหนล่ะ คุณทอง, ถ้าบ้านเมืองประเทศของเรามีการปกครองดี นั้นมันเป็นธรรมะในความหมาย ที่ 1 หรือที่ 2 หรือที่ 3 หรือ ที่ 4 ?

ตอบ : ในความหมายที่ 4 ครับ.

ถาม : ที่ 4 อย่างไร ? ถ้ามีการปกครองดี ความหมายไหน ?

ตอบ : ในความหมายที่ 2 ครับ.

ถาม : ที่ 2 คือกฎของธรรมชาติ ซิ. ความหมายไหน คุณประยูร ?

ตอบ : ความหมายที่ข้อปฏิบัติคือความหมายประการที่ 3 ครับ.

ความหมายที่ 3-1 ถ้าบ้านเมืองของเรามีศีลธรรมดี เราก็เรียกว่ามีธรรมะในความหมายที่ 3 คือปฏิบัติหน้าที่ของตนไม่บกพร่อง; ความหมายที่ 4 คือ ผลนั้นก็ย่อมจะตามมาเอง.

ถาม : คุณการเศรษฐกิจ การค้า การอุตสาหกรรม อะไรบ้าง ว่ามันเป็นศีลธรรมได้อย่างไร ? ตอบให้สั้นที่สุด ระบบเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ที่มันเนืองกันอยู่นั้นมันเป็นศีลธรรมได้อย่างไร คุณทอง ?

ตอบ : การเศรษฐกิจ สิ่งนี้ทำไปก็เพื่อความปรกติสุขของสังคมนั้น เหมือนกันครับ. เพราะว่า ย่อมจะไม่มีใครมุ่งไปเอาส่วนเกินจากที่ตนควรจะได้; เช่นว่า พ่อค้าไม่เอากำไรจนเกินควรไป, เอาแต่ส่วนที่ตนควรจะได้ จะทำให้มีความสงบได้เหมือนกัน ครับ.

- ถาม : เอ้า, ตอบให้รวบรัดอีกทีหนึ่งว่า เศรษฐกิจ พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม กสิกรรม อะไรก็ตามนี้ มันเป็นศีลธรรมอย่างไร คุณประยูร ?
- ตอบ : การเศรษฐกิจก็คือการที่จะให้ประชาชนนั้น อยู่เป็นสุข โดยมีรายได้คือใช้ประโยชน์ จากสิ่งที่ได้ให้มากที่สุด ; ก็มันเป็นเรื่องของการทำงานประคองให้แก่คน ๆ นั้น ก็เป็นเรื่องเดียวกันกับศีลธรรม ครับ ตามความหมายเดิมของเศรษฐกิจ จริง ๆ
- ถาม : เอ้า, ก็ตอบไปให้หมดซิ พาณิชยกรรม อุตสาหกรรมแล้ว ?
- ตอบ : พาณิชยกรรม คือการค้าขาย, การค้าขาย ความมุ่งหมาย ก็เป็นการแลกเปลี่ยนสินค้ากัน โดยใช้เงินเป็นตัวกลาง ในการค้าขาย หรือโดยใช้เงินเป็นตัวกลาง ก็เพื่อความสะดวก ผลสุดท้าย ก็เพื่อความสะดวก เพื่อความสงบสุข ของประชาชนอื่นเช่นเดียวกัน ; เพราะคนคนหนึ่ง จะมีของทุกอย่างไม่ได้ ก็ต้องมีการแลกเปลี่ยนกันโดยระบบของการพาณิชย์ นั่นเป็นตามความหมายของการค้าที่จริง ๆ
- ถาม : คุณชวน มันเป็นศีลธรรมอย่างไร การอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม เศรษฐกิจ อย่างนี้ ?
- ตอบ : ถ้าการเศรษฐกิจ พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม สิ่งเหล่านี้เนืองอยู่ด้วยธรรมแล้ว ก็จะทำให้มีศีลธรรม ครับ.
- ถาม : นั่นแหละ มันเป็นศีลธรรมได้อย่างไร ? คือทำให้เกิดความปรกติสุขได้อย่างไร ?
- ตอบ : ก็ในเมื่อทุกคนมีพร้อมในสิ่งเหล่านั้นแล้ว ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ไม่คคโกงกัน ก็ทุกคนจะมีความสุข ครับ ; เมื่อทุกคนมีความสุข ก็หมายความว่าศีลธรรมได้เกิดขึ้นแล้ว มันเป็นความรู้พิเศษออกไปอีกแขนงหนึ่ง ซึ่งควรจะสนใจด้วยเหมือนกัน, และจะเข้าใจได้ง่าย โดยเรามองกลับกันว่า ถ้าไม่มีสิ่งเหล่านั้นอะไรจะเกิดขึ้น ถ้าไม่มีระบบเศรษฐกิจที่ดี พาณิชยกรรมที่ดี อะไร ๆ เหล่านี้ที่ดี แล้วก็มีมันอาจจะอะไรเกิดขึ้น คือมันยุ่งยากลำบาก ; แต่พอมันมีสิ่งเหล่านั้นมันก็กลายเป็นแบ่งหน้าที่กันทำ มันก็ทำได้ดีสำหรับความมีปรกติสุข.
- อย่างพ่อค้า ก็ให้ความสะดวก แก่การที่จะแลกเปลี่ยนสิ่งของที่จำเป็นระหว่างกัน และกัน อย่างนี้ คนก็ได้รับความสะดวก และสบาย ; แล้วพ่อค้าก็คิดเอาค่าเหนื่อย ค่าบวการ แต่พอสมควร อย่างนี้เรียกว่า มีพาณิชยกรรมที่ดี ก็ไม่สร้างความเดือดร้อนขึ้น เพราะมีศีลธรรม

นี่จึงเป็นศีลธรรม คือ ทำความปรกติ หรือความสงบสุข แต่ถ้าพ่อค้าเกิดไปบูตริตเอาเปรียบ ไม่มีประมาณขึ้นมา มันก็กลายเป็น ไม่มีศีลธรรม มันก็เลยไม่มีปรกติสุข.

การเศรษฐกิจก็เหมือนอย่างนั้นแหละ, การกสิกรรมก็อย่างนั้นแหละ มันมีส่วนหนึ่งที่จะแบ่งเฉลี่ยกันไป สำหรับให้แต่ละฝ่ายนั้นกระทำเพื่อเกิดความปรกติสุข แต่จะปรกติสุขต่อเมื่อแต่ละฝ่าย แต่ละคน ทำถูกต้องตามเจตนาของสิ่งนั้น คือทำเพื่อปรกติสุข ฉะนั้นเราจึงถือว่า เศรษฐกิจก็ดี พาณิชยกรรมก็ดี อะไรก็ตาม มันเพื่อความปรกติสุข ส่วนสงครามเป็นศีลธรรมอย่างไรนั้น เข้าใจยาก เพราะว่า เขามักจะมองกันแต่ในแง่ฆ่าฟันกันโดยส่วนตัว.

ถาม : คุณคิดว่า สงครามเป็นศีลธรรมอย่างไร ? การทำสงครามที่เป็นศีลธรรมนั้นคือทำอย่างไร ?

ตอบ : การทำสงครามก็คือการทำเพื่อความเหมาะสม ความพอดี.

ถาม : ที่รบราฆ่าฟันกัน ที่เรียกว่าสงครามนั้น มันมีลักษณะไหน ? หรือทำอย่างไร ? จึงจะอยู่ในขอบเขตของศีลธรรม พอที่จะเรียกว่า เป็นการปฏิบัติศีลธรรมได้เหมือนกัน คุณชวน เอ้า ?

ตอบ : ถ้าทำสงครามกันเพื่อรักษาธรรมะ ก็ได้ชื่อว่า มีศีลธรรม ครับ.

ถ้าทำสงคราม ถ้าจับข้าศึกของธรรมะ ให้ธรรมะคงเหลืออยู่อย่าให้ธรรมะครองโลกอย่างนี้ ก็พอจะเรียกว่า เป็นศีลธรรม; เพราะมันจัดเพื่อให้มีความถูกต้อง หรือมีความปรกติ แต่เดี๋ยวนี้มันหาไม่ได้คอกสงครามชนิดนั้น มันจะหาไม่ได้; เพราะมันทำสงครามด้วยความไม่มีศีลธรรม ต้องการจะเอาเปรียบ จะปล้นเอาของผู้อื่นมา ฉะนั้นเราจึงหาตัวอย่างไม่ได้ ในปัจจุบันนี้, จะหาตัวอย่างสงครามที่เป็นศีลธรรมไม่ได้ เพราะมันทำไปด้วยความไม่มีศีลธรรม. แต่ถ้าว่าตามกฎของธรรมชาติ หรือตามหลักธรรมะ 4 ประการนั้นแล้ว สงครามมีได้โดยชนิดที่เป็นศีลธรรม. แต่ใครจะเป็นผู้บังคับบัญชาควบคุม มันอีกปัญหาหนึ่ง มันจึงพูดได้แต่โดยเหตุผล ; ในทางปฏิบัตินี้ ยังไม่รับรอง ไม่ยืนยัน ว่าใครได้ปฏิบัติอยู่ที่ไหน.

ที่นั่นก็น่าหวั ที่ว่า ในปัจจุบันนี้ มีการทำสงครามที่ไหน แล้วมันก็อ้างเพื่อธรรมะกันทั้งนั้นแหละ. สงครามโลกครั้งที่ 1. ได้ยื่นก้องหูไปหมดเลยว่า ทำสงครามเพื่อปราบ

ธรรม ฝ่ายสัมพันธมิตรถือว่าฝ่ายเยอรมัน และฝ่ายพรรคพวกนั้นเป็นอธรรม ; เขาเลยทำสงครามเพื่อปราบอธรรม. แล้วก็คิดว่า มันเป็นอย่างไรบ้าง ; เพราะปากมันก็พูดได้ทั้งนั้น.

เดี๋ยวนี้จะรบกันที่ไหน แต่ละฝ่ายก็มีทางที่จะอ้างว่า เพื่อความยุติธรรม เพื่อความถูกต้อง เพื่อศีลธรรมทั้งนั้น แต่แล้วก็ไม่เคยพบกับสันติสุข ฉะนั้นมันเป็นเรื่องไม่จริง เป็นเรื่องอ้างเลศ ; อย่าเอาสงครามชนิดนี้มาเป็นหลักเกณฑ์ ; มันต้องสงครามของคนบริสุทธิ์ มองเห็นความไม่เป็นธรรมจริง ๆ แล้วก็ทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นมา. เรื่องในตำนานในนิยายก็พอจะมี และเขาก็ไม่ต้องฆ่าฟันกันมาก เพราะว่าเขาพูดกันรู้เรื่อง เพราะมีธรรมะมากนั่นเอง. ที่เอามาพูดนี้ ก็เพื่อให้มันสั้นเชิง ให้เกลียดเกลียดเสียว่า แม้แต่สิ่งที่เรียกว่าสงครามก็เพื่อผล คือความสงบ. บางครั้งเราก็ต้องดูว่า ตีลูก ตีหลาน ตีอะไร ทำอย่างเหมือนกับว่าจะประทัดประหาร แต่ด้วยเจตนาดีเพื่อให้มันเกิดความถูกต้อง.

4. ธรรมในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ถาม : เอ้า, ที่นี้คุณไปอีกดีกว่า ธรรมะในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์. พอได้ยินอย่างนี้ ความรู้สึกอย่างไรมันเกิดขึ้นมา คุณทอง ?

ตอบ : ความรู้สึกมุ่งไปยังไสยศาสตร์ ครับ.

ถาม : คุณประยูร ธรรมะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ?

ตอบ : นี่ก็ไปถึงเป็นแบบพระเจ้าสมัยก่อน ที่เรานับถือพระเจ้า.

ถาม : เอ้า, คุณชวน ธรรมะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ?

ตอบ : นี่ก็ไปถึงกฎของธรรมชาติ ครับ.

ถาม : คุณล้ำ ?

ตอบ : นี่ก็ไปถึงตัวบุคคล นี่ถึงตัวตน สิ่งที่เป็นตัวเป็นตนอยู่.

ถาม : ธรรมะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก็มีปัญหาตรงที่ว่า ศักดิ์สิทธิ์นั้นมันคืออะไร. ไสยศาสตร์นี่มันศักดิ์สิทธิ์นี้หรือ คุณทอง ?

ตอบ : ครับ ในแง่ของคนที่ดีไสยศาสตร์ ครับ.

LIART

ถาม : เอ้า, นี้อรรถมนเป็นไสยศาสตร์หรือเปล่าละ ? (พูดซ้ำอีก)

ตอบ : อันที่จริง อรรถมนไม่ได้เป็นไสยศาสตร์ ครับ. อรรถมนเป็นศีลธรรมหรือเป็นเหตุผลเป็นไปตามธรรมชาติ.

ถาม : นั้นแหละอรรถมนสักคัสติทได้หรือไม่ ? อรรถมนจะสักคัสติทได้หรือไม่ ?

ตอบ : แต่ในแง่ของผู้ที่ถือในแง่ นั้น ย่อมถือว่า เป็นของสักคัสติท ครับ.

ถาม : สักคัสติทในแง่ของผู้ถือไสยศาสตร์ มันก็ไปแบบหนึ่ง; ที่ในหมู่คนธรรมดา มีสติปัญญาเป็นอริยสาวก นี้อรรถมนเป็นสิ่งสักคัสติทได้ไหม ? เอ้า. ถ้าอย่างนั้นก็เกิดเป็น 2 สักคัสติทขึ้นมาซิ : อรรถมนสักคัสติท ไสยศาสตร์สักคัสติท แล้วความสักคัสติทมันต่างกันอย่างไร ?

ตอบ : อรรถมนสักคัสติทมันอยู่ที่ว่า ถ้าปฏิบัติจริงก็ได้จริง แต่สักคัสติททางไสยศาสตร์นี่ ปฏิบัติยาก; มันไม่มีกฎเกณฑ์ครับ.

ถาม : สักคัสติท 2 อย่างนี้ ต่างกันอย่างไร คุณทอง ?

ตอบ : ก็อย่างที่ท่านอาจารย์ได้ถามว่า พอเอ่ยถึงคำว่าสักคัสติทนั้นหมายถึงอะไร ? ผมก็คิดตามประสาที่สำนักได้ว่า ความที่เรียกว่า สักคัสติทของคนที่นับถือไสยศาสตร์นั้น ก็เพียงแค่ความกลัว ๆ เท่านั้น ครับ. แต่ในแง่ของศีลธรรม หรือในแง่ของอรรถมนที่ถูกต้องนั้น ความสักคัสติทนั้นก็คือความถูกต้อง และความที่จะเป็นมาจริงครับ. ผมหมายถึงอย่างนี้ครับ.

ถาม : นั้นแหละเดี๋ยวเราเกิดมามี 2 สักคัสติทขึ้นมาแล้ว : สักคัสติทอย่างไสยศาสตร์ก็มี สักคัสติทอย่างพระธรรมบริสุทธิ์ก็มี ก็เลยให้มองดูกันเสียว่า สักคัสติทมี 2 อย่าง. อย่างนี้มันต่างกันอย่างไร ? หรือว่ามันเหมือนกัน คุณประยูรอีกที ?

ตอบ : ถ้าสักคัสติทในทางแง่ของไสยศาสตร์นั้นเป็นการเชื่ออย่างงมงาย เชื่ออย่างไม่มีเหตุผลเสียเลย, เป็นความสักคัสติทที่ไม่มีเหตุผล เชื่ออย่างงมงาย. แต่ถ้าสักคัสติทในแบบของอรรถมนนั้น มันเป็นคำว่าสักคัสติทที่เป็นของจริง แล้วมีอำนาจเหนือสิ่งอื่นใด มันเป็นเรื่องทางปัญญา ไม่ใช่เรื่องทางงมงาย.

- ถาม : มันเกิดเป็นศักดิ์สิทธิ์ชนิดไสยศาสตร์ กับศักดิ์สิทธิ์ทางพระธรรมขึ้นมา คือว่าเกิดศักดิ์สิทธิ์ที่แท้จริงอย่างหนึ่ง, ศักดิ์สิทธิ์ที่ยังไม่แท้จริงอีกอย่างหนึ่ง. ขอนม่นพุดยาก เพราะว่าเราก้ยังไม่ค่อยจะรู้ หรือว่ายอมรับตรงกันไว้ คำว่า ศักดิ์สิทธิ์มันแปลว่าอะไร? คุณทองแปลว่าอะไร ศักดิ์สิทธิ์?
- ตอบ : น่าจะหมายถึง คำว่า แน่นอน มีประสิทธิภาพ อะไรพวกนั้น ครับ.
- ถาม : คุณประยูรละ คุณคิดว่า คำว่าศักดิ์สิทธิ์มันแปลว่าอะไร? ว่าไปตามที่มันรู้สึกอยู่เดี๋ยวนี้
- ตอบ : มันได้แต่เอาคำที่มาเทียบคล้าย ๆ กัน ; คำว่า ศักดิ์สิทธิ์ บางคำก็ใช้คำว่า อาถรรพณ์ หรือว่ามันบันดาล แล้วก็มันแบบที่มันทำได้. บางอย่างก็หมายถึงว่ามันเป็นกฎ สิ่งตายตัวที่มันเป็นได้ และให้เป็นไปอย่างนั้นก็มีครับ. ความหมายนี้ เอาไปใช้กันมาก.
- ถาม : นี่ตามความรู้สึกของคุณว่าอย่างไร?
- ตอบ : ความรู้สึกของผม ก็หมายถึง สิ่งที่เป็นของพลัง ศักดิ์สิทธิ์ เสียมากกว่าครับ. ที่ผมรู้สึกอย่างนั้น.
- ถาม : ถ้าอย่างนั้นก็ไม่ใช่พระธรรม?
- ตอบ : ถ้าธรรมะ ผมไม่อยากจะใช้คำว่า ศักดิ์สิทธิ์.
- ถาม : ที่คุณชวน ศักดิ์สิทธิ์นั้นคืออะไร?
- ตอบ : ศักดิ์สิทธิ์ ตามตัวน่าจะแปลว่า อำนาจทำให้สำเร็จ ครับ.
- ถาม : เอ้า, อธิบายไป?
- ตอบ : คือ ถ้าถือไสยศาสตร์ ก็อาศัยอำนาจของตัวไสยศาสตร์นั้น ให้ผู้ถือ ผู้ปฏิบัติสำเร็จในสิ่งที่ตนต้องการ เช่น อยู่ยงคงกระพัน เป็นต้น.
- ถาม : ที่นทางธรรม เอ้า?
- ตอบ : สำหรับอำนาจ ที่ทำให้สำเร็จทางธรรมะ กระผมมีความเห็นว่า ผู้ที่ปฏิบัติตามธรรมะแล้ว ย่อมจะมีผลสำเร็จได้อย่างแท้จริง ครับ.
- ถาม : คุณฉ่ำ ฉะ มีความเห็นอย่างไรไหม ศักดิ์สิทธิ์?

ตอบ : ศักดิ์สิทธิ์ทางธรรมะ ผมเข้าใจว่า ตัวธรรมะ ที่มีอยู่ ก็คือกฎของธรรมชาตินี้ เป็นตัวหลักอยู่ หลักอันนี้ผมถือว่าเป็นหลักที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นกฎตายตัวอยู่ตามภาษาธรรมะ ; แต่ทางภาษาไสยศาสตร์นี้ตามธรรมดาผมก็ไม่เชื่อมา. ผมก็พูดตามที่เขาพูดๆ เขาเชื่ออย่างลม ๆ แล้ง ๆ เชื่ออย่างงม ๆ ง่าย ๆ อย่างนั้น ไม่มีอะไรที่จะเป็นหลักเป็นแก่นได้.

ถาม : สรุปความว่าที่เรียกว่า ศักดิ์สิทธิ์ ๆ นั้นคืออะไร ? คือเป็นอย่างไร ?

ตอบ : เรื่องศักดิ์สิทธิ์ ถ้าพูดตามภาษาคนเก่า ๆ เขาบอกว่า คือของจริง ; พูดอย่างนั้น.

ของที่จะให้สำเร็จประโยชน์ได้จริง. ขอนำดูตามตัวหนังสือ คือว่า ศัก-ติ แล้วก็ สิท-ธิ มันก็จะเป็นอย่างที่คุณขวนว่า ; ศัก-ติ ก็แปลว่า อำนาจ, สิท-ธิ ก็แปลว่า ความสำเร็จ. ศักดิ์สิทธิ์ ถ้าแปลมาจากข้างหลังก็ว่าความสำเร็จที่เกิดจากอำนาจ ; ถ้าแปลไปจากข้างหน้าก็ว่าอำนาจที่ทำให้เกิดความสำเร็จ คุณจะใช้ได้ทั้ง 2 อย่าง ความสำเร็จที่จะมาจากอำนาจ, กับอำนาจที่ทำให้เกิดความสำเร็จ, มันพอจะใช้แทนกันได้.

ที่นี้ความสำเร็จตามต้องการ ก็เรียกว่า ความสำเร็จ. ที่นี้สิ่งที่เรียกว่า “อำนาจ” นั้นมันมีข้อให้ตีความได้หลายอย่าง ว่า อำนาจอะไร อำนาจชนิดไหน อำนาจไสยศาสตร์ก็ได้ อำนาจพระธรรมก็ได้. ถ้าศักดิ์สิทธิ์ไปตามแบบไสยศาสตร์ ก็เอาสิ่งนั้นแหละ สิ่งที่เขาถือกันทางไสยศาสตร์นั้นมาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่จะให้เกิดความสำเร็จ. ถ้าเราถือธรรมะเป็นสิ่งสูงสุดมีอำนาจ เราก็เอาธรรมะเป็นเครื่องให้ทำความสำเร็จ ฉะนั้นเราจึงมี ธรรมะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ; พวกถือไสยศาสตร์เขาก็เอาวัตถุแห่งไสยศาสตร์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ; มันจึงต่างกันอยู่อย่างนี้. แต่แล้วความหมายของคำคำนี้ก็ตรงกัน เป็นอันเดียวกัน คือว่า สิ่งที่มีอำนาจที่ทำให้เกิดความสำเร็จ หรือว่าความสำเร็จที่เกิดมาจากสิ่งที่มีอำนาจก็ตาม.

ถาม : เคยวันคุณประยูรถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไหม ?

ตอบ : เคยวันก็ถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างหลังครับ ใช้ธรรมะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์.

ถาม : เมื่อก่อนล่ะ ?

ตอบ : เมื่อก่อน เอาหมดทุกอย่างเลย.

เดี๋ยวนี้เพิ่งมารู้จักคำว่า ศักดิ์สิทธิ์ นั้นคืออะไร, ศักดิ์สิทธิ์ ในภาษาชาวบ้านเป็นอย่างไร, ศักดิ์สิทธิ์ ในภาษาธรรมะ ของสัตบุรุษนั้นคืออะไร. เราก็พบคำว่า ศักดิ์สิทธิ์ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก็มีอยู่สองอย่าง งามงายก็ได้ เติมไปด้วยความจริงก็ได้ ที่ให้เกิดความสำเร็จ. เดี่ยวนี้เราเอาธรรมะกันแล้ว ฝ่ายไสยศาสตร์ไม่เอาแล้ว ก็เอาธรรมะเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์.

ถาม : ธรรมะจะสร้างนักรการเมืองที่ตีได้ไหม คุณทอง ?

ตอบ : ได้ครับ.

ถาม : ทำอย่างไร ?

ตอบ : ก็คือ นักรการเมืองจะต้องยึดธรรมะเป็นหลัก ในการที่จะจัดการตามระเบียบ แล้วจัดการเพื่อนำมาซึ่งความเป็นระเบียบ และสงบสุขของพลเมือง ครับ.

5. ธรรมะในฐานะสิ่งสร้างนักรการเมืองโพธิสัตว์.

ถาม : ธรรมะในฐานะเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์สร้างนักรการเมืองชนิดไหนขึ้นมา ? ที่นี้ประชาชนพลเมืองทั้งหลาย เลือกผู้แทนราษฎร ไปเป็นนักรการเมืองสร้างนักรการเมืองชนิดไหนขึ้นมา ? ศักดิ์สิทธิ์หรือไม่ศักดิ์สิทธิ์ ? คุณอยากได้นักรการเมืองที่แท้จริง คือประกอบไปด้วยธรรมะ เราก็จะต้องให้ธรรมะสร้าง แต่เดี๋ยวนี้ เขาให้ประชาชนเลือก, เลือกผู้ที่จะเป็นนักรการเมือง. เราจะได้นักรการเมืองที่มีธรรมะขึ้นมาได้อย่างไร ? มองเห็นลู่อางอย่างไรบ้างละ คุณชวน ?

ตอบ : คือ ถ้าผู้เลือกนักรการเมืองเป็นผู้ที่มีธรรมะ ก็ย่อมจะต้องเลือกคนที่มีธรรมะด้วยกันเข้าไปเป็นนักรการเมือง. เมื่อได้คนที่มีธรรมะเป็นนักรการเมืองแล้ว เขาก็ยอมเข้าไปแก้ไข ปัญหาของบ้านเมืองให้เป็นไปตามธรรมะ ก็ได้ชื่อว่า เป็นการสร้างนักรการเมืองที่ตีได้.

เป็นนักรการเมืองที่ตี สำเร็จประโยชน์ตามความหมายของ คำว่าการเมือง. นั่นแหละ ขอให้ดูที่ตัวธรรมะ ถ้าว่าประชาชนที่ มีธรรมะ ก็เลือกคนที่มีธรรมะเข้าไป. ที่นี้สมมติว่าประชาชนไม่ตี ไม่มีธรรมะ แต่มันเสอญไปเลือกคนที่มีธรรมะเข้าไป มันก็ยังคงอยู่นั่นเองแหละ เพราะว่ามันตีที่ธรรมะที่มีอยู่ในใคร มันก็ตีที่คนนั้น ; ฉะนั้น ธรรมะสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น จึงสร้างนักรการเมืองที่ตี

LI RT

ถาม : นักการเมืองระดับดีเลิศในอุดมคติ จะเรียกว่านักการเมืองอะไร คุณทอง?

ตอบ : ยังนึกให้ชื่อไม่ถูก ครับ.

ยังนึกชื่อไม่ถูก นักการเมืองระดับดีเลิศ ยังไม่มีใครเรียก; ถูกแล้วยังไม่มีใครเคยเรียก. แกล้งถาม, แกล้งถามให้นึก และให้เรียก เพื่อที่เราจะได้มีเครื่องยึดเหนี่ยว หรือเพ่งเล็ง. เราอยากจะได้เรียกว่า ถ้าว่าธรรมชาติสร้างนักการเมืองจริงนะ ทำได้จริง ในกรณีนั้นแล้ว; นักการเมืองคนนั้นเราจะเรียกว่า นักการเมืองโพธิสัตว์.

ถาม : นี่คุณนึกออกไหม นักการเมืองโพธิสัตว์มีความหมายอย่างไร คุณทอง?

ตอบ : ก็คือนักการเมืองที่ทำเพื่อผู้อื่น ครับ.

ถาม : นั่นแหละ ตามเจตนาธรรม หรือความหมายของคำว่า โพธิสัตว์นั้น ไม่มีตัวเอง, หายใจเป็นผู้อื่น; ฉะนั้นเราได้แก่นักการเมืองโพธิสัตว์ คือนักการเมืองที่หายใจเป็นประโยชน์ของผู้อื่น. เคยว่ามีนักการเมืองโพธิสัตว์อยู่ในโลกไหม คุณประยูร?

ตอบ : คงจะไม่มีครับ คือถ้ามีแล้ว บ้านเมืองมันไม่เป็นอย่างนั้นครับ.

ถาม : ทั้งโลกนะ?

ตอบ : ทั้งโลก ถ้าเข้าขานอกมการโพธิสัตว์ก็คงไม่มีเหมือนกัน ครับ.

ถาม : คุณชวน ว่าอย่างไร? มีไหม?

ตอบ : ติดตามภาษานักการเมืองพันๆ น่าจะมีครับ คือ.....

ถาม : ทำไมมาพูดเรื่อง....กันที่นี่ล่ะ? คิดว่ามีนักการเมืองโพธิสัตว์ไหม? เอ้า, คุณล้ำ?

ตอบ : ผมคิดว่า จะมี แต่ที่น่ากลัวจะถูกทับถมอยู่ คงจะมีแน่. ผมคิดว่ามีแน่.

ถาม : เชื่อว่ามี แต่ไม่ปรากฏ; คุณทองล่ะมีไหม?

ตอบ : ผมเชื่อว่า เคยจะมีครับ แต่ว่าไปปะทะนักการเมืองที่ไม่เป็นโพธิสัตว์นั้นมาก; พอนักการเมืองโพธิสัตว์ทำอะไรขึ้นมา พวกนั้นก็ให้ไปทางที่เป็นอื่นไปหมดครับ.

คุณชวนระบุชื่อ....นี้ ก็ต้องฝากไว้ก่อนว่า มันเป็นการพูดตามที่คนอื่นเขาพูด เราไม่รู้ไม่ได้ เมื่อพูดตามเหตุผลของเหตุผล หรือว่าสามัญสำนึกทั่วไปนี้ ก็อยากจะว่า คงจะขาด

เหมือนกับที่ถามว่า พระอรหันต์มีไหมเวลานี้? มันจะเป็นอย่างนั้น; ก็เลยไม่ต้องตอบ. เรายืนยันแต่เพียงว่า ถ้าว่าธรรมะมาสร้างนักรการเมืองได้จริง นักรการเมืองนั้น จะต้องเป็นนักรการเมืองโพธิสัตว์ คือไม่มีตัวเอง มีแต่ผู้อื่น; ก็ช่วยจำๆ กันไว้บ้าง เพื่อจะได้ไปเรียกร้องให้มันเกิดขึ้น.

พิจารณาธรรมะในความหมายสูงสุด.

ถาม : เอ้า, คุณต่อไป ธรรมะในชื่ออื่น ในความหมายอื่น ซึ่งเป็นชื่อสูงสุด ไม่มีอะไรสูงกว่า เรียกว่าอะไร? คุณประยูร ธรรมะในชื่อสูงสุด เรียกว่าอะไร สั้นเสียแล้ว?

ตอบ : ถ้าความหมายสูงสุด ก็เป็นโลกุตตรธรรม.

ถ้าพูดอย่างบุคคลาธิษฐาน ธรรมะในฐานะที่เอามาพูดอย่างบุคคล เรียกว่า “พระเจ้า”. นี่เราเคยพูดกันมานานแล้ว คำว่า “พระเจ้า” นั้นมันมีความหมายเป็นบุคคล แต่ธรรมะนั้นไม่อาจจะเป็นบุคคล; แต่เราก็ไม่มีคำไหน ที่จะมาให้ความหมายที่ดี เท่ากับคำว่า พระเจ้า.

ที่พระเจ้าเนี่ย มีความหมายอย่างไรบ้าง เอาที่สำคัญๆ ก็พอ; ความหมายของคำว่า พระเจ้า เคยรวบรวมมาจากคัมภีร์ของคริสเตียน รวมกันกับ คัมภีร์ของอิสลาม แล้วได้ความหมายตั้ง 100 กว่าความหมาย; แต่เราเอาเฉพาะที่เป็นความหมายสำคัญๆ ที่ใครๆ ได้ยินแล้ว จะฟังออก ยอมรับได้เป็นที่ทั่วไป.

ถาม : พระเจ้า มีความหมายว่าอย่างไรบ้าง คุณทอง?

ตอบ : ถ้าจะพูดถึง พระเจ้า ในความหมายที่ทุกคนฟังดู.....

ถาม : นั่นแหละ อะไรบ้าง?

ตอบ : พระเจ้าคือผู้ที่ศักดิ์สิทธิ์ ครับ.

ถาม : ศักดิ์สิทธิ์ ยอดสุด ของความศักดิ์สิทธิ์ ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วอะไรอีก คุณฉ่ำ?

ตอบ : พระเจ้าเป็นสิ่งที่บันดาลได้ทุกอย่างในโลกนี้.

ถาม : ก็อย่างหนึ่ง; อย่างนี้บางศาสนาเขาเรียกว่า “ปรัมเหตุ” เป็นเหตุอันแรกๆ ให้สิ่งต่างๆ ออกมา. เอ้า, คุณชวนบ้าง?

LIART

ตอบ : หมายถึง ผู้สร้างสิ่งต่างๆ ครับ.

ถาม : นี่ซำกััน ผู้บันทึก ผู้สร้าง หรือปฐมเหตุ นี่ซำกััน เอาความหมายอื่น.

ตอบ : ความหมายอื่นของพระเจ้า คือพระเจ้าหมายถึงผู้รักษา.

ถาม : รักษาอะไร ?

ตอบ : รักษาสิ่งทั้งหมดในโลกนี้.

ถาม : ถ้าพูดว่าพระเจ้าเป็นผู้รักษาสิ่งทั้งหมดในโลกนี้ จะฟังยาก เพราะว่าบางทีก็มีสิ่งที่เป็นไปอย่างผิดความต้องการของมนุษย์ เป็นความลำบาก เป็นความวินาศ เป็นความพังทลาย อย่างนี้ก็ม.

ตอบ : เป็นผู้ดูแลได้ไหมครับ ?

มันก็คล้ายๆ กับรักษานั่นแหละ ถ้าดูแล มันต้องเรียบร้อยหน่อยซิ แต่ที่นี้โลกมันมีทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งฝ่ายวินาศ และฝ่ายวัฒนา. ใช้คำอะไรที่ใ้มันเหมาะว่าพระเจ้านั้น มีความหมายว่าอย่างไร.

เราก็เคยพูดกันมาหลายหนแล้ว ว่าความหมายอันแรก ที่จะต้องนึกถึงเกี่ยวกับคำว่า “พระเจ้า” ในทุกๆ ศาสนา และอาจจะพูดได้ แม้ในพุทธศาสนา ในภาษาธรรมนี้ “พระเจ้า” นี้จะเป็นผู้สร้าง เป็นผู้ควบคุม และเป็นผู้ทำลายล้าง, แล้ววนเวียนอยู่ที่สร้างและควบคุม และทำลายล้างนี้.

ที่นี้ความศักดิ์สิทธิ์ของพระเจ้า มีอยู่ในหน้าที่ 3 อย่างนี้ เหนือสิ่งใดหมด. เราไม่พูดอย่างบุคคล พระเจ้าอย่างบุคคลสร้างแผ่นดินโลกนี้เราไม่พูด เราจะถึงถึงคุณค่า หรือความหมาย ความสุข ความทุกข์ อะไรมากกว่า ว่าพระเจ้านั้นบันดาลให้สิ่งต่างๆ เป็นไปตามกฎนั้นๆ ซึ่งมันก็ต้องมี เกิดขึ้น ตั้งอยู่ คับไป, เกิดขึ้น ตั้งอยู่ คับไป, เกิดขึ้น ตั้งอยู่ คับไป.

ถาม : ใครเป็นผู้บันดาลให้เกิดการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ คับไป ละ คุณทอง ?

ตอบ : พระเจ้าครับ.

ถาม : ในพุทธศาสนาเรียกว่าอะไร ?

ตอบ : พระธรรม ครับ.

ถาม : พระธรรม พระธรรมที่มีชื่อเฉพาะว่าอะไร?

ตอบ : เรียก อิทปิปัจจยตา.

คือพระเจ้าอิตปิปัจจยตา เมื่อตะกั คุณทองก็ออกชื่อ อิทปิปัจจยตาเองเหมือนกัน. พระเจ้าคือพระธรรม พระธรรมในนามว่าอิตปิปัจจยตา คือสิ่งที่ เป็นกฎที่บันดาลให้เกิดการ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ คับไป; ฉะนั้นจึงเป็นพระเจ้า ในความหมายกลาง ๆ คือบุคคลก็ได้ ไม่ใช่บุคคล ก็ได้; แต่ถ้าสิ่งนั้นมันทำให้เกิดมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ คับไป แล้วก็เรียกว่า พระเจ้าได้.

ถาม : พระเจ้าแบบนั้นเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างไรบ้าง คุณทอง?

ตอบ : พระเจ้าแบบนั้น เกี่ยวข้องกับการเมืองก็คือ หากว่านักการเมืองเป็นผู้รับใช้พระเจ้า มาในรูปแบบที่เรียกว่า เป็นผู้สร้างสรรค์ ควบคุมและทำลาย อันนี้พอจะเป็นไปได้ ตามความหมายอย่างนี้ ครับ.

นั่นแหละ ต้องหมายความว่า ถ้านักการเมืองทั้งหลาย รู้จักพระเจ้าอย่างถูกต้อง และแท้จริง มันก็จะมีผลเกิดขึ้นมาอย่างที่ว่านี้; หรือว่านักการเมืองทั้งหลายเขารู้จักพระเจ้า อิทปิปัจจยตาก็ได้เหมือนกัน แล้วผลมันจะเกิดขึ้นมาในรูปแบบที่เป็นไปเพื่อสันติภาพ.

ถาม : ฉะนั้นจะถือว่าพระเจ้าเป็นผู้ที่จะสร้างระบบการเมืองที่ดีที่สุด สร้างนักการเมืองที่ดี ที่สุด: หรือถ้าเรียกให้ดีกว่านั้น จะเรียกพระเจ้าว่าอะไร? เมื่อเรามองเห็นอย่างนั้น แล้ว เราอยากจะทำพระเจ้าว่าอะไร คุณชวน?

ตอบ : ผมนึกไม่ออกครับ.

ถาม : คุณเล่า?

ตอบ : เรียกพระเจ้าว่าพระธรรม.

ถาม : เอ้า, มันก็กลับไปหาเมื่อตะกั คุณทองเรียกพระเจ้าว่าอะไร?

ตอบ : ก็เรียกว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์.

ถาม : กลับไปหาเมื่อตะกัอีกแล้ว คุณประยูร?

ตอบ : ตอนนั้นผมนึกไม่ออก.

มันไม่ใช่ศัพท์ ไม่ใช่แสง ไม่ใช่ลึกซึ้งอะไร เพราะคุณใช้ความคิดมากเกินไป เลยไม่ได้พบคำตอบ ; บอกว่าให้ใช้ความคิดอย่างลูกเด็ก ๆ บ้าง. อาตมาอยากจะเรียกพระเจ้าว่า “นักการเมืองสูงสุด” คุณจะค้านไหม? พระเจ้าเป็นผู้ที่จะจัดโลก จัดประเทศ จัดหมู่บ้าน อะไร ให้มันเป็นปรกติที่สุด. ฉะนั้น ก็อยากจะเรียกพระเจ้าว่า นักการเมืองสูงสุด ยอดสุดของนักการเมืองก็ได้ คือ พระเจ้า.

ที่ว่าพระเจ้าคือพระธรรม, พระธรรมในกรณีอย่างนี้ คือกฎแห่งอิทัปปัจจยตา.

ถาม : อิทัปปัจจยตาเป็นธรรมะในความหมายที่เท่าไรละ คุณทอง ?

ตอบ : ในความหมายที่ 2 ครับ.

นี่ถามคุณ เพื่อความแน่นอน คล่องแคล่ว แม่นยำ เกี่ยวกับเรื่องธรรมะใน 4 ความหมาย.

เฮ้, เป็นอันว่าเราได้พบธรรมะในชื่ออย่างอื่น หรือความหมายอย่างอื่น พอสมควรแล้ว ; ล้วนแต่แสดงว่า เนื่องกับการเมืองทั้งนั้นแหละ คือการจัดโลกให้ปรกติสุข. ธรรมะในความหมายไหนก็ตาม ก็ร้อย ก็พัน ความหมายก็ตาม จะมีลักษณะเป็นไปในทางจัดโลกให้มีสันติสุข ; เพราะฉะนั้นพระธรรมก็คือผู้จัดโลก จัดบ้านเมือง ; ถ้าเราเอามาใช้ พระธรรมก็จะเป็นผู้จัดโลก จัดบ้านเมือง เราเรียกว่า พระเจ้า ก็ได้.

ความหมายของการเมือง “การเมือง” ตามตัวหนังสือ.

เฮ้, ไหน ๆ ว่าเป็นไปแล้ว ก็ทำให้ตลอดดีกว่า. ที่นั่งมองกันคุณไปถึงความหมายของคำว่า “การเมือง”. ตามตัวหนังสือ คำว่า “การเมือง” เขาตั้งขึ้นมา เพื่อจะใช้เป็นคำแปลของคำว่า politic ของคำฝรั่ง แต่ดูตามตัวหนังสือแล้วมันก็ไม่ค่อยจะกินกัน. แต่ถ้าจะให้กินให้ได้ คำว่า “การเมือง” นี้ก็คือการจัดคนมาก ๆ ให้หมดปัญหา. เป็นคำบัญญัติที่ดีไหม? ขอให้ไปคิดดูเถอะ คำว่า การเมืองนี้ คือการจัดการเป็นอยู่ของคนมาก ๆ ให้มันหมดปัญหา. นี่ขอฝากไว้ที่ก่อน : อาจจะมีคำอื่นที่ดีกว่านี้, ถ้าไม่มีคำอื่นที่ดีกว่านี้ ก็ใช้คำนี้ก็แล้วกัน : ว่าการจัดทำให้คนอยู่กันมาก ๆ ไม่มีปัญหาอะไร เกิดขึ้นมา.

แม่ครัว เขาจัดการครัว เขาก็ไม่ให้มีปัญหาในครัว; แม่บ้าน แม่เรือน เขาก็จัดปัญหาไม่ให้มีขึ้นมาในบ้านเรือน; นักการเมือง ก็อย่าให้มันมีปัญหาขึ้นมาในบ้านในเมือง กระทั่งในโลก; ดังนั้น คำว่า การเมือง ตามตัวหนังสือก็ว่า จัดการเป็นอยู่ของคนอยู่กันมาก ๆ ให้ปราศจากปัญหา. ถ้าแห่งเอาผล ก็เรียกว่าจัดให้มันเกิดประโยชน์สุขโดยสมบูรณ์แก่ผู้ที่อยู่ร่วมกัน. นั้นตามตัวหนังสือ เป็นอย่างนั้น; ความความหมายมันก็คล้าย ๆ กับตามตัวหนังสือ คือจัดการคุ้มครองโลก จัดโลกให้มีระเบียบ จัดให้เกิดความสาสุข.

ความหมายของ “การเมือง” ตามธรรมชาติ.

ที่อยากจะดู ตามประสาของเรา ที่ชอบดูอะไรให้มันลึกเกินกว่าที่เราชอบดูกัน; นั้นจะดูในแง่ของธรรมชาติ หรือตามธรรมชาติ.

ขอทบทวนอีกที่ว่า การเมืองตามตัวหนังสือ หรือพยัญชนะ นั้นก็คือว่าจัดคนที่อยู่กันมาก ๆ ให้ปราศจากปัญหา. ถ้าดูตามอรรถะ ความหมายก็คือว่า จัดระเบียบ จัดอะไร ๆ เช่นนั้นเพื่อความสงบสุขให้มันเกิดขึ้นมา.

ที่อยากจะดูถึงการเมืองตามธรรมชาติ คือตามที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ โดยธรรมชาติ ในธรรมชาตินั่นเอง; เหมือนกับที่เราเคยชี้แจงให้ดูศีลธรรมในก้อนหิน ก้อนดิน เม็ดกรวด เม็ดทราย นั้นก็เคยพูดกันมาแล้วนะ ที่นั้นก็พูดคล้าย ๆ อย่างนั้นอีกแหละ คือจะดูการเมืองตามธรรมชาติ ในธรรมชาติ โดยธรรมชาติ. พอเอ่ยขึ้นมาอย่างนี้ คนทั้งหลายก็ฮากันใหญ่ว่า: “ท่านพุทธทาสนี่พูดเอาเอง ว่าเอาเอง นอกกริตนอกรอยนี้”. นี้ไม่เป็นไร เขาก็ไม่เป็นไร. แต่มันมีเรื่องหรือมีแง่ที่แท้จริงที่จะดู หรือไม่? และถ้าดูเห็นแล้วมันจะมีประโยชน์อะไร?

ถาม : เหมือนอย่างที่เราดูก้อนหินก้อนนี้ ในแง่ศีลธรรม ว่าเต็มไปด้วยศีลธรรม คือภาวะปรกติมันมีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ล่ะ คุณทอง?

ตอบ : มันมีประโยชน์ ครับ.

ถาม : ไม่มีประโยชน์หรือ?

ตอบ : มีประโยชน์ ครับ.

ถาม : มีประโยชน์ตรงไหนล่ะ ?

ตอบ : มีประโยชน์ตรงที่ มันสอนศีลธรรมให้แก่เรา คือความที่มันเป็นปรกติ.

มันมันยิ่งมากกว่าที่อาตมาต้องการเสียอีก. อาตมาต้องการเพียงว่าให้เข้าใจความหมายของคำว่าศีลธรรมอย่างลึกซึ้ง, ถ้าเรามองเห็นศีลธรรมในก้อนหิน แล้วเราจะเข้าใจความหมายของคำว่า ศีลธรรมนี้ได้อย่างลึกซึ้ง. ที่นี้คุณยังไปได้ไกลกว่านั้น ว่ามันเป็นครูสอนเราเสียอีก ก็ดีเหมือนกัน, คือดีมากขึ้นไปอีก. ถ้าเราสามารถมองเห็นการเมืองในธรรมชาติได้ในลักษณะอย่างนี้ แล้วจะมีประโยชน์อย่างเดียวกัน.

ถาม : ที่นี้คุณประยุมองเห็นไหม? การเมืองในธรรมชาติ โดยธรรมชาติ คืออย่างไร ?

ตอบ : คือเราให้ดูสิ่งที่มันอยู่ของมันเองตามธรรมชาติ ตามปรกติแล้วมันรวมกลุ่มกัน, อยู่กันอย่างสงบ; มันจัดของมันเองได้ดี เป็นต้นว่า พวกต้นไม้ที่อยู่ในที่นี้ ไม่เถากก็อาศัยพันต้นใหญ่ ขึ้นไปหาแสงแดดอยู่ร่วมกันได้โดยปรกติสุข. นี้เพียงแค่ต้นไม้อย่างเดียวนี้ผสมยกตัวอย่าง

ในธรรมชาติ โดยธรรมชาติ ตามธรรมชาติ ก็มีเจตนารมณ์ (spirit) ของคำว่า การเมืองอยู่ในนั้น. คำว่า "ธรรมชาติ" ในที่นี้ เอาสิ่งที่มีความรู้สึกละ นัยตั้งแต่พืชพันธุ์เล็ก ๆ ถึงต้นไม้ ถึงสัตว์, แล้วก็เป็นคนป่า ครึ่งคน ครึ่งสัตว์, แล้วก็ก็เป็นคนที่วิวัฒนาการมาตามลำดับ กว่าจะมาถึงคนที่เจริญอย่างยุคปัจจุบันนี้, เราเรียกมันว่าเป็นไปตามธรรมชาติ. ในหมู่สิ่งหรือสัตว์ที่เป็นอยู่ตามธรรมชาตินี้ มันมีลักษณะท่าทางดีลาอะไร ของการเมืองอย่างไร; สิ่งนี้ควรจะมองดูว่ามันมีการต่อสู้ และการปรับปรุงตัวมันเองอย่างไร. เพราะถ้าเราดูให้ดีแล้ว เราจะมองเห็นว่า กิจการแห่งการต่อสู้และปรับปรุงนั้นแหละ คือกิจการแห่งการเมือง.

ถาม : ที่นี้สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ นับตั้งแต่ต้นไม้ขึ้นมา มันมีการต่อสู้และปรับปรุงตัวมันเองอย่างไร คุณทอง ?

ตอบ : สมตอบไม่ได้ ครับ.

ถาม : เอา, คุณประยุม ?

ตอบ : ต้นไม้มันก็ปรับปรุงตัวมันเอง เพื่อให้มีชีวิตอยู่ ก็เป็นต้นว่า ถ้าแสงแดดอยู่ค้ำไหน มันก็เอาใบ หรือส่งยอดไปทางค้ำนั้น. แล้วถ้าต้นเล็ก; อย่างที่ผมได้เรียนแล้ว เมื่อก่อนว่า ถ้าต้นเล็ก ก็ต้องอาศัยพันต้นใหญ่ขึ้นไป ปรับปรุงตัวเองขึ้นไปให้มีชีวิตอยู่ได้ เพื่อเอาใบขึ้นไปรับแสงแดดบนต้นใหญ่ให้ได้. นี่ประเภทต้นไม้.

นั่นมันจะเป็นเพียงชีวิตพื้นฐาน คือการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อมีชีวิตพื้นฐานอยู่ได้. ทีนี้เมื่อมีชีวิตพื้นฐานอยู่ได้แล้ว มันต้องการความสงบสุขที่เป็นระเบียบอีกทีหนึ่ง. ตอนนั้นแหละจึงจะเรียกว่า “ระบบการเมือง” คือสูงไปกว่าชีวิตพื้นฐาน.

ทีนี้เรารู้ว่า ป่ามันมีการต่อสู้หรือปรับปรุง ในกิริยาอาการของการเมืองอย่างไร มันจึงรอดกันอยู่ได้? มันต้องมีการพ่ายแพ้ หรือมีการชนะ หรือมีอะไรที่จะต้องทำตามธรรมชาติ, แต่แล้วในที่สุดมันก็เหลืออยู่เป็นส่วนใหญ่ คือ รอดอยู่ได้โดยใครจัด หรือโดยใครกระทำ? ก็ต้องเรียกว่า พระเจ้า, หรือกฎของธรรมชาติ ช่วยจัดช่วยทำให้ แม้แต่สิ่งเหล่านี้ ซึ่งหมายถึงสิ่งที่มีความรู้ สึกกะ ไม่เอาก้อนหิน ก้อนหิน ก้อนนะ; เอาพืชพันธุ์ทั้งหลาย ต้นไม้ทั้งหลาย สัตว์ เครื่องนุ่งห่มทั้งหลายโดยสัญชาตญาณมันก็รู้จักปรับปรุง หรือจะใช้คำว่า เคนแต่มีคูทางการเมืองก็ได้ มันจึงรอดอยู่ในสภาพอย่างนั้นอย่างเป็นที่น่าพอใจ; ก่อนหน้าที่มนุษย์จะเลวทรามถึงขนาดทำลายธรรมชาติ. ธรรมชาติสมัยโน้น อยู่อย่างสวยงาม อย่างสมบูรณ์ อย่างน่าดูที่สุด เพราะมัน ถูกต้องตามระบบการเมือง ที่พระเจ้าจัดให้ ตามธรรมชาติ.

พอมาถึงยุคสมัยที่มนุษย์มีจิตทรามขึ้นมา มีกิเลสตัณหา มาก ไม่ทำอะไร ไม่รักธรรมชาติ มันจึงค่อยทำลายธรรมชาติให้หมดไป; ฝืนระบบของธรรมชาติ. ตอนนั้นก็ต้องให้รู้ไว้ ว่าเดี๋ยวนี้ การเมืองในระบบของธรรมชาติมันถูกทำลายโดยน้ำมือของมนุษย์. ฉะนั้นระบบการเป็นอยู่ของธรรมชาติจึงเปลี่ยนแปลง กระทั่งสูญเสียความเป็นระเบียบเรียบร้อย สูญเสียความงาม หรือว่า จะสูญพันธุ์ไปเลย.

วิวัฒนาการของมนุษย์ทำลายธรรมชาติ.

บอกกล่าวไว้เป็นอนุสรณ์สักอย่างหนึ่งว่า นกกะฮังของเราตายเสียแล้ว เพราะมันไปจับเอาสายไฟแรงสูงที่ตรงโน้น ขาไหม้ตกลงมาตาย; ถ้าอย่ามีสิ่งเจริญขึ้นนี้ นกนั้นก็ไม่ต้องตาย.

LIART

มีแต่มนุษย์มันสร้างสิ่งอย่างนั้นขึ้นมา ไอ้สัตว์มันก็ไม่ได้อยู่ ; ฉะนั้นเข้าใจว่าสัตว์ทั้งหลายที่หายไปนี่ คงมีมูลเหตุมาจากสายไฟแรงสูงนี่ ไม่น้อยทีเดียว. อีกา อีเกอ อะไร ก็ตาม มันได้ตายไปจนไม่มีมาให้เห็นหน้า ; เช่นเดียวกัน เมื่อ 3 วันมานี้ นกกระฮังของเราที่ถูกไฟแรงสูงตาย ขาไหม้เกรียมไปข้างหนึ่ง.

นี่มนุษย์ได้สร้างสิ่งที่มีใช้ธรรมชาติแท้ ๆ ขึ้นมา แล้วสิ่งธรรมชาติแท้ ๆ ก็สูญหายไป โดยไม่ต้องเจตนา. นี่พูดไว้เป็นอนุสรณ์แก่นกกระฮังตัวนี้ ซึ่งนำคุณ มันมาอยู่กับเราอย่างเป็นผาสุก แล้วมันก็ตายแล้ว เพราะความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์นั่นเอง.

นี่คือธรรมชาติมันมีระบบการเมืองอยู่ในตัวธรรมชาติ เป็นอยู่อย่างผาสุก และมีวิวัฒนาการจนมาถึงระดับนี้ ซึ่งเลยวิวัฒนาการ มนุษย์มีก็เลิสแบบเห็นแก่ตัว แล้วก็ทำลายวิวัฒนาการของธรรมชาติ แล้วจะเกิดวิวัฒนาการของมนุษย์ใหม่ ? มันก็เหลวทั้งนั้น มีแต่สิ่งที่มีใช้วิวัฒนาการ, วิวัฒนาการตามแบบของมนุษย์ อย่างที่เห็นอยู่เดี๋ยวนี้ ยิ่งวิวัฒนาการเท่าไร ก็ยิ่งมีความเคียดแค้นระส่ำระสายเท่านั้น. เดียวกันทุกคนก็รู้ คืออยู่แล้ว ประจักษ์แก่ใจก็อยู่แล้ว ที่กรุงเทพฯ ฯ เป็นอย่างไร, ที่เมืองนอกเป็นอย่างไร, ประเทศที่เจริญนักหนานั้นเป็นอย่างไร, มันหาความสงบสุขไม่ได้ ไม่มีศีลธรรมเหลืออยู่ อย่างนั้นเป็นต้น.

ฉะนั้นวิวัฒนาการของมนุษย์ นี่มันไม่ใช่วิวัฒนาการอย่างธรรมชาติ มันก็เลยเกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นมาอย่างตรงกันข้าม สมกับที่ว่า เดียวกันการเมืองก็ได้เปลี่ยนสภาพ หรือเปลี่ยนความหมายเป็นอย่างตรงกันข้าม ซึ่งอาจจะมองดูได้ด้วยการสังเกตสักนิดหนึ่ง อย่างที่ว่ามาแล้ว.

ระบบการเมืองปัจจุบัน.

เอา, ที่นี้มาก็คงต่อไปถึงว่า การใช้ระบบการเมือง ในโลกนี้มันมีอยู่อย่างไร ? การใช้ระบบการเมืองของมนุษย์ในโลกนี้มันมีอยู่อย่างไร ? และเอาตามที่มีอยู่จริงในปัจจุบันนั้นแหละเป็นหลัก, แล้วเอาโดยสรุปให้สั้นที่สุด.

LIART

ถาม : ถ้านักออกก่อนแล้ว ลองพูดมาเลยก็ได้ ว่าระบบการเมืองที่มนุษย์ได้ใช้อยู่จริง ในเวลานี้ มีอยู่กี่อย่าง ? คืออะไรบ้าง ? บอกให้เลยว่าสองอย่าง นั้นแหละ แล้วคืออะไรบ้าง ? คุณทอง ใช้บัญญัติอย่างตึก ๆ ซิ.

ตอบ : คือฝ่ายซ้าย กับฝ่ายขวา ครับ.

ถาม : นี่ก็ไม่ถูก ไม่ตรงกับที่ต้องการ. ที่ไม่ซ้ายไม่ขวา มันก็มีนี่, เอ้าเอาใหม่.

ตอบ : การเมืองระบบนายทุน กับการเมืองระบบสังคมนิยม ครับ.

ถาม : ก็ยังมีระบบที่ไม่ใช่ นายทุน และมีใช้ชนกรรมมาซีพก็มี คุณล้าละ ?

ตอบ : ผมตอบไม่ถูก

ถาม : คุณประยูร ?

ตอบ : เคียวนั้นมีระบบที่ใช้เรียกว่า ระบบประชาธิปไตย กับเผด็จการ.

ยิ่งไปไกลกันใหญ่ แล้วไม่หมดคอก มันมีระหว่างนั้นก็มึน. นี่จะเห็นได้ว่า ลืมพระธรรมเสียแล้ว, คือลืมพระธรรมเสียแล้วจึงไปมองเห็นแต่ว่า ซ้ายหรือขวา. พระธรรม ไม่ซ้ายไม่ขวา ; เพราะฉะนั้นอย่างน้อยต้องมีระบบพระธรรมอยู่อีกระบบหนึ่ง ซึ่งไม่ซ้าย ไม่ขวา.

อย่าคิดให้ลึก อย่างนักปราชญ์เกินไปนัก จะมองไม่เห็นคำตอบ. คิดอย่างตึกตึก ๆ บ้าง จะพบคำตอบตามประสาชื่อ, แล้วมันจริงที่สุด ถูกที่สุด อย่างไม่น่าเชื่อ มีจิตบริสุทธิ์อย่างตึกตึก แล้วก็ตอบปัญหาทุกอย่างพาสื่อ. ตอบแล้วมันก็ได้ปากันอีกละ เพราะมันไม่มีอะไร นอกจากระบบบริสุทธิ์ กับระบบคตโกง ; คือการเมืองของสัตบุรุษ กับการเมืองของคนพาล ; มีสองอย่างเท่านั้น. ถ้าเป็นการเมืองบริสุทธิ์ ก็คือการเมืองแท้ ตามเจตนารมณ์ของคำคำนี้มาแต่เดิม ก่อนแต่ที่มันจะสกปรก ก็เป็นการเมืองของสัตบุรุษ.

ถาม : สัตบุรุษคือใครละ คุณทอง ตอบสองสามคำ สัตบุรุษนะคือใคร ?

ตอบ : คือผู้รักความสงบ.

นั่นแหละถูกต้องแล้ว สัตบุรุษคือผู้รักความสงบ รู้ความสงบ แสวงหาความสงบ เป็นอยู่ด้วยความสงบ สงบตามทางธรรม ก็เรียกว่า สัตบุรุษ. มีพระพุทธรูป ; หรือจะไม่ใช้

LIART

พระพุทธภาษิตก็ตาม ที่ยอมรับนับถือได้ อย่างพระพุทธภาษิตนั้นว่ามีว่า เนสา สภา ยตุถ น สนฺติ สนฺโต—ในที่ใดไม่มีสัตบุรุษ ในที่นั้นไม่เรียกว่าสภา. คำว่า สภา นั้นมีความหมายศักดิ์สิทธิ์มาก ตามพระบาลี คือเป็นที่ประชุมแห่งสัตบุรุษ จึงจะเรียกว่า สภา.

ถาม : เคยเห็นสภาอยู่ที่ไหนบ้างในโลกนี้ ที่ควรแก่นามว่า สภา คุณทอง ?

ตอบ : ถ้าตามความหมายนี้ ไม่มีครับ, เพราะว่ามีแต่ความเอะอะ โวยวาย ไม่มีความสงบ เลยครับ ในสภาเหล่านั้น.

คงจะไม่เป็นการค่ากันเกินไปนะ ที่พูดอย่างนี้ คือเรากล้าพูดว่าเราหาไม่พบ สภาที่แท้จริงที่ตรงตามความหมาย คือ ที่ประชุมสัตบุรุษ. อย่างระบุที่ไหนเลย ที่ประชุมไหนมีแต่เอะอะมะเทิ่งของบุคคลที่เห็นแก่ตัว เลี้ยงกันน้ำลายเป็นฟองเพื่อรักษาประโยชน์หรืออะไรของตัวแล้ว ที่นั้นไม่ใช่สภา. แม้จะบิ๊บบ้ายตัวโต ๆ ว่าสภา สะเทอาก็ตามใจ มันไม่ใช่สภา ; เพราะพระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้อย่างนี้. ถ้าคุณจต คุณจตีให้ถูกนะ เนสา สภา ยตุถ น สนฺติ สนฺโต—ในที่ใดไม่มีสัตบุรุษ ที่นั้นไม่ใช่สภา ; ไม่มีสภาก็ไม่มีนักรการเมือง มันก็เลยไม่มีการเมือง. ถ้ามีสภาอย่างที่ว่านี้ มันก็มีสัตบุรุษ ; แล้วก็นักรการเมือง คือสัตบุรุษ, แล้วก็เป็นการเมืองที่ทำให้โลกนี้ให้สงบได้จริงเหมือนกัน.

ฉะนั้นจึงเรียกว่า การเมืองระบอบอย่างหนึ่ง คือการเมืองของสัตบุรุษ ประกอบกันเป็นรัฐสภาที่แท้จริง แล้วก็เข้าไปเพื่อสันติอันแท้จริงของสังคม.

ทีนี้อย่างที่สอง นักรการเมืองที่ไม่ใช่สัตบุรุษ, นักรการเมืองนั้นก็ต้องเป็นอันธพาล : เป็นนักรการเมืองที่เป็นอันธพาล เพราะไม่ใช่สัตบุรุษ มีแต่คนโกง หาประโยชน์ ในที่ประชุมนี้ มีแต่ผู้ที่รักษาป้องกันประโยชน์ของตน หรือของพวกของตนเป็นที่ตั้ง.

ถาม : พิสูจน์ได้อย่างไร คุณทอง ว่าไม่ได้แก้ถึงความเขาเลย, พิสูจน์ได้อย่างไร ?

ตอบ : พิสูจน์ว่า การกระทำ หรือผลของการกระทำที่จะตามมาตามแนวของเขานั้น มันเพื่ออะไร ? หากว่าเป็นไปเพื่อส่วนตัว หรือส่วนพวกของตัว สังคมของตัวแล้ว ย่อมถือว่ามันไม่ใช่สัตบุรุษ ครับ.

ถาม : เอาละ, ที่เราจะระบุไปว่า เขาเล่นแต่ทำเพื่อประโยชน์ตน หรือเพื่อประโยชน์ของคน ไม่ได้ถือธรรมะหรือความถูกต้องเป็นหลัก ; เราพูดอย่างนี้ เรามีหลักฐานพยานอะไร ที่พอจะแสดงให้เห็นว่า เราไม่ได้แกล้งว่าเขา ? คุณประยูร ประจักษ์พยานอยู่ที่ตรงไหน ?

ตอบ : ประจักษ์พยานที่สิ่งที่เขาประชุมหรือข้อตกลงต่าง ๆ ที่เขาดกลงกันได้เนิ่นนมนั้นเอามาปฏิบัติ หรือว่าจากการปฏิบัติเนิ่น เราเห็นว่ามันเป็นผลที่ได้ประโยชน์จากฝ่ายพวกใดพวกหนึ่งอยู่ครับ, อะไรแบบนั้น พูดเต็มปากไม่ค่อยได้.

ถาม : เอ้า, คุณชวน ?

ตอบ : ผมอยากจะตอบอยู่แล้วครับ คือเมื่อประชุมสภาครั้งที่แล้วนี้ครับ มีการเอาสุราแม่โขงเข้าไปในสภา.

ถาม : นอกเรื่องไม่เอา, ไม่ต้องพูดอย่างนั้น. ประจักษ์พยานที่ว่า เขาทำเพื่อตน เพื่อพวกของตน มีอะไรเป็นเครื่องแสดง ; คุณล้าว่าอย่างไร ?

ตอบ : มีผู้สมัครผู้แทนหาเสียงคนหนึ่ง เขาบอกว่า ถ้าเขาได้เป็นผู้แทนแล้ว เขาจะขอเงินมาทำที่ไชยา. แต่แล้วมีคนท้วงติง เขาบอกว่า ถ้าเขาเข้าฝ่ายค้าน เขาก็ไม่ได้ทำอะไรมาทำที่ไชยา ; ถ้าเขาได้เข้าอยู่ฝ่ายรัฐบาล ถ้าไม่ได้ทำอะไรหน้าฉาก เขาก็จะได้หลังฉาก ; ผมได้ยิน. นี่เป็นอย่างนี้.

นั่นมันเฉียด ๆ เข้าไปแล้ว, เฉียด ๆ ที่จะเป็นประจักษ์พยาน ; คือว่าในที่ประชุมเนิ่น เขาเป็นพรรค ๆ แบ่งเป็นพรรค, เป็นพรรค, เป็นพรรค, แต่ละพรรคมีอุดมคติต่างกัน, แต่ละพรรคพูดกันอย่างขัดขวางกัน ด้วยประโยชน์ต่างกัน. นั่นมันก็เป็นประจักษ์พยานชัดอยู่แล้วว่า เขาต้องพูดเพื่อประโยชน์แห่งตน หรือพรรคของตน ; ไม่ต้องนำสืบดอก มันเห็นชัดอยู่แล้ว. ที่ประเทศไหนก็ตาม ไม่เฉพาะประเทศไทย ที่ประเทศนอก ประเทศใหญ่ ๆ แล้วยังเป็นอย่างนั้นมาก เพราะเขาเป็นพรรคที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน มุ่งหมายทำลายล้างซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา, นั่นคือประจักษ์พยานที่ว่า ในสภาที่ไม่มีสัดบุรุษเนิ่น ก็มีแต่สภาของผู้ใช้กิเลสเป็นเบื้องหน้า. มันเป็นนักการเมืองที่ใช้กลโกง, กลที่คดโกงต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ตน หรือพวกของตน. เป็นอันว่า

ในโลกนี้มันก็มีนักการเมืองหรือว่าการเมืองก็ตามใจ อยู่สองประเภท คือของสัตว์บุรุษอย่างหนึ่ง, ของอสัตว์บุรุษอย่างหนึ่ง.

ทีนี้ก็มามองดูในส่วนที่เราประสงค์ชี้ว่า อันไหนมันเป็นไปได้เพราะเหตุไร? สภาพแท้จริงของนักการเมืองบริสุทธ์นั้น มันก็ประกอบอยู่ด้วยธรรม; ฉะนั้นการเมืองกลายเป็นธรรม, ธรรมคือการเมือง. การเมืองคือธรรม ธรรมคือการเมือง มันพูดได้แบบนี้; หมายถึงการเมืองบริสุทธ์. ส่วนอีกอันหนึ่งการเมืองคืออธรรม, อธรรมคือการเมือง; การเมืองคืออธรรม อธรรมคือการเมือง มันพูดได้แบบนี้; มันตรงกันข้ามอยู่อย่างนี้.

เราเลยถือว่า การใช้ระบบการเมืองที่กำลังใช้อยู่ในโลกนี้ มันมีอยู่สองระบบอย่างนี้ อย่างหนึ่งก็ประกอบด้วยธรรม อย่างหนึ่งก็ไม่ประกอบด้วยธรรม เคียงกันกำลังเป็นอยู่อย่างไร? นั้นมันเป็นข้อเท็จจริงที่ต้องไปสืบหาเอาเอง. นี้เราพูดตามเหตุผลที่ว่ามันจะมีอยู่อย่างนี้, และมันจะต้องมีอยู่อย่างนี้เรื่อยไป จนกว่าโลกมันจะฉิบหายไม่มีเหลือ, หรือว่ามันจะกลับมาสู่ความเจริญรุ่งเรืองอีก?

โลกปัจจุบันหวังอะไรจากการเมือง

เอ้า, ทีนี้ดูที่โลกกันบ้าง ขยับหน้าใหม่แล้ว. ดูที่โลกกันบ้าง ดูที่ธรรมแล้ว ดูที่การเมืองแล้ว ดูที่นักการเมืองแล้ว แล้วก็ดูที่โลกกันบ้าง.

ถาม : โลกปัจจุบันกำลังหวังอะไรจากการเมือง? คุณบรรยายตอบสั้นที่สุด โลกในปัจจุบันนี้ มันหวังอะไรจากการเมือง?

ตอบ : หวังการคดโกงจากการเมือง

ถาม : ยังไม่เป็นประโยชน์นี่; ตอบให้มองเห็นเป็นประโยชน์ ว่าเขาควรจะหวังอะไร?

ตอบ : หวังคดโกงมาเพื่อเป็นประโยชน์ของตนเอง.

ถาม : โลกกำลังหวังอะไรจากการเมือง? คำว่า "สัตว์โลก" คนในโลกหวังอะไรจากการเมือง? ถ้าเป็นโลกที่ดี ที่ถูกต้อง มันก็หวังอย่างหนึ่ง. เคียงเราเอาโลกปัจจุบันนี้ พูดเป็นกลางๆว่า โลกปัจจุบันนี้ เขาหวังอะไรจากการเมืองล่ะ คุณทอง?

LIART

ตอบ : โลกปัจจุบันนี้หวังจากการเมืองก็คือ หวังการได้ครับ.

ถาม : ให้มันชัดๆ หวังธรรมะ หรือหวังประโยชน์?

ตอบ : นั่นหมายถึงหวังประโยชน์ครับ

มันหวังประโยชน์ มันไม่ได้หวังธรรมะ คือมันหวังการได้ประโยชน์ ไม่ได้หวังธรรมะ เมื่อไรจะมีนักการเมืองหรือระบบการเมืองที่มุ่งหวังธรรมะ ความถูกต้อง ความเจริญอย่างบริสุทธิ์ เราก็คงมองไม่เห็น. เคียงนี้เรามองเห็นแต่ว่า โลกกำลังหวังประโยชน์เพื่อเขาเอง คือเพื่อพวกเขาเอง เพื่อประเทศเขาเอง จากการเมือง.

ถาม : ก็มีคำถามติดพันกันต่อไปว่า โลกกำลังมีการเมืองในลักษณะไหนคุณประยูร?

ตอบ : โลกกำลังมีการเมืองในลักษณะที่ดังกล่าวยกตัวอย่างอยู่.

มีการเมืองในลักษณะที่จะหาประโยชน์ให้แก่เขา, ให้แก่พวกเขาพวกนักการเมือง, ประโยชน์ของนักการเมืองคนนั้นแหละ. มันก็แปลว่าไม่ได้หวังธรรมะ, ไม่ได้หวังจะได้ธรรมะ; ไม่ได้หวังสันติสุขอันแท้จริงอย่างที่เขาพูดเอง. เขาหวังประโยชน์เป็นอำนาจ เป็นวัตถุ เป็นประโยชน์อย่างโลก ๆ หนึ่ง

ถาม : นี่มีหวังใหม่ว่า โลกเราเนี่ย จะรู้จักการเมืองกันเสียใหม่ ในลักษณะที่ถูกต้อง; มีหวังใหม่คุณชวน?

ตอบ : ผมนึกว่ามีหวังครับ ถ้าหากว่า ทุกคนมีธรรมะ.

ถาม : ถ้าทุกคนมีธรรมะ ก็มีหวัง, อย่างนั้นก็เรียกว่า มันไม่มีทางผิดอะไรถ้าคุณตอบอย่างนั้น ตามข้อเท็จจริงเคียงนี้มีหวังใหม่ ที่ว่าโลกนี้จะกลับไปมีศีลธรรม มีการเมืองที่ประกอบด้วยศีลธรรม?

ตอบ : ถ้าอยู่ในภาวะปัจจุบันนี้ ไม่มีหวังครับ.

ถาม : ยังไม่มองเห็น แล้วเราหวังอะไร? ถ้าอย่างนั้น เราจะหมดหวัง สิ้นหวัง หรือว่าเราจะหวังอะไร เกี่ยวกับโลกชนิดนี้ คุณทอง?

ตอบ : ผมรู้สึกสิ้นหวังครับ.

LI RT

ถาม : คุณนั้นขแพ คือยอมแพ้ง่ายๆ, เอ้า, คุณประยูร ?

ตอบ : ถ้าพูดรวมถึงทั้งโลกแล้ว ตอนนั้นผมยังไม่อยากจะหวังอะไร; ปล่อยให้มันเป็นไปตามกรรมของมันเองสักพักหนึ่ง.

ถาม : คุณๆแล้ว เรายังไม่อาจจะหวัง ไม่มีเหตุผล ไม่มีช่องทางที่จะหวัง, แล้วเราจะไม่หวังอะไรเสียเลย? หรือเราจะไม่มีความคิดอะไรเสียเลยอย่างนั้นหรือ? เราจะไม่ยอมคิดอะไรเสียเลยเกี่ยวกับเรื่องนี้หรือ?

ตอบ : ถ้าเกี่ยวกับความคิดในการปฏิบัติธรรม หรือการที่จะนำธรรมกลับมา ก็ยังคงคิดกันอยู่เรื่อยครับ, แต่ถ้าหวังถึงผลความสำเร็จทั้งโลก ก็ยังไม่อยากจะหวังครับ; หวังแต่เพียงว่า เอาแค่สังคมน้อยๆไปก่อน.

นั่นแหละ มันก็ตั้งต้นด้วยสังคมน้อยๆ; เพราะฉะนั้นความหวังที่ว่าศีลธรรมกลับมา, ธรรมะกลับมา, ควรจะอยู่ในความหวัง. ไม่ควรจะสิ้นหวัง ไม่ควรจะเลิกเสีย; แล้วก็หวังให้มากๆไว้ดีกว่า เพราะว่าถ้ามันไม่ไค้เต็มนี้ แล้วมันก็จะไค้พอสมควร. ถ้าเราหวังไว้น้อยเกินไป มันไม่ไค้ แล้วมันจะหมดเลย.

ถาม : ถ้าจะตั้งปัญหาว่า โลกเรานี้ จะรู้จักการเมืองระบบบริสุทธ์ คือประกอบด้วยศีลธรรมกันเสียที จะไค้หรือไม่? เอ้า, จะถามให้มันสั้นๆดีกว่า ว่าเดี๋ยวนั้นคนในโลก หรือนักการเมืองของเราเป็นคนฉลาดหรือเป็นคนโง่ คุณประยูร ?

ตอบ : มันฉลาดคนละอย่างเสียแล้วครับ.

ถาม : เอ้า, ฉลาดในความหมายธรรมดาสามัญแหละ เขาเป็นคนฉลาดหรือคนโง่

ตอบ : ถ้าในความหมายของคนธรรมดาสามัญชนแล้ว นักการเมืองแต่ละท่านก็เป็นคนฉลาดทั้งนั้นครับ.

เป็นคนฉลาด คมกริบเป็นกรตทั้งนั้น. ที่นี้เราจะทำให้เขาไค้ความจริงอะไร ที่มันมีประโยชน์ที่ถูกต้องนี้ มันคงไม่ใช่เรื่องสิ้นหวัง; มันอยู่ที่ว่าใครจะรู้เท่าทัน มีปัญญาสามารถไปสะกิดเขา ให้เขาไค้ความฉลาดของเขาเสียใหม่ในทางที่ถูกต้องเท่านั้น.

เดี๋ยวมันมีเหตุบังเอิญอันใหญ่ สำคัญที่สุดอยู่อย่างหนึ่ง คือมันกำลังอยู่ในห้วงของความจมลงไปในวันัตถุนิยม: ลุ่มหลงความสุขทางเนื้อทางหนัง แต่ละคน ทั้งนักการเมือง และมีใช้นักการเมือง. เขาต้องการอย่างนั้นมันมากเกินไป จนไม่ถือความผิด ความถูก ความชั่ว ความดี อะไรอยู่ได้, ถือเอาแต่ว่า ให้ได้ๆ สิ่งที่เขาต้องการก็แล้วกัน; เรียกว่า โลกมันกำลังมีการกดดัน ได้รับการกดดัน ชนิดที่ให้รับเอาแต่การเมืองประเภทกลโกง หรือไร้ศีลธรรมทั้งนั้น

ความกดดันที่มันบีบบังคับอยู่แท้จริง คืออำนาจของวันัตถุนิยม ทำให้นักการเมืองมุ่งแต่จะเอาประโยชน์ โดยไม่ต้องนึกถึงศีลธรรม, ฉะนั้นเราจึงไม่ได้ยินคำว่า ศีลธรรมในรัฐสภา หรือว่าในหมู่นักการเมืองทั่วไป.

เหตุผลว่าโลกต้องมีธรรมเป็น “การเมือง”

ถ้าเราจะทำประโยชน์แก่โลก ด้วยการช่วยกันปรับปรุงแก้ไข มันก็มีอยู่อย่างเดียวกันคือ อย่าเพื่อทอดทิ้ง ในข้อที่ว่า สร้างความนิยมในพระธรรมขึ้นมา. ถ้าเราจะมองในแง่ของธรรม ก็มุ่งให้มันมีธรรม; ถ้ามองในแง่ของการเมือง ก็ให้เขานิยมระบบการเมือง ที่ประกอบอยู่ด้วยธรรม.

ช่วยกันเปิดเผย ชี้แจง ให้มองเห็นข้อเท็จจริง ความจริง ความถูกต้อง ของสิ่งที่เรียกว่า การเมือง หรือของคำว่า ธรรม. องค์การโลกทั้งหลาย เช่น องค์การสหประชาชาติ นั้น ช่วยอะไรได้บ้างในแง่; ปัญหาอันออกจะอาจเอือมไปสักหน่อย แต่ไม่เป็นไรคอก ช่วยกันคิดดู.

ถาม : คุณทอง ลองว่าซิ องค์การโลกช่วยอะไรได้บ้าง ในแง่;

ตอบ : ถ้าว่าถึงหลักการแล้ว อาจจะช่วยให้; แต่พอปฏิบัติการเข้าจริงๆ แล้วมันก็เป็นไปในลักษณะเพื่อพวกเสียอีกครับ.

คุณก็รู้ การเมืองของโลกดี ถ้าอย่างนั้น เพราะว่าเราจะมองหรือว่าจะฟัง หรือจะรับข่าวกระแสไหนมา มันพบแต่ว่า เป็นความล้มเหลวในการรักษาความเป็นธรรมในองค์การโลก; เพราะมันผูกพันกันอยู่แต่พรรคแต่พวก ก็โหวตคะแนนเสียงให้กันตามพรรคตามพวก มันเป็น

LIART

เพื่อประโยชน์ไปเสียทั้งนั้น; ฉะนั้นองค์การขนิคนั้นเลยกลายเป็นที่ย่อแย้งประโยชน์ ด้วยการผูกพันกันเป็นพวก โดยกลไกที่แสนจะฉลาด ในการผูกพันกันเป็นพวก. นี่ก็เป็นอันว่า เราหวังไม่ได้จากองค์การโลกขนิคนั้น, คือหวังไม่ได้ในการที่จะให้ศีลธรรมกลับมา เพราะว่าเป็นที่บูชาประโยชน์. เพราะฉะนั้นเราก็ต้องข้แจ้งกันไปด้วยตั้งแต่พื้นฐาน ให้คนที่เป็นอย่างๆ หน่อย หน่อยหนึ่ง ของโลกนี้ เข้าใจความถูกต้องเกี่ยวกับพระธรรม.

ที่มองดูถึงประเทศแต่ละประเทศ รวมทั้งประเทศเราด้วย มันตกอยู่ในหลุม ในบ่อ ในไซคร้าย ที่จะไม่เป็นไปเพื่อศีลธรรม คือว่าตกอยู่ในห้วงแห่งความกลัว. ประเทศเล็กๆ อย่างประเทศเรานี้ ข้อแรกก็คือความกลัว: กลัวแพ้ กลัวอด หรือว่ากลัวไม่มีรสชาติอะไรนี่; ก็ไม่กล้าจะเงื่อไปมองศีลธรรม, ก็เอาแต่เรื่องการเมืองประโยชน์ เลยไม่รู้จักการเมืองที่ประกอบด้วยธรรมที่จะช่วยได้; มันเป็นอย่างนี้เสียที่หนึ่งก่อน; ฉะนั้นจึงตกอยู่ในภาวะจำเป็นที่ต้องทงพระธรรม, แม้ว่าจะจะเป็นประเทศพุทธบริษัท มันก็จำเป็นที่จะต้องทงพระธรรม.

(ตัวอย่างภาวะจำเป็นที่ต้องทงธรรม)

จะเล่าเรื่องเล็กๆ ฝากไว้สักเรื่องหนึ่ง เผื่อว่าใครยังไม่เคยได้ยิน ถ้าตายเสียจะไม่มีใครเล่า คือ อุบาสกคนหนึ่ง ที่เป็นอุบาสกที่ใช้ได้ คราวหนึ่งเขาจนขึ้นมา เขาก็มาขออนุญาตเลี้ยงหมู แก่จนสักระยะหนึ่งเถิด. อาตมาก็บอกว่าตามใจขี ตามใจเถอะ คือไม่ห้าม และก็ไม้ออ, ตามใจคุณขี; แปลว่า การที่มีธรรมะ แล้วความจำเป็นมันบังคับ ต้องทงธรรมะชั่วคราว ถ้าไม่เข้มแข็งพอ มันก็จะต้องทงธรรมะ. เหมือนกับว่าประเทศชาติแต่ละประเทศในโลกนี้ มันไม่เข้มแข็งพอที่จะยึดธรรมะไว้เป็นเพื่อนตาย, เพื่อนตายดีกว่า; เพราะถ้าเขาเป็นคนจริง เขายอมตายโดยไม่เสียธรรมะ. ถ้าอุบาสกคนนั้น จะไปหาวิธีอื่น นอกจากการเลี้ยงหมูมันก็คงจะไม่ได้; เคี้ยวมันเขามันไม่ถนัดหรือไม่อะไรก็ตาม เขายอมว่าจะต้องเลี้ยงหมู ไม่ใช่ฆ่าขายคอก เพียงแต่ว่าเลี้ยงหมูเป็นๆ ขาย ซึ่งมันก็ต้องสูญเสียความเป็นอุบาสก.

นี่ก็เรียกว่า ตกอยู่ในภาวะจำเป็นที่ต้องทงธรรมะ ก็น่าเห็นใจ. ประเทศทั้งหลายในโลก โดยเฉพาะประเทศเล็กๆ ทั้งหลายซึ่งมีมาก จำเป็นจะต้องทงความจริง ความยุติธรรม หรือธรรมะ ไปเอาตัวรอดกันก่อน, แล้วนักการเมืองก็ต้องหมุนไปแบบนั้นหมด.

LIART

ที่นี้ไปดูประเทศใหญ่ เช่น จีน ร่ำรวย มันก็อย่างเดียวกันอีก มันยังไม่พอในประโยชน์ที่จะได้ ก็เล่นการเมืองชนิดที่ทำนาบนหลังประเทศเล็กๆ. คนร่ำรวยก็ทำนาบนหลังคนจนๆ ก็เลยไม่ต้องมีกรรมกันไปเสียทั้งหมด. อย่าเข้าใจว่า เป็นข้ายแล้วจะมีกรรม เป็นขวาแล้วจะมีกรรม เพราะกรรมนั้น มันอยู่ตรงกลางเสมอไป. เรื่องนี้ไว้ไปพูดวันหลัง มันยืดยาว

สรุป : การเมืองคือกรรม.

เอ้า, ในที่สุดก็สรุปความ เรื่องที่เราได้พูดกันวันนี้ มันก็จะนานมากแล้ว กรรมกับการเมือง! ถ้ารู้จักการเมืองอย่างถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติแล้ว จะเห็นว่าการเมืองก็คือกรรม, ระบบกรรมที่จะช่วยให้มนุษย์อยู่เป็นปกติสุข เป็นสายหนึ่ง แขนงหนึ่งของกรรมทั้งหลาย. เคยวนกรรมชนิดนี้ หรือการเมืองชนิดนี้มีไม่ได้ในโลก เพราะว่ามันตกเป็นทาสของวัตถุ คือความสุขทางเนื้อหนังนี้; เมื่อพูดว่าวัตถุแล้วก็ขอให้เข้าใจว่าความสุขทางเนื้อหนัง.

ที่นี้พุทธบริษัทเรา ถ้าเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าจริง ก็ต้องมีสัมมาทิฐิ ถ้าไม่มีสัมมาทิฐิ ก็ไม่ใช่สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า; ฉะนั้นเราจะต้องมีสัมมาทิฐิ, และเราก็เป็นพุทธบริษัท แล้วเราจะต้องมีอะไรตามแบบของพุทธบริษัท : พุทธบริษัทมีการเมืองได้ตามแบบของพุทธบริษัท.

อย่าไปเข้าใจว่า การเมืองไม่เกี่ยวกับศาสนา หรือการเมืองไม่เกี่ยวกับพุทธบริษัท การเมืองที่ถูกต้อง ต้องเกี่ยวข้องกับทุกคน แม้เป็นพระเป็นเณร จะต้องมีการเมืองของกรรม; ช่วยทำให้โลกนี้มีกรรม, แต่อย่าไปเล่นการเมืองระบบของกิเลส ที่เขาก็ได้มีประกาศคณะสงฆ์ห้ามไว้แล้ว พระอย่าไปเล่นการเมือง ก็หมายถึงการเมืองระบบนั้น; แต่ถ้าเราเล่นการเมืองระบบของพระเจ้า ของพระธรรม ก็ไม่เห็นมีใครห้าม ไม่มีเหตุผลที่จะต้องห้าม.

พุทธบริษัทก็มีกรรมของพุทธบริษัท มีการเมืองตามแบบของพุทธบริษัท : มีกรรมนั้นเองเป็นสิ่งถูกต้อง ถาวรเป็นนิรันดร ไม่ต้องเปลี่ยนแปลง; เป็นการเมืองที่ไม่ต้องเปลี่ยนแปลง. ถ้าเราถือระบบกรรมแล้วจะมีระบบการเมืองที่ไม่ต้องเปลี่ยนแปลง, แล้วการเมืองนั้นมีกรรมเป็นเนื้อแท้ มีพระเจ้าเป็นจอมโจกของนักการเมือง

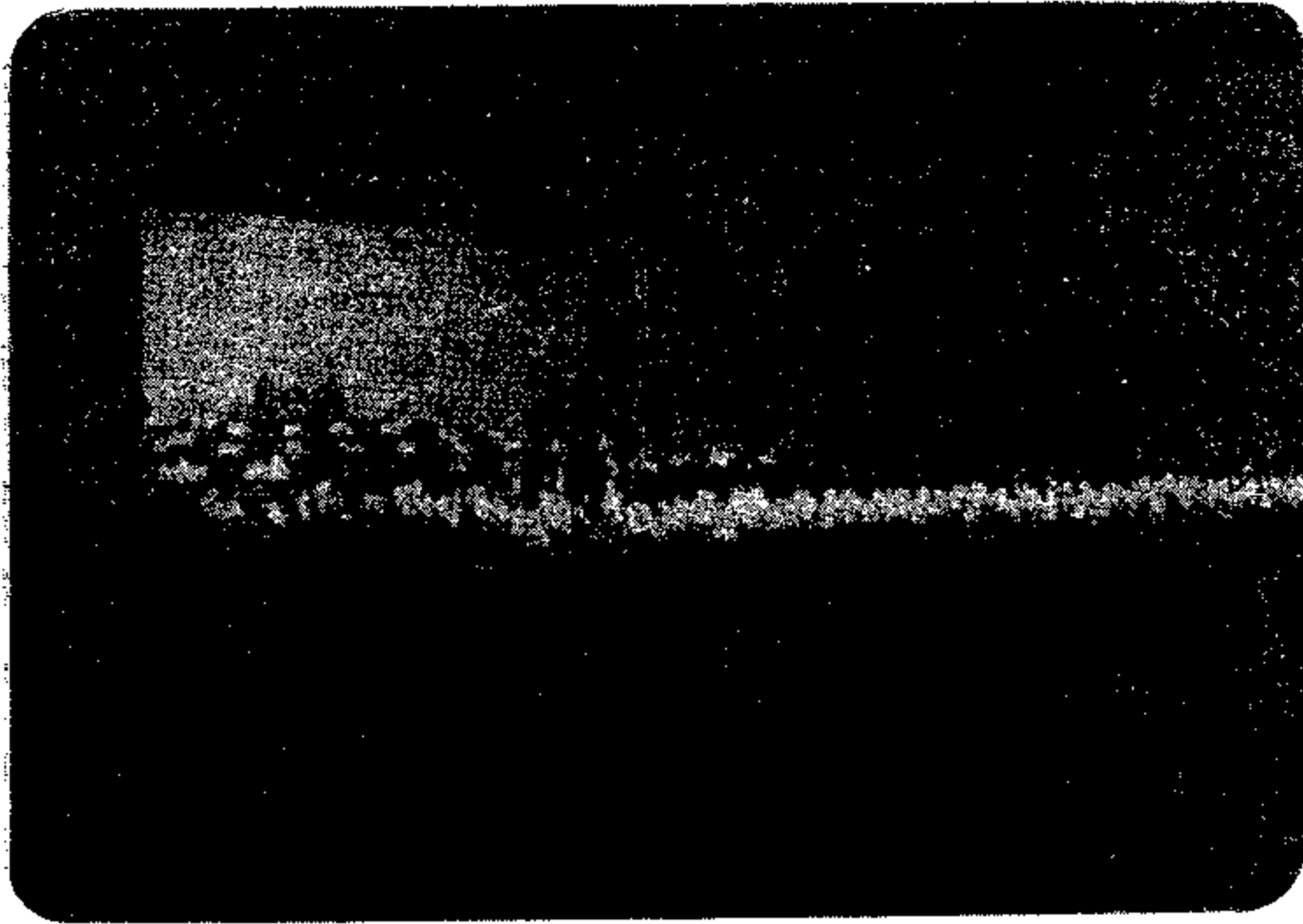
ถ้ามองอย่างละเอียดแล้ว พูดได้เลยว่า พระพุทธเจ้าก็เป็นจอมโจกของนักการเมือง คือจะจัดโลกให้มีความสุข ; แต่เดี๋ยวนี้ เราไม่พูด ไม่กล้าพูด เขาจะปรับให้เราเป็นคน ละลาบละล้วงจ้วงจาบพระพุทธเจ้าไป. ฉะนั้นพูดกันเฉพาะพวกเรา จะไม่ตะโกนคังๆ ไปว่า พระพุทธเจ้าเป็นจอมนักการเมือง ; แต่ที่จริงท่านก็เป็นอย่างนั้น เป็นผู้ประสงค์จะจัดโลกนี้ให้ สุข. ท่านมีธรรมะเป็นระบบการเมือง ; แล้วก็มีพวกเราทุกคนเป็นผู้จัดการเมืองให้โลกนี้ มันมีความสุข.

นี่ใจความทั้งหมดของคำบรรยายที่ได้บรรยายมานี้ โดยสรุปสั้นๆ ว่า “ธรรมะกับ การเมือง” มันเป็นอย่างนี้.

การบรรยายนี้สมควรแก่เวลา และสมควรแก่เร็วแรงแล้ว ; พูดไม่ไหว แล้วก็ยุติที่ก่อน. ให้โอกาสพระคุณเจ้าท่านได้สวดบทพระธรรม สำหรับส่งเสริมความ พื่อใจในพระธรรม เพื่อเป็นประโยชน์แก่การเมืองในระบบของพระธรรม ต่อไปเถิด

(พบกับ ธรรมะกับการเมือง ตอน 2 เดือนกุมภาพันธ์ 2525)

มหาตริยางค์ไทย

ดนตรีไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่น่าภูมิใจชิ้นหนึ่งของไทย แนวความคิดที่ว่าดนตรีไทยเป็นเรื่องโบราณ เชื่องช้า ไม่ทันกาล กำลังจะหมดสิ้นไปเพราะเพลงไทยสากลมากมาย ได้นำทำนองไทยมาประยุกต์เข้ากับเนื้อร้องใหม่ ๆ ก่อให้เกิดความนิยมชมชื่นในหมู่ประชาชนทั่วไป ทั้งนี้ก็เนื่องจากสามัญสำนึกยอมยอมรับในสิ่งที่คุ้นเคยมากกว่า ความเคยชินกับทำนองมาแต่อดีตกาล ทำให้รับฟังเพลงนั้น ๆ ด้วยความซาบซึ้งเป็นพิเศษกว่าทำนองสากลทั่วไป

มหาตริยางค์ไทยเป็นก้าวใหม่แห่งโลกดนตรีไทย เทียบได้กับวงบรรเลงของประเทศตะวันตกซึ่งประกอบด้วยเครื่องดนตรีไทยเป็นจำนวนประมาณ 200 ชิ้น โดยต้องอาศัยความพร้อมเพรียงในการบรรเลงจึงจะก่อให้เกิดความงดงามทั้งภาพและเสียง

นับว่าเป็นความพยายามและการเสียสละอย่างสูงของท่านผู้คิดประดิษฐ์และนักดนตรีทุกท่านมิได้มีส่วนในการอนุรักษ์ศิลปไทยชั้นนี้ เพราะดนตรีไทยเป็นเรื่องของผู้มีใจรักโดยแท้ ไม่มีผลประโยชน์เข้ามามีส่วนแม้แต่น้อย จึงเป็นสิ่งที่ทุกท่านควรจะให้ความสนใจ สนับสนุนในสิ่งที่ตั้งงามเช่นนี้สืบไป

บรรณาธิการ

LIART

มหาตุรียางค์ไทย

โดย น.อ. สมภพ ภิรมย์ ร.น.

วงดนตรี “มหาตุรียางค์ไทย” เป็นการปฏิรูปดนตรีไทยในรอบ 200 ปีของกรุงรัตนโกสินทร์อย่างแท้จริง เพราะประเพณีของไทยที่สืบเนื่องกันมาแต่โบราณนั้น ดนตรีไทยเป็นเพียง “องค์ประกอบของพิธีกรรม” เป็นส่วนใหญ่ เช่นดนตรีบรรเลงในพิธีกรรมของพระมหากษัตริย์ ดนตรีไทยประจำกษัตริย์เทศน์มหาชาติ ดนตรีสำหรับนาฏศิลป์ เช่น การรำน้ำพาย ดนตรีประโคมศพ ฯลฯ ปรากฏว่าผู้ฟังดนตรีคู่กันไป คิมกันไป สนทนาวิสาสะ สุกุบุตร ลูกนั่งหลุก หล่านโดยมิได้ตั้งใจรับรสดนตรีอันสุนทรีย์แม้แต่น้อย คู่ประหนึ่งว่าดนตรีเป็นเพียงภูมิหลัง (Back Ground) ของงาน ภูมิหลังของคุณ ของการดื่ม (เหล้า) นอกจากนั้นแล้วการบรรเลงดนตรีไทยมักจะ “ขอแรง” ไม่มีค่าแรง ไม่มีคุณค่า แล้วนักดนตรีจะทรงชีพอยู่ได้อย่างไร สังคมได้ให้ เกียรติยศ แก่นักดนตรีไทยเพียงเล็กน้อย ยุคทองของดนตรีไทย มีเพียงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เท่านั้น แต่วงดนตรีของยุโรปชนิดซิมโฟนี (Symphony) หรือ คอนแชร์โต้ (Concerto) นั้น ผู้ฟังต้องนั่งฟังโดยสำรวมกริยาโดยคุณภาพคือเงียบขนาดเข้าสมาธิฟังดนตรี หลับตา สงบนิ่ง เพื่อฟังดนตรีเท่านั้น แม้แต่การปรบมือให้เกียรติก็ต้องมีกฎเกณฑ์ว่า “จบเพลง” จึงจะปรบมือได้ ขณะยังไม่จบเพลง แม้แต่จบเพียงกระบวนหนึ่ง หรือท่อน (Movement) ก็ปรบมือไม่ได้ มีกฎเกณฑ์ห้ามไว้ (Tabu) ถ้าผู้ใดปรบมือถือว่าไม่มีมารยาทในการฟัง ขาดความรู้ในการฟังเพลง หากปรบมือผิดกฎเกณฑ์กลายเป็นคนป่าเถื่อนไปเลย ฉะนั้นการฟังดนตรีของยุโรป จึงต้องมีมารยาทในการฟัง งดสนทนา มีสมาธิให้เกียรติต่อผู้บรรเลง เพื่อได้รับสุนทรีย์รสและให้เกียรติแก่เพลง แม้แต่การบรรเลงในห้องเล็ก ๆ เรียกว่า “แชมเบอร์มิวสิก” (Chamber Music) ย่อมมีบรรยาการ “เงียบ” เป็นผู้มีสนิยม เป็นต้น

LIART

แต่เพลงไทย คณิตไทย เวลาบรรเลงผู้ฟังเสียง “ขาด” ไม่ยอมรับสุนทรีย์
 ของดนตรีเลย ไม่ให้เกียรตินักดนตรี ไม่ให้เกียรติเพลงซึ่งเป็นศิลปะบริสุทธิ์ (Pure Art) กว่า
 ศิลปะประเภทอื่น มีหน้าข้าบางครั้งยังประกาศอีกว่า “ดนตรีประกอบนาฏศิลป์” ข้างทำได้เจ็บ
 ปวดค้ำจริง

นาฏศิลป์ เช่น โขน ละครรำ บัลเลต์ หรือ โอเปอร่านั้น เป็นเพียงผลพลอยได้
 ของวรรณกรรมกับดนตรี

ศิลปวรรณกรรมร่วมกับศิลปดนตรี ทั้งสองอย่างนี้เป็นต้นกำเนิดก่อให้เกิด “นาฏ
 ศิลป์ (Dramatic Art)” น่าจะเข้าใจเช่นนี้

นอกจากนี้แล้ว ในประเทศไทยนั้น ปรากฏน้อยมาก ว่าประชาชนจะไปนั่งฟังการ
 บรรเลงดนตรีไทยโดยเฉพาะ เช่นตั้งใจฟังการประชันวงปี่พาทย์หรือวงดนตรีโยธวาทิต ซึ่งจัด
 โดยเอกชนเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะประเทศไทยขาด “ศาลาดนตรี (Music Hall)
 เช่นของต่างประเทศตัวอย่างในอังกฤษมี ไรย์อัลเบิร์ตฮอลล์—ไรย์เฟสตีวอลฮอลล์ ในอเมริกามี
 คาเนกีฮอลล์ และยุโรปทุกประเทศให้เกียรติแก่ดนตรี มีศาลาดนตรี (Music Hall) โดยเฉพาะ
 ทุกประเทศก็อาจกล่าวได้เป็นศาลาสำหรับบรรเลงดนตรีโดยเฉพาะเท่านั้น ในส่วนตัวข้าพเจ้า
 เลื่อมใสต่อโรเยลเฟสตีฮอลล์และศาลาดนตรีในกรุงเบอร์ลินเยอรมันตะวันตกเป็นอย่างมาก แต่
 บัดนี้เป็นที่น่ายินดีเป็นอย่างยิ่งว่า “มหาคุริยางค์ไทย” ได้ปฏิรูป (Reform) การดนตรีจากดนตรี
 ประกอบนาฏศิลป์ หรือดนตรีรับพระเทศน์หรือดนตรีเป็นส่วนประกอบพิธีกรรม มหาคุริยางค์ไทย
 สามารถ ลบ—ล้าง คำว่าดนตรีเป็นส่วนประกอบให้หมดไปโดยสิ้นเชิง มหาคุริยางค์ไทยเป็น
 การแสดงศิลปะ (Performing Art) ให้ประจักษ์ในคุณค่าของดนตรีอย่างแท้จริง (Absolute
 Music) ให้มนุษย์ได้รับคุณค่าสุนทรียรส (Aesthetic Value) ของศิลปะการดนตรีอย่างซาบซึ้ง
 ประทับใจ

“มหาคุริยางค์ไทย” เป็นดนตรีบริสุทธิ์ เป็นตัวของตัวเอง ไม่ต้องไปประกอบ หรือ
 เป็นองค์ประกอบของอะไรอีกแล้ว มหาคุริยางค์ไทยบรรเลงตรีงผู้ชม ผู้ฟัง นั่งติดกับที่นั่งโดยมี

สมาธิฟังเพลงได้รับ “สุนทรียรส” จากเพลงไทย เช่นเดียวกับเพลงประเภทซิมโฟนี หรือเพลงคอนแชร์โต้ของยุโรป

มหาศรียางค์ไทย จึงเป็นการปฏิรูปดนตรีในรอบ 200 ปีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ผู้ให้กำเนิดมหาศรียางค์ไทย คืออาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร อาจารย์วิชาการดนตรีไทยแห่งวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร อาจารย์ประสิทธิ์ ได้รับคำปรารภจากท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ว่า

ดนตรีไทยน่าจะขยายวงให้ใหญ่ได้เท่ากับวงออเคสตรา (Orchestra) ของฝรั่ง ประกอบทั้งอาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร ได้เคยเกิดความประทับใจการบรรเลงซิมโฟนีของฝรั่ง เห็นคันซักไวโอลิน ลากคันซักออก และส่งคันซักเข้า พร้อมเพรียงกันดี เป็นภาพน่าดู เพลงบรรเลงเพราะ มีวินัยในการบรรเลง ภาพงาม บรรยากาศผสมกลมกลืนกัน ทั้งหมดนี้เป็นอิทธิพล บันดาลให้ อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร เกิดความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร จึงควรเป็นศิลปินประเภท Impressionist ประดิษฐ์วงมหาศรียางค์ขึ้น โดยจัดให้นักเรียนดนตรีไทยทั้งชายหญิงของวิทยาลัยนาฏศิลป์หัดบรรเลง โดยมี “วินัย” ในการบรรเลงเป็นหลัก โดยใช้ “เพลงไทย” โปรดอย่าเรียกว่า “เพลงไทยเดิม” เรียกว่า “เพลงไทย” เท่านั้น เครื่องมือดนตรีไทยทุกชนิดผสมผสานกัน โดยการเรียบเรียงเสียงดนตรี (Arrangement) การเรียบเรียงเสียงประสานของฝรั่ง อดสูห์ฝึกซ้อมอยู่ 2-3 ปี แต่มิได้มีโอกาสแสดงไม่มีโอกาสได้ขึ้นแสดงบนเวทีเลย

บังเอิญโชคดี ในงานพระราชพิธีเฉลิมฉลองพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2515 อธิบดีกรมศิลปากร ในขณะนั้นได้เห็นคุณค่าวงมหาศรียางค์ไทย จึงจัดให้มีการบรรเลงเป็นการเฉลิมฉลอง “พระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร” นับเป็นดิถีอันมหามงคลฤกษ์ หรือพูดอย่างภาษาตลาดว่า หยิบเพชรมาวางไว้บนเรือนแหวน ฉะนั้น

วันที่ 28 ธันวาคม 2515 ซึ่งนับว่าการปฏิรูปดนตรีไทยถือกำเนิดขึ้นในมหามงคลสถาปนาสยามมกุฎราชกุมาร เป็นการปฏิรูปดนตรีไทย มีศักดิ์มีศรี งดงามมีสุนทรียรส ทัดเทียมกับซิมโฟนี หรือคอนแชร์โต้ ของยุโรป ได้เป็นอย่างดี

มหาครุฑยางค์ไทย โดยอาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร มหาครุฑยางค์ไทยและอาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร จึงควรได้รับเกียรติในการปฏิรูปนี้ เป็นประวัติการณ์นับแต่กรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา ถึงกรุงรัตนโกสินทร์ฉลอง 200 ปี ในพ.ศ. 2525 นี้

หากจะมีผู้ถามว่ามหาครุฑยางค์ไทย คืออะไร หรือมหาครุฑยางค์ไทย มีลักษณะอย่างไร อาจตอบได้อย่างสามัญชน จากประสบการณ์ที่ได้ฟังบรรเลงครั้งสำคัญ ๆ มาแล้ว 2 ครั้งคือ

ครั้งแรก เณรมณฑลองค์พระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร วันที่ 28 ธันวาคม 2515

ครั้งที่สอง ในงานมหกรรมดนตรีศรีศตวรรษ วันที่ 8-9 สิงหาคม 2524 ฉลอง 100 ปี หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

ทั้งสองครั้งบรรเลงที่โรงละครแห่งชาติ ผู้ฟังแน่นโรงละครและได้รับชื่นชมยินดีทั้งสองครั้ง

ครั้งแรก วงดนตรีนี้เรียกง่าย ๆ ว่า วงดนตรีไทย 200 คน ซึ่งไม่ตรงต่อความจริง และนามไม่ไพเราะ จึงตั้งชื่อว่า “มหามโหรี” ก็ไม่สมควรเพราะเป็น “ไทยคำสวน” ไม่สุภาพ และได้ตั้งชื่ออีกว่า “มโหรีมหิพาร์” ฟังเป็นลิเกไป เสียใจไม่น่าฟัง จึงมีมติว่า “วงมหาครุฑยางค์ไทย”

สรุปได้ว่า “มหาครุฑยางค์ไทย คือมโหรีวงใหญ่ซึ่งมีวาทยกร (Conductor) อำนวยเพลง”

ลักษณะ และกฎเกณฑ์ของมหาครุฑยางค์ไทย ควรมี “รูปแบบ (FORM)” ดังนี้

1. ลักษณะทั่วไป วงมหาครุฑยางค์ไทย คือวงมโหรีของไทยที่มีผู้อำนวยเพลงหรือวาทยกร และต้องฟังเสียงดนตรีแท้ (Absotute Music) ต้องไม่ใช้ไมโครโฟนเลย ต้องการเสียงดนตรีบริสุทธิ์เท่านั้น จำนวนเครื่องดนตรีโดยประมาณ ดังนี้:—

เครื่องดนตรีประกอบค้ำย (ประมาณ)		จำนวนอย่างน้อย
1.1 เครื่องคิก	จะเข้	20 ตัว
1.2 เครื่องตี	ซอสามสาย	5 คัน
	ซอด้วง	10 คัน
	ซออู้	20 คัน
1.3 เครื่องตี	ระนาดเอก	6 ราง
	ระนาดทุ้ม	10 ราง
	ฆ้องวงเล็ก	10 วง
	ฆ้องวงใหญ่	10 วง
	ระนาดเอกเหล็ก (เสนอเพิ่ม)	5 ราง
	ระนาดทุ้มเหล็ก (เสนอเพิ่ม)	5 ราง
	1.4 เครื่องเป่า	ขลุ่ยเพียงออ
	ขลุ่ยลิบ	10 เล้า
	ขลุ่ยอู้ (เสนอเพิ่ม)	10 เล้า
1.5 เครื่องประกอบจังหวะ	ฆ้องราว	1 ราว
	ฆ้องโหม่ง	1 ฆ้อง
	กลองสองหน้า	1 ใบ
	กลองทัดคู่	1 คู่
	กลองแขก	2 ใบ
	ตะโพน	1 ใบ
	ตะโพนมอญ	1 ใบ
	เบิ่งมวง	1 ใบ
	เบิ่งมวงคอก	1 คอก
	ฉิ่ง	1 คู่
	กรับพวง	5 อัน
กรับไม้ไผ่	5 อัน	

1.6 ปีนอก ปีนใน ปีชวา และปีมอญ อาจจะต้องเพิ่มขึ้นตามความจำเป็นของ
เพลง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้อำนวยการเพลง
รวมประมาณ 200 ชิ้น

2. ลักษณะเฉพาะ กำหนดจ้กวางให้ความงามของวง เน้นความงามของม้องวง
เล็ก ม้องวงใหญ่ เป็นจุดเด่นสำคัญ และกำหนดให้ม้องวงบรรเลงให้เกิดสุนทรียรสเท่าที่ลักษณะ
เพลงนั้น ๆ จะเปิดโอกาสให้เสียงม้องแสดงออกได้ ก้อนั้นเสียงม้อง

การแต่งกายของนักดนตรี ควรกำหนดให้เป็นแบบฉบับ ปัจจุบันอาศัยเครื่องแบบ
นักเรียนครูเรียบร้อยดี แต่ยังไม่งาม

3. การขับร้อง การร้องส่ง หรือร้องส่งแบ่งออกเป็นสามประเภท

3.1 การร้องส่งแบบประเพณีนิยม ร้องส่งคู่แปด ชายหญิงร้องส่งแล้วคนตรีรับ
หรือเป็นหมู่ นักเรียน 30 คน

3.2 ขับร้องเสียงประสาน หญิง-ชาย คอลเสียงไปกับการบรรเลง หรือสุดแต่
วาทยกร กำหนด (เสนอแนะเพิ่มเติม)

3.3 นักร้องชายหญิงคู่ หรือชายหญิงเดี่ยว ยืนคู่ กับวาทยกร (เป็นการเสนอ
แนะเพิ่มเติม)

4. การบรรเลงนำ บรรเลงนำ (Introduction) ระยะสั้น ๆ แล้วลดเสียงให้เบา
ลงกลมกลืนกัน กับการขับร้องส่งให้เสียงผสมผสานกลมกลืนกันตามแบบของท่านครู หลวงประ-
คิษฐ์ไพเราะ

5. แบบฉบับท่วงทำนอง การบรรเลงท่วงทำนอง กำหนดให้บรรเลงทำนอง
(Melody) ทั้งวงก่อนแล้วจึงเดี่ยวหมู่เครื่องมือต่าง ๆ หรือเมื่อขับร้องส่ง แล้วจะกำหนดให้เดี่ยว
หมู่เครื่องมือสลับอย่างใด แล้วแต่ความสามารถ ความบันเทิงใจ ความประทับใจ ความคิด
สร้างสรรค์ ของวาทยกรเป็นสำคัญ เป็นขั้นตอนดังนี้ เช่นตัวอย่าง.—

5.1 คนตรีบรรเลงนำเพลง

5.2 ขับร้องส่ง

5.3 เครื่องมือทุกชนิดบรรเลงรับ

5.4 หมู่เครื่องมือใด เครื่องมือหนึ่ง เช่น ซอสามสายรับแล้วซออื่นตาม และ เครื่องมือบรรเลงประสานต่อไป เช่นนี้ เป็นต้น ทั้งนี้สุดแต่อารมณ์ (Mood) สร้างสรรค์ของวาทยกรจะเกิดสุนทรียรสอันใดจะเน้นเครื่องดนตรีประเภทใด “สุดแต่วาทยกรจะเนรมิตร”

6. ชั่วโมงการบรรเลง ในการบรรเลงแต่ละครั้ง ๆ ไม่ควรเกิน 2 ชั่วโมงครึ่ง แบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วงแรก 60 นาที พัก 15 นาที ช่วงหลัง 75 นาทีโดยประมาณ เท่าที่บรรเลงมาแล้ว บรรเลงสองชั่วโมงครึ่งไม่มีหยุดพัก บรรเลงติดต่อกันไปก็ไต่ผลดี ผู้ฟังสนใจดีมาก

7. กำหนดข้อบังคับอย่างเคร่งครัด คนตรีมหาครูยางค์ไทย จะต้องไม่บรรเลงเพื่อประกอบการแสดงนาฏศิลป์ หรือการแสดงอื่นใด ๆ ทั้งสิ้น ให้บรรเลงเฉพาะคนตรีบริสุทธิ์ (Pure Music) แม้แต่จะบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ จะต้องไม่มีการแสดงของนาฏศิลป์ ต้องแสดงคนตรีล้วน เช่น Symphony หรือ Concerto ของยุโรป คือคนตรีเพื่อคนตรี (Music for music's Sake)” เท่านั้น

8. วินัยในการบรรเลง นักคนตรีผู้บรรเลงทุกคนจะต้องอยู่ในความควบคุมของวาทยกร ต้องมีวินัยในการแสดงออกอย่างพร้อมเพรียง ทั้งในท่วงท่า อากัปกริยา ส่งเสียงหนักเบา เร็วช้าปานกลาง รวดเร็ว นุ่มนวล รุกเร้า หรือกลมกลืน พร้อมกันในการเปล่งเสียงทุก เครื่องมือสุดแต่วาทยกร จะกำหนดเมื่อใดอย่างไร

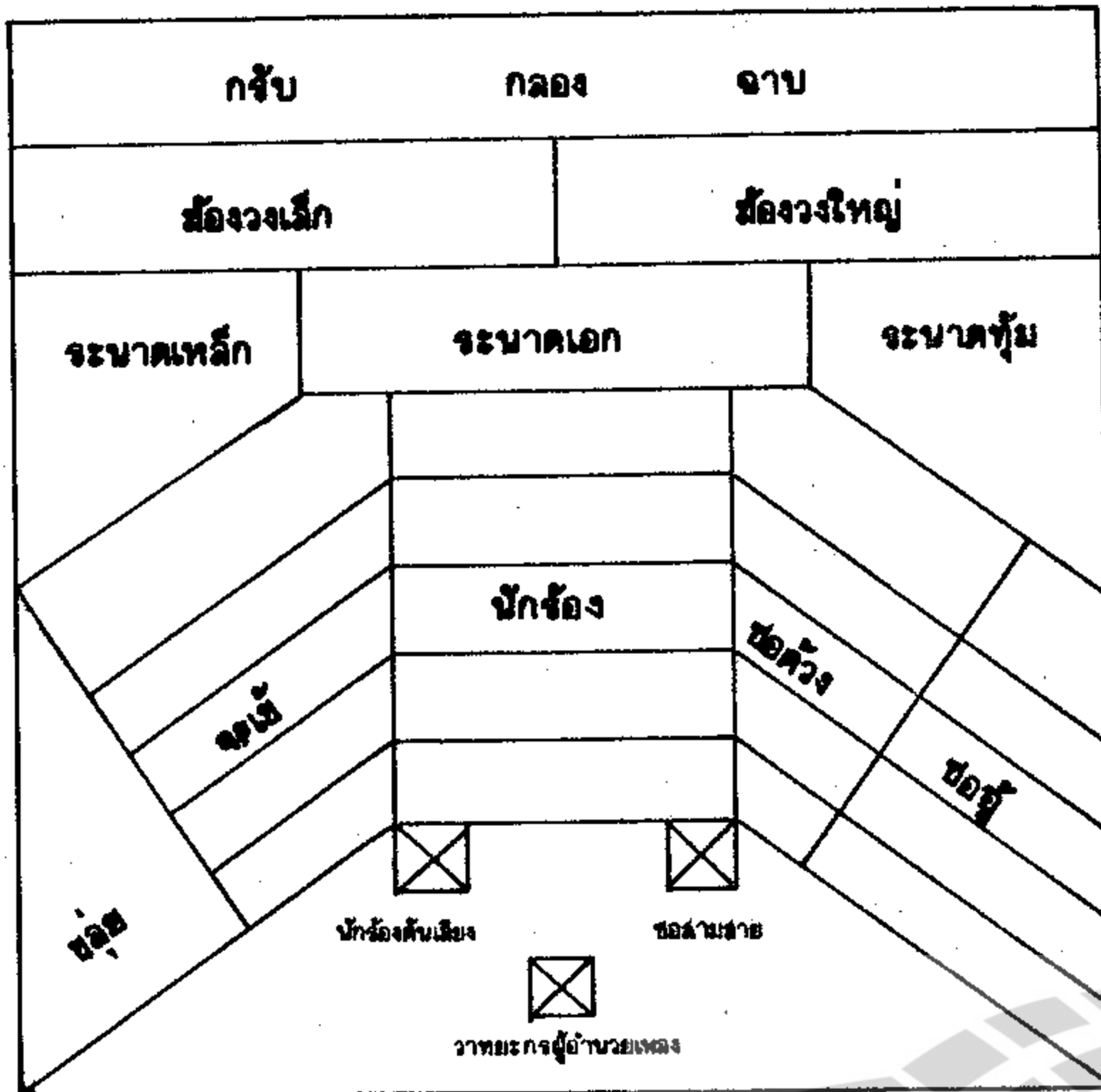
9. กำหนดการวางแผนผังตำแหน่งเครื่องดนตรีคั้งแบบฉบับต่อไปนี้

วงดนตรี มหาวิทยาลัยไทย

(จากประมวลการณิ และกาณณนณน)

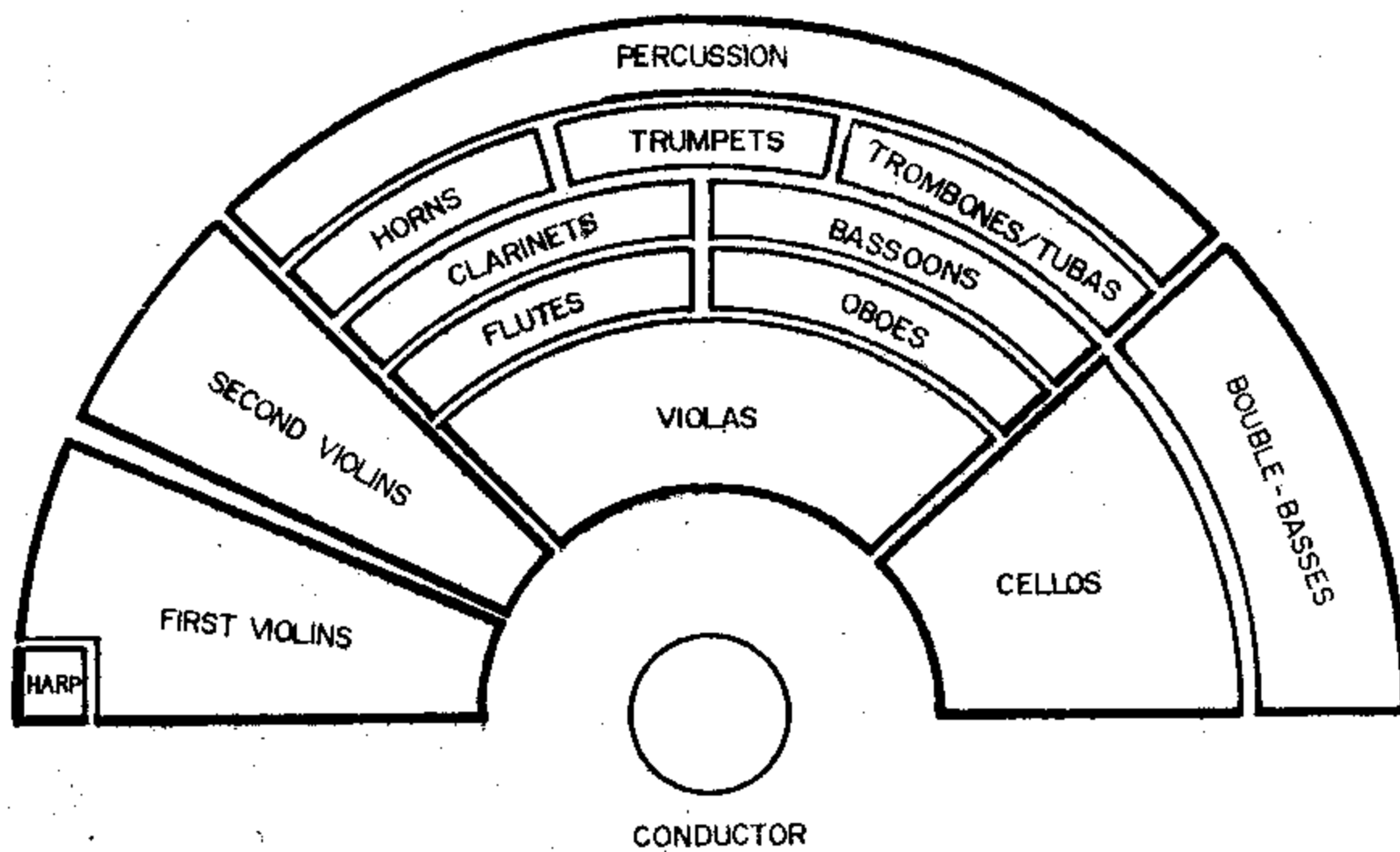
เครื่องประกอบจังหวะ

เปิงมางคอก

LI RT

Legislative Institutional Repository of Thailand

แผนผังวงซิมโฟนีของยุโรปจากหนังสือหน้า 127 THE BOOK OF MUSIC ของ ARROOW BOOK LTD.
 3 FITZROY SQUARE, LONDON W1P, 6JD

น.อ.ฉมภ พันธ์ จ.บ.

3 กันยายน 2524

10. วาทยกร ยืนหันหน้าเข้าหาวง ปกติจะยืนกลางหน้าสุดของวง และใช้ฉิ่งให้จังหวะแทนไม้บาคอง (Baton) ของยุโรป การเข้าออกกำกับอำนาจเพลงทุกครั้งควรได้รับการปรบมือ การจบเพลงเมื่อบรรเลงเพลงหนึ่ง ๆ จบลงวาทยกรจะต้องกลับหันหน้าค้ำหน้ามายังผู้ดู เพื่อเป็นสัญญาณว่า เพลงจบแล้วหนึ่งเพลง ผู้ฟังจะได้ปรบมือให้เกียรติ

11. ข้อควรสังวรณ ความคั่งหนักเบาของเครื่องประกอบจังหวะสำคัญมาก อย่าให้เครื่องประกอบจังหวะคั่งเกินไป หรือเร่งเกินไปจนล้นนำท่วงทำนองเพลง “เสียวรส” หมตสุนทรี

12. มารยาทของผู้ฟัง จะต้องอยู่ในสุณภาพ ไม่ดื่ม ไม่รับประทาน ไม่คุย ไม่ส่งเสียง ไม่เดินไปมา ในขณะที่ฟังเพลง เมื่อเพลงจบจึงปรบมือ เด็กอายุต่ำกว่า 7 ขวบไม่อนุญาตให้เข้าชม ไม่มีการถ่ายภาพทำลายสมาธิผู้ฟัง ผู้แสดง

13. สัจฉิบัตรการแสดง การบรรเลงทุกครั้ง ต้องจัดพิมพ์สัจฉิบัตรการแสดง อธิบายประวัติเพลง ผู้ประพันธ์เพลง วาทยกรคือใคร ประวัติของท่าน รายชื่อผู้บรรเลง เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ฟัง ให้เกียรติผู้บรรเลง หากมีโฆษกอธิบายประกอบ โฆษกพูดน้อยที่สุด พูดแต่เนื้อหา งดพูดตลก โฆษกไม่ใช่จำอวด และเมื่อวาทยกรออกมาขึ้นอำนาจเพลงแล้วบรรเลงทันที

14. การวิจารณ์ เมื่อบรรเลงไปแล้วครั้งหนึ่ง ๆ ควรจะมีการวิจารณ์ เพื่อปรับปรุงส่งเสริมหรือแก้ไขในโอกาสต่อไป เช่น บางโอกาสหรือบางลักษณะของเพลง อาจจะให้เครื่องมือดนตรี ชิ้นเดียว บรรเลงเดี่ยว แสดงฝีมือของเครื่องมือชิ้นนั้น แล้วดนตรีที่บรรเลงรับสอคล้องกันไป ทำนอง “คอนแชร์โต้” ของยุโรปก็ควรทำ เช่น ระนาดทุ้ม คอนแชร์โต้

15. เกียรติทางวิชาการ โดยเฉพาะ อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร “ควรได้รับเกียรติจากสถาบันการศึกษามอบปริญญา ศิลปคุชฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ กิตติมศักดิ์ในทางดนตรี หรือในทางการศึกษาให้แก่ท่านเพราะ :-

1. ท่านสร้างสรรค์ (Creat) ริเริ่มประวัติการณ์ใหม่
2. ท่านเป็นครู อาจารย์ให้การศึกษ อบรมสั่งสอนนักเรียน นักศึกษาได้อย่างแยบคาย จัดทำ กุศโลบายในการศึกษา (Stroategy of Education) ทำให้ผู้เรียน 200—300 ทำได้ประหนึ่งเป็นบุคคลเดียว และเกิดสุนทรีรสในทางศิลปอีกด้วย

16. **ปัญหาอุปสรรคสำคัญ** คือ หากวงมหาครุฑยางค์ไม่ได้ให้นักเรียนมาบรรเลง จะหานักดนตรีอาชีพจากไหนจำนวนมากมายเช่นนี้มาแสดง เป็นปัญหาที่ยังหาทางออกไม่ได้

จากการที่ได้ “พรรณนา” มาแล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ทางราชการโดยเฉพาะ คณะกรรมการอนุรักษ์ความเป็นไทย คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ผู้แทนราษฎร วุฒิสมาชิก คณะรัฐบาล และประชาชน ควรจะส่งเสริมกิจการของมหาครุฑยางค์ไทยสืบต่อไป อย่างน้อยที่สุดควรจัดให้มี “ศาลาดนตรี (Music Hall)” เช่น คาเนกีฮอลล์ ของอเมริกา หรือเฟสติวัลฮอลล์ของอังกฤษ

จากหนังสือ “การศึกษาเกี่ยวกับการสืบทอด และเสริมสร้างวัฒนธรรม” ซึ่งกรมสามัญศึกษากระทรวงศึกษาธิการ จัดอภิปรายโดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นผู้นำอภิปราย จัดอภิปราย เมื่อสิงหาคม 2512 ข้ออภิปรายนี้ กองวัฒนธรรม กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อตุลาคม 2520 หลังจากการอภิปราย 8 ปี มีข้อความควรยกมากล่าว คือ .—

“ขอยกตัวอย่างเรื่องดนตรีไทย ทุกวันนี้ไม่มีการสร้างสรรค์แล้ว คือ ไม่มีการแต่งดนตรีไทยกันอีกต่อไป ดูเหมือน เพลงราตรีประดับดาว พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 7 เป็นชิ้นสุดท้าย พวกครูบาอาจารย์รุ่นเก่าที่ยังมีชีวิตอยู่ท่านเป็นคนมีฝีมือ แต่ท่านไม่ได้สร้างสรรค์อะไรขึ้น และที่น่าวิตกก็คือ ท่านก็อายุมาก ๆ กันลงไปทุกวันแล้ว ถ้าหมดท่านแล้วถึงจะอัดเทปฝีมือท่านไว้แต่จะหาใครไปเรียนให้เทียบเท่าหรือมีชั้นมากกว่า” (หน้า 32)

คำว่า “ทุกวันนี้ไม่มีการสร้างสรรค์แล้ว” รู้สึกว่าเป็นความรู้ สึกหรือการเข้าใจผิดอย่างมาก เพราะหลังจากเพลงราตรีประดับดาวแล้ว ท่านครูดนตรีไทยได้สร้างสรรค์ (ประพันธ์เพลง) ไทยยังมีอีกหลายท่าน เช่น คุณครูบุญยง เกตุคง แต่งเพลงชะเวดากอง (ฟังแล้วมันส์พิลึก) คุณครูเฉลิม บัวทั้ง ท่านก็แต่งใหม่อีกมาก ศาสตราจารย์ ดร. อุทิศ นาคสวัสดิ์ ท่านก็แต่งอีกหลายเพลง แต่ข้าพเจ้าขอสารภาพว่า ไม่ทราบเพลงใดที่ท่านผู้ใดแต่ง ถึงเวลาแล้วที่จะสัมมนา — สังคายนา ดนตรีไทยกันสักครั้ง ใครจะเป็นเจ้าภาพคงตอบว่า รัฐบาล หน้าที่ใครจึงขอฝากไว้ด้วย

ในหนังสือเล่มเดียวกันนี้ หน้า 33 โค้กกล่าวต่อไปอีกว่า “ดนตรีไทยเดี๋ยวนี้หยุดชะงักอยู่กับที่จึงน่าจะคิดต่อไปว่าเรามีทางจะพัฒนาดนตรีของเราออกไปอีกหรือไม่ หรือว่าต้องหันไปหาฝรั่งทำเดี๋ยว ถ้าพูดตามหลักดนตรีแล้ว ดนตรีไทยประกอบด้วยเสียง 7 เสียง ซึ่งมีความห่างเท่ากัน ที่ว่าห่างเท่ากันนั้นเดี๋ยวนี้ไม่เท่าแล้ว เพราะแต่ละครูเทียบเสกกลผิดกัน ทั้งนี้ จะหามาตรฐานที่แน่นอนในเรื่องดนตรียังไม่ได้ ปีพายุแต่ละวง มีโหรแต่ละวง เสียงเทียบกันไม่ได้ทั้งนั้น เล่นไปคนละทางสองทาง เขามาร่วมวงกันเข้าเกิดปัญหา”

ข้อความนี้ไม่คิดว่าจะเป็นการประณามหรือดูถูกนักดนตรีไทย แต่คิดเพียงว่าท่านผู้กล่าวประมาณสถานการณ์ผิดพลาด เพราะดนตรีไทยไม่ได้หยุดชะงักอยู่กับที่ดังที่ท่านว่า มีการแต่งเพลงใหม่โดยเฉพาะวิธีจัดวง (orchestration) หรือการผสมประสานวงใหม่ ยิ่งใหญ่ มีพลัง มีอำนาจ ในการส่งเป็นรหัสสำเนียงเสียงประสาน ทำให้เกิดสุนทรียรสใหม่ การปฏิรูปดนตรีไทยนั้นคือ “วงมหาดุริยางค์ไทย” โดยอาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร ผู้สร้างสรรค์ ผู้เนรมิต วิญญาณดนตรีไทยใหม่ เป็นการศึกษา สืบทอด เสริมสร้างวัฒนธรรมไทยโดยเฉพาะ ดนตรีไทย

ส่วนเรื่องเสกกลหรือเทคนิคของดนตรีนั้น ข้าพเจ้าไม่มีความรู้ ไม่สามารถจะออกความเห็นได้ แต่การร่วมวง “มหาดุริยางค์ไทย” นักดนตรีรุ่นแรก เด็กเริ่มหนุ่ม เริ่มสาว บรรเลงร่วมกัน ไม่เกิดปัญหา เกิดสุนทรียภาพ เกิดพลังใหม่ในดนตรี พลังและสุนทรียภาพของดนตรี “มหาดุริยางค์” ตรีงผู้ฟัง 1,500 คน ในโรงละครแห่งชาติให้นั่งนิ่งมีคุณภาพตลอดเวลา 2 ชั่วโมงครึ่งด้วยความเต็มใจฟัง รักฟัง นั่งนิ่ง เกิดเอกภาพในการฟัง นั่นคือ “สุนทรียฤทธิผลผลิต พลังอำนาจศิลป์” ของมหาดุริยางค์ไทย ดนตรีไทยไม่หยุดอยู่กับที่ ดนตรีไทยจะไปได้ชั่ววันรันคร ชั่วโลกสลาย ถ้าคนไทยสนับสนุนให้ขวัญกำลังใจ และยกย่องนักดนตรีไทยให้สมฐานะานุรูป

โดยเฉพาะข้าพเจ้าเสนอขอความสนับสนุนเพียงการบังอาจ “เสนอแนะ” เท่านั้น เพื่อท่านครู ท่านผู้รู้ และนักดนตรี จะได้แก้ไขปรับปรุงตามที่ท่านเห็นสมควร เพื่อ “เอกลักษณ์” ของชาติจะได้ดำรงอยู่ตลอดไป

ดนตรีไทย เป็นมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) โปรดทำนุบำรุง
อนุรักษ์ไว้ เพื่อความเป็น “ไท” เทอญ

“พิณพาทย์ระนาดม้อง
ระฆังตั้งวังเวง

ตะโพนกลองร้องเป็นเพลง
โห่งห่างเห่งแก่งก่างตั้ง”

(จาก มุลบทบรรพกาล)

“เสียง คีต	เสียงเป่าคล้อง	คลอกัน
เสียง สี	เสียงรับพลัน	กุก้อง
เสียง ตี	เสียงตั้งประชัน	ครบเครื่อง บรรเลง
เสียง เป่า	เสียงร่ำร้อง	เร่เร้า อารมณ์

ครูกับการพัฒนาการเมือง

อาชีพครูเป็นอาชีพที่รับภาระหนักไม่แพ้อาชีพอื่น ไม่ว่าจะมีกิจกรรมอะไรที่เกิดขึ้นในชุมชน ครูมักจะมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่เสมอๆ แม้กิจกรรมทางการเมือง ครูก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ครูอาจเข้าไปมีส่วนในกิจกรรมเหล่านั้น ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งโดยฐานะส่วนตัว และโดยตำแหน่งหน้าที่

ในการพัฒนาการเมืองก็เช่นเดียวกัน ครูเป็นผู้มีส่วนสำคัญมากคนหนึ่งในการพัฒนาดังกล่าว เพราะครูเป็นผู้ปลูกฝังแนวความคิดของคนในชุมชน เป็นผู้นำในกิจกรรมการปกครองตนเองของนักเรียน ยิ่งกว่านั้น นักการเมืองที่มาจากอาชีพครู ก็มีมิใช่น้อย

บรรณาธิการ

ครูกับการพัฒนาการเมือง

โดย สัมฤทธิ์ แก้วอาจ

ณ ที่ใดก็ตามที่มีการเรียน—การสอน เราจะได้พบ ครู คนหนึ่งกับนักเรียนอีกกลุ่มหนึ่ง แต่ถ้าหากในโรงเรียนใด มีจำนวนห้องเรียนหลายห้อง และมีนักเรียนจำนวนมาก เราก็จะได้พบครูหลายคนและนักเรียนหลายกลุ่ม ใครคนหนึ่งหรือหลายคนในห้องเรียนนั้น ที่มีบทบาทมากกว่าคนอื่น ๆ คนอื่นหลายคนชอบเขา คนอื่นหลายคนยอมรับ นับถือ และรับฟังเขา เขาคนนั้นคือ “ครู” และคนอื่น ๆ คือ “นักเรียน” ครูแต่ละคนมักจะมีแบบของความเป็นครูของตนเอง แบบของความเป็นครูในสถานศึกษาที่แตกต่างกันย่อมแตกต่างกันไปและบทบาทของครูในสถานศึกษาที่ไม่เหมือนกัน ก็ย่อมแตกต่างกันด้วย

ครู คือใคร

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า ครู ไว้ว่า ผู้สอน Cater V. Good ให้ความหมายไว้ใน Dictionary of Education ไว้ว่า

1. ครู คือ ผู้ที่เราจ้างเพื่อสอนนักเรียนหรือนักศึกษา ในสถานศึกษา ทั้งของรัฐหรือเอกชน
2. ครู คือ ผู้ที่เพียบพร้อมด้วยประสบการณ์หรือการศึกษา หรือมีพร้อมทั้ง 2 อย่าง ในสาขาวิชาที่กำหนด และสามารถก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม และพัฒนาแก่บุคคลอื่นที่มีส่วนสัมพันธ์กับเขา
3. ครู คือ ผู้ศึกษาจบหลักสูตรวิชาชีพครูในสถาบันการศึกษาของครู และการฝึกอบรมของเขาได้รับการยอมรับ โดยได้รับประกาศนียบัตรทางการสอน

จากคำนิยามต่างๆ เหล่านี้ อาจสรุปได้ว่า ครู คือ ผู้ที่ไ้เรียนรู้วิชาครูมีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาต่างๆ และสามารถถ่ายทอดวิชาความรู้เหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

LIART

บทบาทและหน้าที่ของครู

จากการสังเกตบทบาทและหน้าที่ของครูไทยในสภาพสังคมปัจจุบันนี้ จะพบว่าครูมีบทบาทและหน้าที่ที่กว้างขวางเหลือเกิน นอกจากทำหน้าที่ถ่ายทอดวิชาความรู้แล้ว บางครั้งครู จะได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการในกิจกรรมต่างๆ กรรมการงานวัด งานเทศบาลกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน หรือแม้แต่กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง และอื่นๆ อีกมากมายหลายอย่าง แต่อย่างไรก็ตาม ก็พอจะสรุปบทบาท และหน้าที่ของครูโดยทั่วไป ได้ดังต่อไปนี้

1. ครูในฐานะผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ ในฐานะที่เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ เป็นความจำเป็นที่ครูจะต้องเป็นผู้เปรียบพร้อมด้วยวิชาความรู้ต่างๆ ไม่เฉพาะแต่วิชาที่ตนกำลังสอนอยู่เท่านั้น แต่จะต้องรู้ในวิชาการต่างๆ ทุกสาขาอย่างละเอียดถี่ถ้วน จนสามารถให้คำอธิบายได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ เมื่อถูกซักถาม และสามารถถ่ายทอดความรู้เหล่านั้นได้ดีด้วย

2. ครูในฐานะช่างมัณฑนศิลป์ ในขณะที่ถ่ายทอดวิชาความรู้นั้น ครูมิใช่สักแต่ที่จะสอนหรือมอบความรู้ให้เพียงอย่างเดียว ครูยังต้องวางแผนการปฏิบัติหน้าที่ในการถ่ายทอดวิชาความรู้นั้นทุกครั้งไป และตัดสินใจว่า กลุ่มคนที่ตนกำลังถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ นั้นจะใช้วิธีการอย่างไรจึงจะเหมาะสม และใช้อะไรมาประกอบ มาเสริมแต่งบ้าง เพื่อให้กลุ่มคนนั้นเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ และได้ผลที่ตรงตามที่ตั้งความต้องการ

3. ครูในฐานะผู้ชำนาญการ ในสังคมไทยปัจจุบัน ครูยังได้รับการยอมรับว่ามีใช้น้อยในฐานะเป็นผู้ที่รอบรู้ เมื่อเกิดติดขัด หรือมีปัญหาใดๆ ของคนในชุมชน ครูยังสามารถเป็นที่พึ่งได้ คนในชุมชนมักมาขอคำแนะนำปรึกษาจากครูอยู่มีใช้น้อย บางครั้ง ครูจึงทำหน้าที่เสมือนผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและอื่นๆ

4. ครูในฐานะผู้แทนของชุมชน เนื่องจากสมาชิกของชุมชน จะพากันไปติดต่อกับภายนอกด้วยกันหมดทุกคนย่อมเป็นไปได้ยาก เพื่อความสะดวกในบางครั้งครูจึงมักจะได้รับเลือกให้ไปทำหน้าที่แทนสมาชิกในชุมชน และเมื่อบุคคลภายนอกมาเจรจาพาทักกับชุมชน ก็มักจะต้องมาเจรจาด้านครูก็มีบ่อยไป

5. ในฐานะเป็นเจ้าหลอม ศิษย์จะดี มีความรู้ความสามารถ มีความประพฤติเรียบร้อยย่อมขึ้นอยู่กับบทาของครูเป็นอันมาก รูปปั้นหรือ อนุสาวรีย์ จะมีรูปลักษณะที่คงสวยงาม จนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ย่อมอาศัยแม่แบบหรือแบบ ฉันทโค ศิษย์จะดีจะงามจนเป็นที่ยอมรับของสังคม ก็ต้องอาศัยครูเป็นเจ้าหลอม ฉันทโค

การพัฒนาทางการเมือง

ความต้องการของคนในสังคมไทยในปัจจุบันคาดว่าคงจะมีความต้องการเหมือนกันอยู่อย่างหนึ่งคือ ทำอย่างไร จึงจะให้ระบบการเมืองที่พึงปรารถนาดำรงอยู่ได้นาน ๆ ดังนั้นทั้งนักปราชญ์ และนักทฤษฎีการเมือง รวมทั้งผู้ที่สนใจในการเมืองทั้งหลายต่างก็พยายามศึกษาหาวิธีการต่าง ๆ รวมทั้งขอเข้าไปมีส่วนร่วม เพื่อที่จะก่อให้เกิดเสถียรภาพทางการเมือง หรือหากจะมีการเปลี่ยนแปลงก็อยากจะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโดยสันติวิธี และเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

การพัฒนาทางการเมืองคืออะไร

มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาการเมืองไว้หลายประการ เช่น Palombala บอกว่า “การพัฒนาการเมือง คือ การเปลี่ยนระบบการเมืองแบบเดิมไปสู่ระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย” Eisenstadt กล่าวว่า “การพัฒนาการเมืองคือ ความสามารถที่จะรักษา และดำรงไว้ซึ่งองค์การและระบบการเมืองแบบใหม่ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 2 ประการคือ มีการแบ่งแยกสถาบันต่าง ๆ โดยชัดเจน มีการพัฒนาอย่างพร้อมกันทุกด้าน “Riggs” ให้ความหมายว่า “การพัฒนาการเมือง คือ การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของประเทศมากขึ้น” เป็นต้น

ลักษณะของการพัฒนาการเมืองเป็นอย่างไร

James S. Coleman ได้ให้หลักเกณฑ์ว่าระบบการเมืองมีลักษณะพัฒนาหรือไม่ อาจพิจารณาได้จากหลักใหญ่ๆ 5 หลัก ซึ่งมีชื่อเรียกว่า “Development Syndrome” คือ

LIIRT

1. ความแตกต่าง (Differentiation) หมายถึงความแตกต่างกันในการทำหน้าที่ของสถาบันต่าง ๆ ในประเทศที่ยังไม่เจริญ บุคคลคนเดียว หรือสถาบันเดียวอาจจะทำหน้าที่หลายอย่าง เช่น อาจจะเป็นผู้ออกกฎหมายและเป็นผู้พิจารณาความผิดในเวลาเดียวกัน และบทบาทต่าง ๆ มักจะสับสน เช่น ทหารไปเป็นนักการเมือง ข้าราชการประจำไปเป็นรัฐมนตรี ตำรวจไปเป็นรัฐมนตรีสาธารณสุข หมอไปเป็นนักบริหาร อาจารย์ไปเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นต้น

2. ความเท่าเทียมกัน (Equality) ความเท่าเทียมกันนี้ ถือเป็นลักษณะโดยทั่วไปที่จะต้องมีขึ้นในระบบการเมือง กล่าวคือ ทุกคนควรจะมี ความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย บุคคลทุกคนในสังคมจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเหมือนกัน และกฎหมายก็ควรจะมีลักษณะที่ไม่เป็นเรื่องตัวบุคคล แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่มีลักษณะของความมีเหตุผล เป็นต้น

3. ความสามารถ (Capacity) หมายถึงระบบการเมืองที่จะก่อให้เกิดความเจริญเติบโต และการประสมประสานกัน และสร้างสรรค์องค์การที่มีประสิทธิภาพของระบบที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนให้มีประสิทธิภาพ ระบบการเมืองที่พัฒนา เน้นเรื่องประสิทธิภาพปัจจุบัน และความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม หรือเพื่อแก้ปัญหาในอนาคตด้วย การแก้ปัญหาไม่ใช่แก้ด้วยการใช้กำลัง แต่แก้ด้วยการใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์และเทคนิคทางรัฐ-ประศาสนศาสตร์ เป็นต้น

ครุมีบทบาทในการพัฒนาการเมืองหรือไม่

ต่อคำถามนี้ หากมีการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวางแล้ว น่าจะได้รับคำตอบที่แตกต่างกันในหลายแง่หลายมุม แต่เมื่อรวมความแล้ว อาจจัดได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เห็นว่า ครูไม่มีบทบาทใดๆ ในการพัฒนาการเมือง กับกลุ่มที่มีความเห็นว่า การเมืองจะพัฒนาไปได้เพียงใด ครูย่อมเป็นตัวจักรอันสำคัญอันหนึ่ง ทั้งนี้ทั้งนั้น แต่ละกลุ่มก็ย่อมจะมีเหตุผลประกอบความคิดเห็นของตนเองแน่นอน เช่น ในกรณีของกลุ่มแรก อาจจะมีคนเห็นว่า ครู มีหน้าที่สอนหนังสือและในขณะที่สอนก็มักจะได้รับคำเตือนจากผู้บังคับบัญชาอยู่เสมอเป็นทำนองที่ว่า อย่าสอนลัทธิการเมือง การปกครองนั้น จึงไม่จำเป็นที่ครูจะต้องไปยุ่งเกี่ยวกับการ

เมือง เรื่องการเมืองเป็นเรื่องของสมาชิกวุฒิสภา กับรัฐบาล ส่วนพวกหลังอาจเห็นในลักษณะตรงกันข้าม

ในที่นี้ เห็นด้วยกับทัศนะของกลุ่มหลังที่ว่า ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญกลุ่มหนึ่งในการพัฒนาการเมือง ทั้งนี้ อาจจะได้จากบทบาทของครู และการดำเนินกิจกรรมรวมทั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของครูในสภาพปัจจุบัน เช่น

1. ในฐานะส่วนตัว คงได้กล่าวแล้วว่า ครูมิใช่จะมีหน้าที่เพียงแต่สอนหนังสือเท่านั้น ในความเป็นจริงแล้ว ครูต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อีกมากมาย

ปรากฏเห็นอยู่บ่อยๆ ที่สมาชิกในชุมชนมาขอความรู้ และความคิดเห็นจากครูเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ รวมทั้งเรื่องการบ้านการเมืองด้วย ในโอกาสเช่นนี้ ครูย่อมจะแสดงความคิดเห็นของตนออกมา และสอดแทรก อุดมการณ์ เข้าไปด้วย ยิ่งครูที่เป็นที่เคารพนับถือ และมีคตินิยมชมชอบมากเท่าไรยิ่งมีบทบาทในการโน้มน้าวเอาแนวความคิดทางการเมือง ของคนในชุมชนได้มาก และในการขณะเดียวกัน ครูก็สามารถชักนำ และช่วยให้คนในชุมชนได้ครุ่นคิดถึงสิ่งที่ครูก็คิดว่ามีความสำคัญต่อบ้านเมือง บางครั้งผู้คนจะเชื่อหรือเห็นคล้อยไปกับแนวความคิดของครู หรือบางครั้งอาจไม่เห็นด้วยกับทัศนะของครูนั้น ไม่ว่าประชาชนจะมีปฏิกิริยาอย่างไรก็ตาม ครูก็เป็นผู้ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนเหล่านั้น มีความตื่นตัวทางปัญญาถ้าสิ่งที่ครูนำมาชี้แจงนั้นเป็นปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมือง ประชาชนก็มีความตื่นตัวในเรื่องนั้นๆ ตามไปด้วย ครูจึงเป็นผู้ปลูกฝัง และผู้ให้การศึกษาด้านการเมืองที่สำคัญที่สุดในส่วนนี้

นอกจากนี้ ถ้าหากเรายอมรับว่า หัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ การเลือกตั้ง ก็ยังจะเห็นได้ชัดว่า ครูมีส่วนในการพัฒนาการเมืองอยู่มาก ไม่ว่าจะโดยฐานะประชาชน โดยฐานะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งหรือแม้แต่ในฐานะผู้สมัครรับเลือกตั้ง ก็ปรากฏว่า ครูได้รับการเลือกตั้ง เข้ามามีบทบาทในสภาอยู่เป็นจำนวนมากมิใช่น้อย เป็นต้น

2. ในฐานะตำแหน่งหน้าที่ หลักการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย คือการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง

คงได้กล่าวแล้วว่า นอกจากจะสอนวิชาแก่นักเรียนแล้ว ครูยังมีส่วน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อีกมากมาย

ในกิจกรรมการส่งเสริมการปกครองตนเองของนักเรียน ที่เห็นได้ชัดในปัจจุบันคือ สถานักเรียน หรือคณะกรรมการนักเรียน ในการดำเนินการจัดตั้งกิจกรรมในลักษณะนี้ย่อมถือได้ว่า เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จัก หรือมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ตามวิธีการแบบประชาธิปไตยโดยทั้งสิ้น ครูอาจอยู่ในฐานะที่ปรึกษา เพื่อให้กิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปโดยเรียบร้อย นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมต่างๆ อีกมากที่จะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดแนวความคิดเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง เช่น การเดินทางไปทัศนศึกษา ไปชมการปฏิบัติงานของสมาชิกสภา หรือ องค์การต่างๆ เป็นต้น

3. ในฐานะสถาบันครู ในฐานะที่สถาบันครู ได้รับการยอมรับว่าเป็นสถาบันที่ประกอบด้วยบุคคลที่ทรงคุณความรู้ และมีความคิดความอ่านแนวความคิดต่างๆ ที่สถาบันครูแสดงออกมา ย่อมมีอิทธิพลต่อแนวความคิดของประชาชนอยู่มาก ไม่น้อย แม้บางครั้งประชาชนจะมิได้ยอมรับแนวคิดนั้นทั้งหมด แต่ก็เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนมีความตื่นตัว และสามารถพิจารณาด้วยสติปัญญาของตนเองว่า อะไรถูกอะไรผิด จากการเปรียบเทียบแนวคิดต่างๆ เหล่านี้เอง จะเป็นการก่อให้เกิดสิ่งที่เราชอบเรียกกันว่า “ประชามติ” อันได้แก่ความคิดหรือความเชื่อของประชาชนส่วนมาก ต่อปัญหาที่อยู่ในความสนใจร่วมกัน เป็นต้น

สรุป

คงจะไม่มีใครปฏิเสธว่า ครูนั้นมีบทบาทสำคัญยิ่งหน่วยหนึ่ง ในการพัฒนาทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างไทยเร็ว เพราะครูนั้น คือ ผู้นำทาง หรือสายสัมพันธ์ในการก่อให้เกิดความรู้ ความคิดความอ่านแก่ประชาชนจนประชาชนเหล่านั้น เข้าใจปัญหาต่างๆ ของบ้านเมือง และสามารถแสดงความคิดเห็นความอ่านต่อปัญหาเหล่านั้นได้อย่างถูกต้อง ถ้าปราศจากครูแล้วไซ้ ประชาชนทั้งประเทศก็คงจะไม่แตกต่างอะไรไปจาก ลักษณะที่เรียกว่า “หูหนวก ตาบอด และเป็นใบ้” ไปไม่ได้

200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นับเป็นความปลื้มปิติของคนไทยทั้งชาติที่ได้
รักษาความเป็นเอกราชยั่งยืนมา กาลเวลาที่ผ่านไปเนิ่นนานถึง 200 ปี ย่อมเปลี่ยนแปลง
สภาพในอดีตจนเกือบจะลืมเลือนไป บทความนี้จะนำเรื่องในอดีตมาให้ท่านได้รำลึก
ถึงด้วยความภาคภูมิใจในชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ไทย

บรรณาธิการ

200 ปี รัตนโกสินทร์ จากวันนั้นถึงวันนี้

อยุทธยา สลัมแล้ว
สิงหาสน์ ปรางรัตนบร
บุญเพรงพระหากสวรรค
บังอบายเบ็กฟ้า

ลอยสวรรคคลงฤ
เจ็ดหล้า
ศาสน์รุ่ง เรืองแฮ
ฝักพินใจเมือง

(นิราศนรินทร์)

ศกवार 6 เมษายน 2325 สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกปราบดาภิเษกขึ้นเป็น
ปฐมบรมกษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ พร้อมกับได้ทรงประดิษฐานกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราช
ธานีแทนกรุงธนบุรี โดยทรงโปรดให้เจ้าพระยาธรรมาธิกรณ์กับพระยาวิจิตรนาวี เป็นแม่กอง
อำนวยการสร้างพระบรมมหาราชวัง ณ ที่นั้นมีหมู่บ้านชาวจีนอยู่ก่อนแล้ว แต่ด้วยความเหมาะสม
ทางด้านชัยภูมิและภูมิประเทศอันเอื้ออำนวยต่อยุทธนาการ จึงทรงสั่งให้โยกย้ายหมู่บ้านจีนไปตั้ง
มั่นอยู่ริมแม่น้ำแม่พระหว่างคลองวัดสามปลื้มกับคลองวัดปทุมคงคา พระนครแห่งใหม่มีแม่น้ำ

LIART

Legislative Institutional Repository of Thailand

เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา นับวันท้องถิ่นไทยก็จะเป็นสิ่งที่มือนาคคือนรุกร่องเรื่องเป็นเบื้องหน้าเช่นเดียวกับชาติไทย สมดังนามของพระมหานครแห่งนี้ ซึ่งใคร่ขออัญเชิญชื่อและความหมายที่มีผู้รู้ได้เรียบเรียงขึ้นดังต่อไปนี้

กรุงเทพมหานคร	พระนครอันกว้างใหญ่ดุจเทพนคร
อมรรัตนโกสินทร์	เป็นที่สถิตของพระแก้วมรกต
มหินทรายุธยา	เป็นมหานครที่ไม่มีใครรบชนะได้
มหาศิลกภาพ	มีความงามอันมั่นคงและเจริญยิ่ง
นพรัตน์ราชธานีบุรีรมย์	เป็นเมืองหลวงที่บริบูรณ์ด้วยแก้วเก้าประการที่ รุ่มรวยยิ่ง
อุดมราชนิเวศมหาสถาน	มีพระราชนิเวศใหญ่โตมากมาย
อมรพิมานอวตารสถิต	เป็นวิมานเทพที่ประทับของพระราชาผู้อวตารลงมา
สักกทศัตติยะวิชณุกรมประสิทธิ์	ซึ่งท้าวสักกเทวราชพระราชทานให้พระวิชณู กรรมนิมิตไว้

วิวัฒนาการของสังคมและความเป็นอยู่

“ถึงอยู่แคว้นใด	ไม่สุขสำราญ
เหมือนอยู่บ้านเรา	ชนฉ่ำข้าว สุขทวี
ทรัพย์จากแผ่นดิน	สิ้นจากนที
มีสิทธิเสรี	สันติครองเมือง”

บทเพลง “แผ่นดินของเรา” อันเป็นที่นิยมในปัจจุบัน นับว่ามีความสอดคล้องกับเหตุการณ์ไม่ว่าจะเป็นยุคใดสมัยใด บ้านเมืองยังคงสภาพที่น่าอภิรมย์ที่บ้านเมืองอื่นใดไม่อาจมีเหมือน กับยังมีทรัพยากรอันอุดม และมีสิทธิเสรีภาพที่จะดำเนินชีวิตภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ไม่อยู่ใต้อาณัติใครหรือประเทศใด เชื่อว่าสิ่งสำคัญที่เป็นเครื่องเกอกลอันสำคัญก็คืออุปนิสัยของคนไทย ซึ่งบาทหลวงปาเรอกัวส์ชาวฝรั่งเศสซึ่งเดินทางมาเผยแพร่พระคริสต์ศาสนา

LIART

ในตอนต้นแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ดังนี้ “อุปนิสัยของคนไทยอันเป็นผลให้ประเทศไทยสามารถดำรงรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติไว้ได้อย่างมั่นคง คุณธรรมทั้ง 3 ประการนี้ คือ ความจงรักภักดีของชาติ ความปราศจากวิหิงสา และความฉลาดในการประคับประโยชน์” ความปราศจากวิหิงสา คือ ความไม่เบียดเบียนย่อมเป็นผลโดยตรงจากพระพุทธศาสนาที่ได้หยั่งรากลึกลงในประเทศนี้ พุทธวจนะที่ว่า “ความสุโขติเสมอกับความสงบไม่มี” ยังคงเป็นสัจธรรมที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยยังระลึกมั่นเสมอมา

ในระยะต้นกรุงรัตนโกสินทร์ที่ดินสำหรับทำไร่ทำสวน ยังไม่สู้มีราคาต่างออกคิดเป็นเงินเป็นทองได้มากนัก เพราะที่รกร้างว่างเปล่าเป็นป่าดงพงพียังมีอยู่มากมาย ใครคนใดต้องการจะเพาะปลูกสักเท่าใด ถ้ามีกำลังพอจะบุกเบิกป่าขยายเขตออกไปก็ทำได้ ไม่ต้องไปซื้อหาจากใคร สิ่งสำคัญเห็นจะเป็นการเช่นไหว้ขออนุญาตจากเจ้าที่เจ้าทางตามความเชื่อถือก่อนเท่านั้น สภาพความเป็นอยู่ในครั้งนั้นก็คงสุขสบายตามความแก่อดัภาพ ไม่มีคนมั่งมีอย่างเหลือล้น หรือที่จนอย่างข้นแค้น ปราศจากความวิตกกังวลเนื่องด้วยอันตรายจากภายนอกทั้งปวง และคนเหล่านั้นต่างล้วนมีไมตรีจิตต่อกัน ตลอดจนมีโอกาสดูแลพิทักษ์อ่อนโยนใจเพื่อทำให้เกิดความชื่นบานแก่ชีวิตเป็นคราว ๆ ไปตลอดวัฏจักรแห่งชีวิต หากเผอิญไปร่ำรวยเงินทองจนเหลือจับจ่ายใช้สอยก็เอาไปสร้างวัดวาอาราม เพื่อเป็นบุญกุศลตามที่ตนนึกไว้ หรือหากขัดสนเงินทองแต่มีศรัทธาเป็นพลังก็มักร่วมแรงร่วมใจกันทำสำเร็จได้ด้วยสามัคคี สาธารณประโยชน์อย่างอื่นนอกเหนือจากวัด อาทิ ศาลาทำน้ำ ถนนหนทาง ก็เกิดขึ้นในท้องถิ่นด้วยเหตุนี้ หรือแม้แต่ในเรื่องอันเป็นกิจส่วนตัว เมื่อขนาดงานมีมากเกินกว่ากำลังคนในครอบครัว ไม่สามารถจะทำให้แล้วทันเวลา เช่น งานเกี่ยวข้าว เป็นต้น ก็ใช้วิธีลงแขก ออกปากขอแรงบ้านใกล้เคียงให้มาช่วยเหลือ ก็สำเร็จลงได้ ซึ่งโดยปกติแล้ววัฒนธรรมของบ้านเมืองย่อมมีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมของกาลเวลา แต่เป็นที่น่าชื่นชมที่วัฒนธรรมเช่นนี้ยังคงมีสืบเนื่องอยู่ในท้องถิ่นชนบทของเราให้เห็นอยู่ เป็นค้ำกระจะกเงาฉายให้เห็นชีวิตและจิตใจของคนส่วนใหญ่ในชาติทีเดียว

ความทุกข์ยากอันใหญ่หลวงของราษฎรในสมัยเค็มนั้นเห็นจะเป็นเรื่องของการขึ้นทาส ไพร่ และการถูกกดขี่ข่มเหงจากเจ้านายและขุนนาง ซึ่งพระมหาบุรุษกษัตริย์ราชาก็ได้ทรงจัดความทุกข์ยากนั้นให้หมดไปได้ในที่สุด ทาสทุกคนได้กลายเป็นไทโดยทั่วหน้ากัน เมื่อ

วันที่ 1 เมษายน 2448 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังจากนั้นไม่นานนักก็ได้ทรงเลิกขนบไพร่เปลี่ยนเป็นใช้กฎหมายเกณฑ์ทหารเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2451 ส่วนการขจัดปัญหาอันเกิดจากการข่มเหง ของเจ้านายและขุนนางนั้นได้เริ่มต้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยประกาศรับฎีกาของราษฎรเดือนละ 4 ครั้ง ณ พระที่นั่งพุทธไธสวรรย์ ส่วนวิวัฒนาการทางสังคมอย่างอื่น ๆ ได้แก่การแต่งกายให้สมกับแบบอย่างอารยธรรมของชาติที่เจริญแล้ว และการอนุญาตให้ราษฎรเข้าเฝ้าเบื้องพระยุคลบาทโดยใกล้ชิด โดยมีต้องราชอาณาจักรต่อไป ในปัจจุบันส่วนที่สังคมไทยยังมีข้อบกพร่องอยู่จนมิอาจเจริญทัดเทียมได้กับประเทศที่มีอารยธรรมและคุณธรรมอันสูงส่ง เช่น ญี่ปุ่น ไต้หวัน อาจมีสาเหตุสำคัญจากลักษณะของสังคมไทยแต่ดั้งเดิมดังนี้ คือ

1. ขาดอุปนิสัยของการทำงานเป็นกลุ่มและหมู่ ชอบที่จะทำสิ่งทั้งปวงโดยลำพังตนเอง
2. ขาดความสำนึกในเรื่องของระเบียบวินัยและกฎหมายบ้านเมือง
3. ความเชื่อถือในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ภูตผีปีศาจ และไสยศาสตร์
4. ความเป็นนักเลงพนัน ชอบพนันขันท่อและเสี่ยงโชค

อย่างไรก็ตามสิ่งที่กล่าวในท่อนี้มิได้เป็นสิ่งที่เลวร้ายและมีใช้จะไม่มีในสังคมหมู่อื่นเสียทีเดียวแต่แม้ว่าแก้ไขแล้วสังคมไทยก็จะเป็นสังคมที่น่าพิสมัยและไม่อาจเป็นข้ออ้างของคนไทยบางกลุ่มบางเหล่าที่ต้องละทิ้งแผ่นดินแห่งนี้ ไปสู่แผ่นดินแห่งอื่นอีกต่อไป

การปฏิรูปทางด้านการเมืองและการปกครอง

เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2450 ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับจากการประพาสทวีปยุโรปครั้งที่ 2 พระองค์ได้ทรงมีพระราชดำริตั้งข้าราชการและประชาชน ณ พระที่นั่งรัตนสังหาสน์ ดังมีเนื้อความตอนหนึ่งว่า

“ตั้งแต่เราได้ครองราชสมบัติมา มีเวลาเข้าถึง 40 ปี บัดนี้ เมอระลึกถึงความหลังตั้งแต่แรกมา ก็ได้เห็นการเปลี่ยนแปลง ซึ่งต้องดำรงดำเนินไปใหม่ให้สมแก่เวลาจะว่าเป็นที่สุจริตแล้วลงเมื่อใดไม่ได้ เพราะทุกวันนี้ โลกทั้งหลายย่อมดำเนินไปเบื้องหน้าโดยรวดเร็วยิ่งกว่าแต่กาลก่อน...”

LIART

นับตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา การเมืองและการปกครองก็ ได้วิวัฒน์ขึ้นอย่างทีทรงมีพระราชดำริโดยพระองค์เองว่า “การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากแบบเดิม เป็นตั้งกระทรวง 12 กระทรวงนั้นต้องนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง ซึ่งเรียกได้อย่างสุกกันตามชนบทว่า “พลิกแผ่นดิน” ถ้าจะใช้อังกฤษต้องเรียกว่า ‘Revolution’ ไม่ใช่ ‘Evolution’...” กระทรวงทั้ง 12 กระทรวงนั้นแหละที่เป็นรากฐานของการปกครองตามแบบอย่างของตะวันตกที่สืบมาจนทุกวันนี้ สถาบันกษัตริย์แน่นแฟ้นเป็นปึกแผ่นด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ทรงสร้างความสนิทสนมกลมเกลียวต่อประชาชนโดยทั่วไป นับแต่การเสด็จประพาสต้นเพื่อเยี่ยมเยียนราษฎรในท้องถิ่นที่ห่างไกลจากพระเนตรพระกรรณโดยมิให้รู้ตัวก่อนจนกระทั่งถึงการเลิกทาสได้ โดยมีต้องเสียเลือดเนื้อ จริงอยู่แม้แต่เดิมเราจะเรียกประมุขของประเทศว่าเป็น เจ้าชีวิต เจ้าอยู่หัว หรือเจ้าแผ่นดิน แต่โดยเนื้อแท้แล้วการปกครองอยู่ในลักษณะที่เรียกว่า “บิดาปกครองบุตร” มุ่งให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขโดยทั่วหน้ากันโดยอาศัยเมตตาธรรมเป็นที่ตั้ง ไม่ว่าจะเป็พระมหากษัตริย์ที่อยู่ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชหรือภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังจะยกตัวอย่างประกอบให้เห็นจริงในที่นี้ คือ

“... เป็นเจ้าแผ่นดินสำหรับแต่เป็นคนจน และเป็นคนที่อคคลั้นต่อสุขและทุกข์ อคคลั้นต่อความรักและความขังอันจะเกิดฉิวขึ้นมาในใจ... เป็นผู้ปราศจากความเกียจคร้าน... และเป็นผู้ป้องกันความทุกข์ของราษฎร” (พระบรมราชาโชวาทพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานแด่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศสยามมกุฎราชกุมาร)

“... ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใดคณะใดโดยเฉพาะ หรือใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของราษฎร” (พระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2677) รวมทั้งพระราชดำริสในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนชาวสยาม”

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นเมื่อมีการจัดตั้งศาลและหมู่บ้านขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2435 ก็ได้ทรงตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่นเป็นครั้งแรกโดยมุ่งหวังจะพัฒนาท้องถิ่นทั่วราชอาณาจักรให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นกว่ากาลก่อนและเทียบ

เคียงโดยใกล้ชิดกับความเจริญของพระนคร จนถึง พ.ศ. 2457 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพิจารณาแก้ไขพระราชบัญญัติดังกล่าวให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ นับเป็นรากฐานแห่งการพัฒนาชนบทและท้องถิ่นจนในปัจจุบันได้จำแนกการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นต่างมีหน้าที่ไปคนละอย่าง กล่าวคือ การบริหารราชการส่วนกลางกำหนดให้กระทรวงทบวงกรมมีหน้าที่นำนโยบายของรัฐบาลมาวางแผนอำนาจการควบคุมและประสานงาน โดยให้ส่วนราชการภูมิภาค คือจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เป็นผู้ดำเนินการนำไปปฏิบัติให้ถึงมือประชาชน และกำหนดให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่นำความเจริญไปสู่ชุมชนในเขตนั้น ๆ โดยตรง โดยอาศัยองค์กรที่สำคัญคือ เทศบาลและสุขาภิบาล ดังเป็นที่ทราบกันอยู่โดยทั่วไปแล้วในปัจจุบัน

การฟื้นฟูศาสนาและวัฒนธรรม

ศาสนาพุทธได้เฟื่องฟูเป็นอันมากในครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังที่หมื่นพรหมสมพัตสร (มี) ได้แต่งเพลงยาวสรรเสริญพระเกียรติฯ ไว้ตอนหนึ่งว่า

“ทูลเรื่องอื่นมิได้ชื่นเหมือนเรื่องวัด เรียบแต่ครัสถามีได้ให้ไผ่ผืน

ถึงวัดนั้นวัดคนเป็นนรินทร์

ถึงเรื่องบันเขียนฉลากสลักกลิ้ง”

พระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกด้วยพระราชศรัทธา อันแน่นแฟ้นทรงทำนุบำรุงศาสนาทั้งปวงโดยมิได้ทรงรังเกียจเคียดชังที่ ด้วยทรงตระหนักในพระราชหฤทัยว่าศาสนาทุกศาสนาย่อมสั่งสอนให้คนเป็นคนดีด้วยกันทั้งสิ้น แต่ด้วยเหตุแห่งราชประเพณี กฎมณเฑียรบาลและในชั้นหลังด้วยกำหนดการแห่งรัฐธรรมนูญ พระมหากษัตริย์ไทยจึงต้องทรงเป็นพุทธมามกะ กอปรด้วยประชากรราษฎรจำนวนมากเป็นพุทธศาสนิกชน พระราชกรณียกิจด้วยศาสนาเป็นส่วนใหญ่จึงค่อนไปทางพุทธศาสนา เพียงชั่วระยะเวลาประมาณสองร้อยปี ศาสนาพุทธได้รุ่งเรืองขึ้นเป็นอันมาก ในขณะที่แม้ประเทศอินเดียหรือเนปาลอันเป็นแหล่งกำเนิดแห่งพุทธศาสนาเองนั้นก็ยิ่งปรากฏการเสื่อมทรามและทรุดโทรมโดยลำดับ ในรัชกาลที่ 1 นอกจากจะทรงโปรดให้สร้างวัดพระศรีรัตนศาสดารามขึ้นเป็นพระอารามหลวง เพื่อให้เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปมหาธรรมราชาอันหาค่าเทียบมิได้แล้วยังได้ทรงส่งคายนามพระไตรปิฎก เพื่อให้ได้แบบอย่างที่ถูกต้องใกล้เคียงกับพุทธธรรมครั้งที่พระศาสดายังทรงพระชนม์ชีพในรัชกาลที่ 3 ได้ทรง

LIART

ปฏิสังขรณ์พระอารามน้อยใหญ่เป็นอันมากที่สำคัญคือวัดพระเชตุพน ซึ่งได้โปรดให้ประชุมนักปราชญ์ราชบัณฑิตในสาขาวิทยาการนานปีการตรวจสอบตำรับตำราอันมีมาแต่เดิม โดยเลือกสรรแต่ที่ทรงคุณค่าและมีความถูกต้องจารึกลงบนแผ่นศิลาประทับวัด จนถึงกันว่าวัดพระเชตุพน ๗ นี้ เป็นเสมือนหนึ่งมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศ ในรัชกาลที่ 4 ซึ่งทรงผนวชเป็นภิกษุจนถึง 27 พรรษา ก่อนทรงขึ้นครองสิริราชสมบัติ ได้ทรงทำนุบำรุงพระบรมพุทธศาสนาในด้านการพัฒนาสงฆ์และรวบรวมเรียบเรียงพระธรรมให้หมดจดถูกต้อง ทรงตั้งคณะสังคหกรรมยุติกนิกายขึ้น โดยเข้มงวดศีลวัตรปฏิบัติของสงฆ์ตามพุทธบัญญัติและควรนับเป็นเหตุที่ทำให้สงฆ์ในนิกายเดิม คือ มหานิกาย ให้ตื่นตัวและปรับปรุงตนเอง นอกจากนี้ยังได้ทรงปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปหลายองค์ และปฐมเจดีย์ นครปฐม อันอยู่ในท้องถิ่นนอกเหนือไปจากกรุงเทพมหานครในรัชกาลที่ 5 ทรงโปรดให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ โดยกำหนดให้มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุขแห่งพุทธจักร และมีมหาเถรสมาคมเป็นคณะที่ถวายคำปรึกษา กับทรงสร้างวัดที่สำคัญๆ ขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชา เช่น วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม วัดเทพศิรินทราวาสและที่อยู่ตามหัวเมือง เช่น วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ ที่บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดจุฬาทิศธรรมสภาาราม ที่เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี และที่สำคัญก็คือ ได้ทรงออกผนวชเมื่อครองราชสมบัติ นับเป็นครั้งแรกในราชวงศ์จักรี ในกาลต่อมาได้โปรดให้จัดตั้งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสำหรับภิกษุสงฆ์ ฝ่ายมหานิกายได้ศึกษาค้นคว้าพุทธศาสนาในระดับที่สูงขึ้น กับทรงพระบรมราชาอนุญาตให้สมเด็จพระสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสตั้งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสำหรับภิกษุสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ในรัชกาลที่ 6 ได้ทรงเปลี่ยนรัตนโกสินทร์สกลให้เป็นที่ตั้งพระศากยราช เพื่อเป็นการระลึกถึงพุทธานุภาพที่ไต่ยงยืนถาวรสืบมา

สืบมาแต่เดิมที่วัดเคยเป็นศูนย์กลางของประชาชนที่มีโอกาสได้ชุมนุมพบปะพร้อมเพรียงกันในคราวที่วัดมีงาน ในปัจจุบันยังคงสภาพเช่นนี้อยู่มากพอสมควร จะมียกเว้นก็แต่ในเขตอันเป็นที่ตั้งของเมืองใหญ่ ๆ เท่านั้น วัดยังเป็นที่ยึดงานรื่นเริง เป็นที่พึ่งทางใจสำหรับผู้ทุกข์เคียดร้อน เป็นที่สงเคราะห์คนป่วยไข้ทั้ง โรคทางกายและทางจิต เป็นสำนักศึกษาที่ซบักเกลือบรมบ่มนิสัยกุลบุตรเมื่อถึงคราวเข้าสู่มาสาวพัสดุ เป็นบ่อเกิดแห่งศิลปปะอันทรงค่าทั้งทางสถาปัตยกรรม และวรรณคดี เป็นต้น แม้สิ่งของเครื่องใช้สำหรับในกิจการสำคัญ ๆ ก็ยังอยู่ที่วัด เมื่อมีกิจต้องให้ก็มาหยิบยืมไป ในความรู้สึกของประชาชนในท้องถิ่นทั่วไปยังคงถือว่า

วัดเป็นของกลางที่เป็นสมบัติของประชาชน ส่วนภิกษุสงฆ์ก็คงสภาพเป็นผู้นำของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนเป็นบุคลากรตัดสินใจพิพาทบาดหมางทั้งปวง แม้เกิดมีกิจเนื่องด้วยผลประโยชน์ร่วมกันของชาวบ้าน อาทิ การก่อสร้างโรงเรียน การขุดบ่อน้ำ การสร้างสะพานบูรณะถนนหนทาง เป็นต้น เมื่อสมภารเจ้าอาวาสพูดออกปากว่าจะให้ช่วยเหลืองานใด ถึงจะเป็นงานใหญ่ ต้องการแรงงานนับด้วยร้อยด้วยพัน ก็มักสำเร็จลงได้อย่างง่ายดายด้วยแรงศรัทธา การทำงานด้วยศรัทธามุ่งมั่นเช่นนั้นจึงให้ผลดีกว่าการว่าจ้างของทางราชการ ทั้งในด้านผลสำเร็จของงานและผลทางจิตใจของผู้ทำงานด้วย ดังนั้นการมุ่งผลคุณศาสนาในปัจจุบันที่มุ่งการพัฒนาสังคมย่อมนับว่าเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับพุทธวิธี สถาบันสงฆ์จะต้องสามารถกำหนดบทบาทและหน้าที่ของตนได้อย่างเด่นชัด บทบาทของผู้ทำพิธีกรรม หมอคู่ไขศะตาราฯ ฯลฯ คงจะหมดความนิยมลงไปโดยลำดับ และชาวไทยก็คงจะได้ภูมิใจตลอดไปกับคำสรรเสริญของชาวต่างชาติที่ว่าประเทศไทยเป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนาโดยแท้

นอกเหนือไปจากพุทธศาสนาแล้ว ศาสนาอิสลามก็เป็นศาสนาหนึ่งที่ได้รับการอุปถัมภ์จนได้เจริญรุ่งเรืองมีประชาชนนับถือมาเป็นลำดับที่สองรองจากพุทธศาสนา ในปัจจุบันปัญหาทางด้านการปกครองอันเกิดจากผู้นับถือศาสนาอิสลาม หรือที่เรียกว่าไทยมุสลิมในภาคใต้ นั้นยังมีได้ลดน้อยลง แต่เป็นที่คาดหวังว่าด้วยพระปณิธานอันมีแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน ตลอดจนแนวนโยบายที่กวัดขັນของรัฐบาลในการควบคุมความประพฤติของข้าราชการที่อยู่ในท้องถิ่น การผ่อนคลายเรื่องการศึกษาในปอเนาะแทนการศึกษาในโรงเรียนสามัญของรัฐบาล การยินยอมให้ใช้บทบัญญัติในศาสนาอิสลาม แทนการพิจารณาคดีแพ่งในศาลปกติ ฯลฯ ย่อมจะช่วยให้ไทยมุสลิมดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุขในท้องถิ่นเช่นเดียวกับไทยพุทธในส่วนอื่นของราชอาณาจักร และสันติสุขก็จะเป็นเจ้าเรือนแก่อาณาประชาราษฎร์ โดยถ้วนหน้ากัน

ความเจริญทางด้านการศึกษา

ในช่วง 2 ศตวรรษโดยประมาณนี้จำเป็นต้องนับว่าการศึกษาของประเทศได้เจริญงอกงามขึ้นอย่างยิ่ง โดยได้คลี่คลายจากความไม่สำนึกในการศึกษา เป็นการไต่หา และเป็นการแสวงหาความหมายของการศึกษาในลำดับต่อมา เริ่มจากราชนิกูลไปสู่ตระกูลสามัญชน จากเวียงวังสู่ไร่นา จากระบบการศึกษาที่ขาดแบบแผน ขาดหลักสูตร ขาดสถานที่เรียน ขาดครู และขาด

LIART

กระทั่งผู้ที่จะเป็นนักเรียน การศึกษาในครั้งนั้นส่วนใหญ่เป็นการศึกษาวิชาสามัญเพียง 2 — 3 อย่าง ได้แก่ อ่าน เขียน คำนวณ รวมทั้งการหัดกิริยามารยาท โดยมีมุ่งเสริมสร้างสามัญสำนึก และความรู้จักผิดชอบชั่วดี หากเป็นบุตรของราชสกุลหรือผู้มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ก็ฝากเรียนไว้ตามสำนักของท่านผู้เป็นครู หรือไม่ก็จัดหาครูมาสอนที่บ้านของคนส่วนที่เป็นบุตรของราษฎรสามัญก็ฝากเรียนไว้กับพระตามวัดเป็นพื้น จะเห็นได้ว่าโอกาสที่จะพึงได้รับการศึกษานั้นย่อมมีน้อยและมีความแตกต่างกันมากตามความรู้ความสามารถของครูผู้สอนแต่ละคน ผู้ปกครองมักจะยินยอมให้เฉพาะกุลบุตรซึ่งมักมีอายุระหว่าง 11—13 ขวบ ส่วนกุลธิดานั้นมักไม่นิยมให้เรียนหนังสือชอบที่จะให้อยู่กับบ้านหรือไม่เช่นนั้นก็ส่งไปเป็นเด็กรับใช้อยู่ในวังเจ้านายหรือบ้านของข้าราชการผู้มีบรรดาศักดิ์ โดยมีมุ่งหวังให้ได้รับการอบรมมารยาทและสมบัติผู้ดี รวมทั้งวิชาแม่บ้านการเรือนในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาของกุลบุตรนั้นจะมีอีกลักษณะหนึ่งซึ่งแตกต่างไปจากการศึกษาวิชาสามัญ นั่นก็คือการฝึกวิชาเลี้ยงชีพ ซึ่งสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพตรัสเล่าไว้ในหนังสือ “ลักษณะการปกครองของประเทศสยามแต่โบราณ” ว่า

“บุคคลทั้งหลายได้อาศัยศึกษาวิชาการต่าง ๆ ในสกุลของตนเป็นประ-
มาณ เป็นต้นว่า บุคคลซึ่งเกิดในตระกูลผู้ปกครอง เช่น ราชสกุลกิติ สกุน
เสนาบดี และเจ้าบ้านการเมืองก็ย่อมได้โอกาสศึกษาวิชาการปกครองมากกว่า
บุคคลจำพวกที่เกิดในสกุลทำสวนทำมาหาเลี้ยงชีพ เพราะเหตุนี้ในวิธีการ
ควบคุมแต่โบราณผู้เป็นชั้นนายจึงมักอยู่ในสกุลซึ่งได้คุ้นเคยแก่ราชการที่ทำสับ
กันมา”

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงปฏิรูปการ
ศึกษาเพื่อให้แพร่หลายไปยังพสกนิกรทุกชั้นวรรณะ ดังได้ทรงพระราชปรารภว่า

“เจ้านายราชตระกูลตั้งแต่ลูกฉันลงมา ตลอดจนถึงราษฎรที่ต่ำที่สุด จะให้ได้โอกาส
เล่าเรียนเสมอกัน ไม่ว่าเจ้าไม่ว่าขุนนางไม่ว่าไพร่ เพราะฉะนั้นถึงขอบอกว่าการเล่าเรียนใน
บ้านเมืองเราจะเป็นของสำคัญที่หนึ่ง ที่ฉันจะจัดให้เจริญขึ้นให้จงได้”

ซึ่งค้อมากก็สมจริง ปัจจุบันประเทศไทยมีนักเรียนระดับประถมและมัธยมของรัฐบาล
มากกว่า 8 ล้านคน อัตราคนรู้หนังสือมีมากกว่าร้อยละ 85 อัตราครูต่อนักเรียนชั้นเป็น 1 ต่อ

32 ในภาคอีสาน 1 ต่อ 28 ในภาคเหนือ 1 ต่อ 26 ในภาคกลางและภาคใต้ สถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมากมายและรวดเร็ว ประกอบด้วยมหาวิทยาลัย 12 แห่ง ระดับวิทยาลัยครูถึง 36 แห่ง นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากองค์การระหว่างประเทศให้จัดตั้งสถาบันการศึกษาสำหรับชาวเอเชียขึ้นหลาย ๆ แห่ง เช่น สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย ศูนย์ศึกษาการบินพลเรือน ฯ โรงเรียนการไปรษณีย์แห่งเอเชียและโอเชียเนีย เป็นต้น ยิ่งกว่านั้นในช่วงของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520—2524) รัฐบาลในปัจจุบันก็ได้มุ่งพัฒนาระบบการศึกษาของอาชีวศึกษาทั้งทางด้านเกษตรและค้ำเทคนิค และให้การศึกษวิชาชีพเพื่อสนองความต้องการของตลาดแรงงาน เพื่อเอื้อต่อบุคคลอื่นเป็นเป้าหมายหลายกลุ่ม อาทิ กลุ่มผู้มีรายได้น้อยทั้งในนครหลวงและท้องที่ชนบท กลุ่มผู้มีสถานะภาพต่ำในทางสังคม เช่น ผู้พัน โทษหญิงโสเภณี ฯ และในแผนพัฒนาแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525—2529) ก็มีความมุ่งหมายที่จะให้การศึกษแก่ประชาชนชาวไทยทุกคน ซึ่งเดิมได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นในชุมชนชนบทที่สำคัญ แต่ในโอกาสข้างหน้าจะดำเนินการให้เกิดขึ้นในทุกหมู่บ้านที่แม้ว่าจะเล็กและอยู่ห่างไกลบนเพียงสักเพียงใด เชื่อว่าเมื่อทุกอย่างได้ดำเนินการบรรลุตามเป้าประสงค์ และภาวะการเติบโตของจำนวนประชากรอยู่ในขอบเขตที่ควบคุมไว้ความฝันที่จะให้ประชาชนทั้งวัยละวัยได้เป็นผู้อ่านออกเขียนได้ และให้ประเทศไทยได้เป็นแหล่งที่เต็มไปด้วยผู้มีการศึกษา จึงไม่น่าจะเป็นความหวังที่เลื่อนลอยจนมีอาจเป็นจริงได้แม้ในวันหนึ่ง

ความเจริญทางด้านสาธารณูปโภค — สาธารณสุข

ในปี พ.ศ. 2325 การสัญจรเพื่อการคมนาคมหรือเพื่อการค้าเลี้ยงสินค้าจากกรุงเทพมหานคร ไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศนั้นใช้การสัญจรทางน้ำซึ่งมีอยู่เพียงไม่กี่เส้นทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ แม่น้ำเจ้าพระยาและสาขา ส่วนที่จะมีถนนหนทางเชื่อมระหว่างเมืองหนึ่งกับอีกเมืองหนึ่งนั้นเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ทั้งสิ้น ในครั้งแรกเริ่มเป็นเพียงถนนปูอิฐตะแคงเพียง 2 เส้นทาง คือด้านฝั่งตะวันตกสร้างเลียบกำแพงเมือง และด้านตะวันออกขนานไปกับลำแม่น้ำ นอกนั้นในพระนครจะมีเพียงทางหรือตรอกแคบ ๆ เพื่อเป็นทางเดินเข้าสู่วัดหรือหมู่บ้านที่อยู่รายเรียงรอบ ๆ พระบรมมหาราชวังเท่านั้น ถนนสายแรกเพื่อใช้สำหรับยานพาหนะจริง ๆ คือ ถนนเจริญกรุง ซึ่งสร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2405

ในการสร้างสรรค์ความเจริญทางค้ำสาราณูปโภค และสาธารณสุขนั้น ส่วนใหญ่ มักจะเป็นพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เริ่มต้นด้วยการสร้างสาย โทรเลขติดต่อระหว่างกรุงเทพฯ — สมุทรปราการ เป็นผลสำเร็จเมื่อ พ.ศ. 2418 กิจการโทรศัพท์ ระหว่างกรุงเทพฯ กับสมุทรปราการ ในปี พ.ศ. 2424 ตังกรมไปรษณีย์เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2426 เพื่อแก้ปัญหาการไม่ทราบข่าวสารหรือทราบข่าวสารที่ล่าช้า อันเป็นเหตุให้เสียหาย ต่อกิจการนานัปการ ทั้งในส่วนของการบริหารราชการแผ่นดิน การปกครอง และการเศรษฐกิจ กำนันนครราชสีมาใช้มา จากเมื่อปี พ.ศ. 2430 ส่วนรถไฟหลวงได้เริ่มเดินเป็นปฐมฤกษ์ระหว่าง กรุงเทพฯ — อโยธยา เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2439 สำหรับไฟฟ้าอันเป็นสาธารณูปโภคที่สำคัญยิ่งในปัจจุบันได้เริ่มดำเนินการแล้วเสร็จในกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2440 ส่วนการประปา นั้นได้เริ่มต้นตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2452 ในรัชกาลเดียวกันนี้ และแม้เมื่อจะได้ดำเนินการ เป็นผลสำเร็จแล้ว พระองค์ก็ได้ทรงวางพระราชหฤทัยลงเพียงนั้น แต่ทรงติดตามและตรวจสอบ โดยใกล้ชิดเสมอไป ดังมีพระราชหัตถเลขาฯ เกี่ยวกับความสะอาดของถนนเจริญกรุง และความ ไม่ประหยัดไฟฟ้า ดังนี้

“ด้วยตามถนนเจริญกรุงตลอดมา รกเบื่อนด้วยฝุ่นฝอย ขอดอ้อขเป็ลือก มะพร้าวทกหนทุกแห่งนั้น ให้พระยาราช เมืองคิดชำระเสียให้หมคให้ได้ใน สองสามวัน...”

“เรื่องไฟฟ้านั้นจะต้องให้วินิจฉัยต่อภายหลัง เวลานั้นทำอะไรไม่เปลือง แต่เกิดมาเป็นคนไทยไม่รู้จักเปิดรู้จักปิด ... ข้อซึ่งได้กล่าวว่าจะคนไว้ให้คอย เปิดคอยปิดอะไรเปล่าทั้งนั้น สั้งมัน ๆ ก็รับแต่ว่ามันไม่ได้ทำ ไฟติดอยู่ยั้งค้ำ ๆ ถนนร่นแคมแดงไร้อยู่เสมอ ร้ายไปกว่าที่จุดตามเรือน ซึ่งคงไม่ปิดเหมือนกัน สักแห่ง”

ในสมัยก่อนเมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วย ราษฎรมักรักษาโดยใช้สมุนไพรบ้าง รคน้ำมันดี บ้าง ไล่ผีบ้าง แม้ว่าสมุนไพรไทยบางขนานอาจได้ผลบ้าง แต่ก็ยังไม่แพร่หลายหรือเปิดเผยรู้จักกัน ทั่วไปในสมัยนั้นราษฎรต้องเสียชีวิตลงครั้งละมาก ๆ เป็นที่อนเจอนาถยิ่งนัก เช่นครั้งอหิวาตก

โรคระบาดเมื่อปี พ.ศ. 2363 สํารวจได้เฉพาะคนที่ตายในกรุงเทพมหานครและหัวเมืองใกล้เคียง
กว่าสามหมื่นคน ในครั้งนั้นพงศาวดารบันทึกไว้ว่า

“ศพที่ป่าช้าและศาลาคนในวัดสระเกษ วัดบางลำพู วัดบพิตรพิมุข
วัดปทุมคงคา และวัดอื่น ๆ ก่ายกันเหมือนกองฟืน ที่เผาเสียก็มากต่อมาก แล
ที่ลอยในแม่น้ำลำคลองเกลื่อนกลาดไปทุกแห่ง จนพระสงฆ์ก็หนีออกจากวัด
คฤหัสถ์ก็หนีออกจากบ้าน...”

นอกจากหิวอดกโรค ก็ยังมีไข้ป่าหรือไข้มาเลเรียที่นับเป็นโรคสำคัญ ในครั้งนั้น
หัวเมืองที่ขึ้นชื่อลือชาว่ามีความไข้ร้ายกาจ ได้แก่ เมืองกำแพงเพชร เมืองบางคชพาน แต่ที่ร้าย
แรงที่สุดคงจะเป็นเมืองเพชรบูรณ์ ใครที่จะต้องผ่านไป ในท้องที่ดังกล่าวข้างต้นก็เหมือนกับการ
เสี่ยงภัยอันตรายครั้งสำคัญในชีวิต พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินการเป็น
ปฐมฤกษ์โดยทรงสร้างโรงพยาบาลศิริราชตามวิธีการทางแพทย์สมัยใหม่ เมื่อวันที่ 26 เมษายน
พ.ศ. 2431 และโปรดให้ตั้งโรงเรียนสอนวิชาแพทย์ ณ โรงพยาบาลแห่งนั้นในปีถัดมา แต่
นั้เป็นการเจ็บป่วยที่มีผู้คนช่วยเจ็บล้มตายลงคราวเดียวเป็นร้อยเป็นพันมักไม่ปรากฏให้เห็น ปัจจุบัน
กิจการอันเป็นสาธารณสุขและสาธารณูป โภคได้เป็นเป้าหมายสำคัญของรัฐบาลทุกวันนี้ เราสามารถ
รับข่าวการเคลื่อนไหวจากทั่วมุมโลกภายในเสี้ยววินาที สามารถเดินทางไปจุดใดในโลกนี้ ได้
เพราะเรามีทั้งสนามบินที่ทันสมัย และมีสายการบินอันเป็นของตนเอง มีพาณิชย์นาวีที่รุดหน้า
ตามสมควรในด้านสาธารณสุขนั้นนอกจากโรงพยาบาลจังหวัด โรงพยาบาลยุพราช โรงพยาบาล
อำเภอ และสถานพยาบาลระดับตำบล เรายังมีแพทย์อาสา ในสมเด็จพระราชชนนี และแพทย์
เท้าเปล่าที่จะเดินทางไปรักษาพยาบาลในเขตทุรกันดารที่แม้จะห่างไกลและกระทั้งในถิ่นของผู้คน
ที่อาจไม่รู้จักว่าตนเองเป็นคนไทยอยู่ในแผ่นดินไทย

การพัฒนาทางค้ำเศรษฐกิจ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติในต้นเดือน
เมษายน พ.ศ. 2325 นั้น การเงิน การคลัง การเศรษฐกิจของไทยอยู่ในสภาพตกต่ำ พงศาวดาร

LI RT

ได้บันทึกไว้ว่า “เงินภาษีอากรทั้งปวง ที่ได้ในรัชกาลที่ 1 ไม่ใคร่พอจับจ่ายใช้สอยในราชการ ต้องตั้งสำเภาไปค้าขายเพื่อหากำไรเพิ่มเติม” ประชาชนในท้องถิ่นอยู่ในลักษณะโคกเดี่ยว ค้าเดินเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง โดยชาวบ้านทำสิ่งที่จำเป็นไว้ใช้เอง ปลูกพืชไว้กินเอง เมื่อมีสิ่งของหรือผลิตผลบางอย่างเกินต้องการ จึงนำมาแลกเปลี่ยนหรือซื้อขายกันในตลาดตัวเมือง สมัยนั้นนิยมปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่ตามริมแม่น้ำลำคลอง ทั้งเพื่อสะดวกในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ อาชีพสำคัญในครั้งนั้นและยังสืบทอดมาบ้างในปัจจุบันก็คือ การทำนา ทำสวน และการประมง รัฐบาลก็ได้อาศัยการเก็บภาษีจากผลิตผลดังกล่าวนี้เป็นหลักโดยมอบหมายแต่งตั้งผู้รับเหมาผูกขาดการเก็บภาษีชนิดต่าง ๆ จนบางครั้งก่อให้เกิดความเดือดร้อนเพราะการบุกรุกภาษีจากนายภาษีถึงกับพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงประกาศให้ราษฎรมาขึ้นฎีการ้องทุกข์เพราะเหตุดังกล่าว นอกจากภาษีแล้วอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้เกิดความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนอยู่เป็น อย่างยิ่งก็คือ ขนบประเพณีเกี่ยวกับการเกณฑ์ราษฎรมาเป็นไพร่ส่วย ไพร่หลวง และไพร่สม ซึ่ง เป็นผลให้การประกอบอาชีพของราษฎรต้องชะงักงัน ครอบครัวของผู้ถูกเกณฑ์ต้องรับภาระหนัก ในการหาเลี้ยงชีพเมื่อล่วงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ไคร่ระยะหนึ่ง การต่าง ๆ อันทำความเดือดร้อนให้ แก่ประชาชนก็ได้ผ่อนคลายลง จนสามารถยุติลงได้ในเบื้องปลาย สิ่งหนึ่งที่บั่นทอนเศรษฐกิจ ของประเทศมาแต่เดิม คือ พาณิชยกรรมกักอยู่ในเงื้อมมือของชนต่างชาติ ซึ่งสิ่งนี้เป็นที่น่าเสียดาย นักด้วยว่าองค์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปลูกไทยให้เห็นภัยทางเศรษฐกิจเช่น นั้นมาแต่สมัยของพระองค์แล้วว่า

“เราดูเหมือนจะลืมนึกว่า เมื่อไม่มีคนซื้อแล้วก็ต้องยอมไม่มีคนขาย ถ้าพวกเราชอบซื้อผ้า และแพรจากต่างประเทศแล้ว ของที่ทอขึ้นในเมืองเราเองจะมีประโยชน์อย่างใด”

แต่ก็ไม่อาจจะต้านทานกระแสแห่งความหลงใหลของคนที่ยึดค่านิยมของความนิยมไทยไปหาได้ไม่ อย่างไรก็ตามแม้ในปัจจุบันประเทศไทยจะยังนับเนื่องในประเทศด้อยพัฒนาและยากจน แต่ด้วย พระบรมราโชบายแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถซึ่งได้ทรงดำเนิน การต่าง ๆ ที่จะผ่อนคลายวิกฤตการณ์ทั้งปวง อาทิ การจัดตั้งโครงการสหกรณ์ในภูมิภาคต่าง ๆ และโครงการศิลปอาชีพพิเศษเชื่อว่าความคลั่งคลายคงจะบังเกิดขึ้นไม่เร็วก็ช้าด้วยพระกฤษฎาภินิหาร อย่างแน่นอน

การสิ่งใดที่มีอดีตผ่านมาเป็นข้านานย่อมจะดีกว่าการสิ่งใดที่เป็นของเกิดใหม่ ในส่วนใดที่เป็นของที่อยู่แล้วก็พึงที่จะยึดถือกันสืบไป มิควรรังเกียจที่จะต้องเป็นผู้ก้าวตามไป การเป็นผู้ก้าวตามย่อมนับได้ว่าเป็นความได้เปรียบ เพราะเมื่อเห็นเค้นล่องหน้าไป เราย่อมมีโอกาสเรียนรู้ความสำเร็จและข้อผิดพลาดของเขาได้ เราจึงน่าจะเดินไปได้ดีกว่าเขา ในส่วนแห่งการพัฒนาท้องถิ่นนั้นก็ควรที่จะได้ดำเนินการโดยสม่ำเสมอและเป็นไปโดยเสมอหน้ากัน มิเช่นนั้นอาจทำให้เกิดปัญหาที่เรียกได้ว่าเป็นช่องว่างระหว่างเมืองและชนบท กรุงรัตนโกสินทร์ได้เป็นราชธานีผ่านพ้นกระแสน้ำแห่งประวัติศาสตร์มาเนิ่นนาน ผ่านพ้นความยาวนานที่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี และจะเนิ่นนานจนเทียบเคียงได้กับกรุงศรีอยุธยาหรือเนิ่นนานกว่านั้นไปอีกหากประชาชาติไทยได้รู้สำนึกถึงความผิดพลาดทั้งหมดที่ได้ผันผ่านมาในชีวิตของราชธานีแห่งนี้

สถาปัตยกรรมล้ำค่าแห่งรัตนโกสินทร์เยี่ยงปราสาทราชมณเฑียรของพระบรมมหาราชวัง หรือกระทั่งวรรณกรรมสูงส่งเยี่ยงรามเกียรติ์ ลิลิตตะเลงพ่าย พระอภัยมณี แม่ขำรุกทรศุโทรมก็อาจแก้ไขได้ในกาลหนึ่ง ๆ แต่หากจิตใจของประชาชาติไทยลงได้เสื่อมทรามลงไปครั้งหนึ่ง ๆ ก็ย่อมมีแต่จะตกต่ำถล่มถล่มลงไป และจนวาระหนึ่งก็จะค้ำให้ชาติไทยของเราสูญสูญสลายเหลือไว้แต่เพียงชื่อปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์เท่านั้น

สองร้อยปี่ร่วมปล้น	สังขาร
โรยรูปแต่วิญญาน	อยู่มัน
ซ่อมปูนเบื้อยแตกราน	อาจซ่อม
แต่จิตที่เสื่อมมัน	ปลอยร้างลิมไฉน

(มติชน)

โดย วิโรจน์ ธิรคุณโณวิท

LIART

บรรณานุกรม

1. เกษม สงวนชาติสรไกร พ.อ. “การพัฒนาชนบทในประเทศไทย” วิทยานิพนธ์วิทยาลัย
การทัพบกสถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง 2517
2. ชัย เรื่องศิลป์ ประวัติศาสตร์ชาติไทย พ.ศ. 2352–2453 ด้านเศรษฐกิจ
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช 2522
3. ชัย เรื่องศิลป์ ประวัติศาสตร์ชาติไทย พ.ศ. 2352–2453 ด้านสังคม
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์, 2519
4. บังอร ปิยะพันธ์ ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงธนบุรีและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์ 2523
5. บัญชา แก้วเกตุทอง พลตรี การปฏิรูปการปกครองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522
6. “บทร้อยกรอง” มติชนรายสัปดาห์, 19–25 กรกฎาคม 2524, หน้า 7
7. ประพัฒน์ ตรีณรงค์ “กรุงรัตนโกสินทร์,” เอกสารเผยแพร่ของคณะกรรมการจัดการสมโภช
กรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี, 2524, 6.
8. ปาเลอกัวส์, บาทหลวง. Pallegoix เล่าเรื่องกรุงสยาม แปลจาก Description du Thai
on Siam โดย ท. โกมลบุตร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2506
9. พระราชวรมุนี. ปรัชญาการศึกษาของไทย กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2514.
10. ศรีพงศ์ สรรวาณี. “การพัฒนาสังคมในชนบท” เอกสารข่าววิจัยส่วนบุคคลในลักษณะ
วิชาการสังคมจิตวิทยาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ประจำปีการศึกษา พ.ศ. 2518–2519
11. ส. พลายน้อย (นามแฝง) เล่าเรื่องบางกอก กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2518

LIART

12. สมพันธ์ เลขาพันธ์ วรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระนคร : โรงพิมพ์
ศาสนา, 2518
13. เสฐียรโกเศศ (ศาสตราจารย์พระยาอนุমানราชธน) ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน กรุงเทพฯ
บรรณาการ, 2512
14. เสฐียรโกเศศ พระพุทธศาสนากับมหากษัตริย์ไทย พระนคร : คลังวิทยา, 2505
15. อร่าม สวัสดิชัย (ผู้รวบรวม) พระราชนิพนธ์และพระนิพนธ์ กรุงเทพฯ :
ชวนิพนธ์, 2523
16. Thailand, office of the Prime Minister. Thailand into the 80's. Bangkok :
Thai Watana Panich Press, 1979.